

”Toivossa on hyvä elää.”
Suomi ja Yhdysvallat 1800- ja 1900-lukujen vaihteen
siirtolaiskirjeissä

Seita Soininen
Pro gradu -tutkielma
Alue- ja kulttuurintutkimus, Pohjois-Amerikan linja
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Huhtikuu 2020

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta, Kulttuurien osasto		
Tekijä – Författare – Author Seita Soininen		
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Toivossa on hyvä elää.” – Suomi ja Yhdysvallat 1800- ja 1900-lukujen vaihteen siirtolaiskirjeissä		
Oppiaine – Läroämne – Subject Alue- ja kulttuurintutkimus, Pohjois-Amerikan linja		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Huhtikuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 115
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Ennen ensimmäistä maailmansotaa Suomesta lähti Pohjois-Amerikkaan siirtolaisiksi noin 300 000 henkilöä, huomattava määrä suhtautettuna aikansa väkilukuun. Nämä siirtolaiset kirjoittivat ahkerasti kirjeitä läheisilleen Suomeen, ja samalla rakensivat kirjeissään kuvauksia Suomesta ja Yhdysvalloista. Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan näiden 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa Suomesta Yhdysvaltoihin muuttaneiden siirtolaisten kirjoittamia kirjeitä. Tutkielman tarkoituksena on selvittää millaisia kuvauksia kirjeet muodostivat Suomesta ja Yhdysvalloista, tarkastella näiden kuvausten ympärillä vaikuttavia tulkintarepertuaareja, ja eritellä keinoja, joilla kyseisiä tulkintarepertuaareja faktuaalistetaan, eli millä tavoin niistä tuotetaan yleisesti hyväksyttyä totuutta.</p> <p>Tutkielman teoreettisena ja metodologisena pohjana toimivat diskurssianalyysi ja diskursiivinen psykologia. Näiden lisäksi analyysin keskiössä ovat diskursiiviseen psykologiaan läheisesti liittyvät faktuaalistamisen keinot ja faktuaalistamisstrategiat, sekä tulkintarepertuaarin käsite. Tutkielman aineistona toimii 168 Yhdysvalloista Suomeen lähetettyä siirtolaiskirjetä vuosilta 1894–1917. Kirjeiden kirjoittajina on yhteensä 20 henkilöä, mutta pääasiassa analyysi keskittyy aktiivisimpien kirjoittajaryhmien kirjeisiin, jotka kattavat aineistosta suurimman osan, yhteensä 144 kirjetä.</p> <p>Kirjeissä Suomi näyttäytyy idealistisena menneisyyden kotina, jonne paluu ei kuitenkaan ole taloudellisesti järkevää. Positiivisempi kuva Suomesta muotoutuu Suomeen jääneiden sukulaisten kautta, ja heidän avullaan Suomi myös määritellään kodiksi. Kuvaus Yhdysvalloista muotoutuu kaksijakoiseksi. Yhdysvallat nähdään varsinkin taloudellisten mahdollisuuksien täyttämänä tulevaisuutena, mutta samalla siirtolaiset joutuvat kärsimään Yhdysvaltain kontekstissa heikoista palkoista ja kielitaidottomuuden tuottamista ongelmista. Näiden lisäksi Yhdysvallat näyttäytyy kirjeissä sekä seikkailuna, että arkisena todellisuutena.</p> <p>Kuvausten ympärillä vaikuttaa yhteensä seitsemän voimakasta tulkintarepertuaaria: Suomi menneisyytenä, arki-, perhekeskeinen, kohtalo-, toivo paremmasta tulevaisuudesta, taloudellinen, ja työn arvostamisen -repertuaarit. Näistä repertuaareista Suomi menneisyytenä -repertuaari toimii Suomi-kuvan sisällä, kuvauksiin Yhdysvalloista taas yhdistyvät toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaari, arkirepertuaari ja työn arvostamisen -repertuaari. Perhekeskeinen repertuaari, kohtalorepertuaari ja taloudellinen repertuaari puolestaan yhdistyvät kuvauksiin sekä Suomesta että Yhdysvalloista. Näiden tulkintarepertuaarien faktuaalistamisessa käytettiin useita erilaisia diskurssianalyysin parissa esitettyjä strategioita ja keinoja, joista keskeisimpiä olivat asiantuntijuusstrategia, vaihtoehdottomuusstrategia ja itse todettuun vetoamisen strategia, sekä ääri-ilmaisut, kategorian oikeutus ja systemaattinen epämääräisyys.</p> <p>Siirtolaiskirjeitä ja siirtolaisuutta on tutkittu runsaasti, mutta kirjeiden analysoimisessa ei ole aiemmin varsinaisesti hyödynnetty diskurssianalyysiä, eikä varsinkaan tulkintarepertuaareja. Näin ollen tutkielma tarjoaa tuoreen näkökulman tutkittuun aiheeseen. Vertailuja muihin vastaaviin tutkimuksiin kirjeiden tulkintarepertuaareista ei ole kuitenkaan mahdollista tehdä niiden puuttuessa, mutta kaikuja vastaavista tulkintarepertuaareista on havaittavissa myös muualla, esimerkiksi ruotsalaisissa ja englantilaisissa siirtolaiskirjeissä.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords siirtolaiskirjeet, siirtolaisuus, 1900-luku, Suomi, Yhdysvallat, tulkintarepertuaari, diskurssi, faktuaalistaminen		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampanuksen kirjasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1 Taustaa	1
1.2 Käsitteet ja tutkimuskysymykset	3
1.3 Teoreettinen ja metodologinen pohja	6
1.4 Aiempi tutkimus	14
1.5 Aineisto	18
1.6 Aineiston kieli ja amerikansuomi	21
2. HISTORIALLINEN KONTEKSTI	23
2.1 Aikakauden yhteiskunnalliset olot Suomessa ja Yhdysvalloissa	24
2.2 Siirtolaisuus Suomesta Yhdysvaltoihin	27
2.3 Suomalaisena siirtolaisena Yhdysvalloissa	31
3. KIRJEIDEN KERTOMAA	33
3.1 Kirjetutkimus ja siirtolaiskirjeen erityispiirteet	33
3.2 Kirjeiden sisältö ja merkittävimmät teemat	39
4. KIRJEIDEN SUOMI JA YHDYSVALLAT	52
4.1 Kuvaukset Suomesta	52
4.2 Kuvaukset Yhdysvalloista	58
5. TULKINTAREPERTUAARIT	65
5.1 Suomi menneisyytenä	66
5.2 Perhe ja arki	70
5.3 Kohtalo ja toivo paremmasta	78
5.4 Talous ja työn arvostus	84
6. FAKTAN TUOTTAMINEN	91
6.1 Tulkintarepertuaarien faktualisointi	91
7. YHTEENVETO	99
LÄHDELUETTELO	104
LIITTEET	116
Liite 1. Kirjoittajaesittelyt	116

1. Johdanto

1.1 Taustaa

Olen jo kauvan odottanut Laurilta kirjettä, jonka hän lupasi lähettää mulle heti, kun joulututkinto oli pidetty, mutta ei mitään ole kuulunut, senpä tähden nyt kysyn mikä on vikana, kun ei sitä ollenkaan tule ja pian tulee jo kevät tutkinto. Onko Lauri veli tullut niin *Laiskaksi* kirjoittamaan, taikka Lukeeko hän niin ahkeraan läksyjään, ettei hän ollenkaan muista Hessua [Henry] ja *Pikku Lailaa*. Ja mikä sitä Uuno veljeä sitte vaivaa onko hän jo ollut niin kauvan pois koulusta, että on koko kirjoitus taito unhottunut Koittakaa nyt Rakkaat veljet prantätä oikkeen pitkä preivi, että mekin saamme jotain lukea.¹

Suomalaisia lähti siirtolaisiksi Pohjois-Amerikkaan ennen Suomen itsenäistymistä huomattava määrä, noin 300 000 henkilöä. Syinä tähän laajaan siirtolaisuuteen on nähty sekä työntäviä tekijöitä Suomessa, että vetäviä tekijöitä Yhdysvalloissa. Esimerkiksi Suomen väestönkasvusta johtuva työttömyys ja pula vapaasta viljelymaasta kannustivat lähtemään, kun taas Yhdysvaltain lupaus paremmista palkoista ja jo lähteneiden kertomukset paremmista elinoloista houkuttelivat kohti Yhdysvaltoja.²

Suomalaiset siirtolaiset olivat ahkeria kirjoittajia, ja he lähettivät kirjeitä sukulaisilleen ja ystävilleen Suomeen runsain määrin.³ Siirtolaisille kirjeenvaihdon tärkein tehtävä oli ylläpitää sosiaalisia suhteita Suomeen jääneiden läheisten kanssa, mikä näkyy esimerkiksi edellisessä kirjelainauksessa. Katkelmassa Henry pyytää veljiään kirjoittamaan ahkerammin, jotta kirjeenvaihto ei katkeaisi, ja sosiaaliset verkostot säilyisivät ehjinä. Sosiaalisen funktiona lisäksi kirjeet kertovat paljon siirtolaisten arjesta, toiveista ja suunnitelmista, sekä ylipäänsä siirtolaisten elämästä. Samaan aikaan kirjeet myös luovat kuvauksia Suomesta ja Yhdysvalloista, sekä tietoisesti että tiedostamatta.

Tässä Pro gradu -tutkielmassa tutkin 1800- ja 1900-lukujen vaihteen suomalaisten siirtolaiskirjeiden kuvauksia Suomesta ja Yhdysvalloista. Samaan aikaan tarkastelen näiden

¹ Kirje 20, rulla 8: Henry veljilleen, 26.01.1911, New York. Kirjelainausten teksti on alkuperäinen, sisältäen kaikki kirjoitusvirheet. Kirjoitusvirheiden ja epätavallisten kirjoitusasujen suuren määrän vuoksi en ole hyödyntänyt [sic] merkintöjä. Kirjeet on numeroitu juoksevasti. New York on yleinen kirjeiden lähetyspaikka, mutta vain harvassa kirjeessä on eroteltu New Yorkin kaupunki osavaltiosta, tai merkitty muuta lähetyspaikkaa. Tästä syystä olen näissä kirjeissä merkinnyt lähetyspaikaksi vain New Yorkin, jos tarkempia tietoja ei ole ollut saatavilla.

² Karni et al. 1988, 63–69; Kero 1974, 24–47; Virtanen 1979, 61–74.

³ Sekaannusten välttämiseksi käytän sanaa ”perhe” vain puhuttaessa siirtolaisen omasta puolisoista ja lapsista. Muissa tapauksissa puhun sukulaisista tai omaisista, sen mukaan mitä termejä siirtolaiset itse käyttivät.

kuvien ympärillä vaikuttavia tulkintarepertuaareja, ja lopulta keinoja, joiden avulla tulkintarepertuaareista tuotetaan faktuaalisia, kiistämättömiä totuuksia. Analyysini liikkuu suuren aineiston laajasta analyysistä kohti pienemmän ja rajatumman aineiston yksityiskohtaista tarkastelua, runsaiden aineistolainausten avulla. Tutkin kielenkäyttöä ja tulkintarepertuaareja itsessään, tarkoitus ei siis ole selvittää niiden todenperäisyyttä, vaan puhtaasti sitä, millaisia kuvauksia Suomesta ja Yhdysvalloista muodostuu kirjeissä. Sivuan myös hieman sitä, millaisia funktioita eri repertuaarit mahdollistavat siirtolaisille.

Tutkimukseni kohteena ovat kielenkäyttöön liittyvät kysymykset, joten diskurssianalyysi on toimiva valinta sen teoreettiseksi pohjaksi. Hyödynnän analyysissäni diskurssianalyysin alalajia diskursiivista psykologiaa ja siihen läheisesti liittyvää tulkintarepertuaarin käsitettä. Diskursiivisessa psykologiassa puhe käsitetään toimintana, joten tulkintarepertuaarien avulla siirtolaiset muun muassa perustelivat toimiaan ja konstruoivat maailmaa ympärillään, sekä yksin että yhdessä kirjeiden vastaanottajien kanssa.⁴ Näin ollen siirtolaisten tulkintarepertuaarien tarkasteleminen voi lisätä ymmärrystä tavoista, joilla suomalaiset siirtolaiset jäsensivät maailmaansa sata vuotta sitten, ja keinoista, joilla he kommunikoivat tätä maailmankuvaansa sukulaisilleen Suomeen.

Aineistonani on 168 käsinkirjoitettua kirjettä Siirtolaisuusinstituutin arkistosta vuosilta 1894–1917. Kirjeet on lähetetty eri puolilta Yhdysvaltoja Varsinais-Suomeen siirtolaisten perheenjäsenille, sukulaisille ja ystäville. Kirjeiden pituus, käsiala, selkeys ja aiheet vaihtelevat, mikä tekee aineiston mielenkiintoista, mutta sen käsittelystä hidasta. Kirjeet on kirjoitettu enemmän tai vähemmän murteellisella suomella, ja ajan kuluessa englannin kielen vaikutus voimistuu, jolloin kirjeiden kieli muuttuu amerikansuomeksi, ”finglishiksi”.⁵

Siirtolaiskirjeet ovat kiinnostaneet sekä tutkijoita että laajempaa yleisöä jo pitkään, ja erilaisia toimitettuja kokoelmia on julkaistu useita.⁶ Tieteellisessä siirtolaistutkimuksessa kirjeitä on hyödynnetty pitkälti ”täytteenä”, elävöittämässä analyysiä, mutta tuoreemmassa tutkimuksessa myös itse kirjeitä on analysoitu runsaammin. Diskurssianalyysiä ei kuitenkaan ole erityisemmin hyödynnetty. Näin ollen tutkielmani käsittelee kieltämättä runsaasti tutkittua aihetta ja aineistoa, mutta vähemmän hyödynnetyn teoria avulla.

⁴ Edwards & Potter 1992, 2–4; Barton & Hall 2000, 6–8.

⁵ Ks. esim. Virtaranta et al. 1993. Esittelen aineistoni ja sen erityispiirteet paremmin myöhemmissä aineistoluvuissa.

⁶ Esimerkiksi norjalaisia kirjeitä Zempel 1991; suomalaisia kirjeitä Kuparinen 1985; englantilaisia kirjeitä Gerber 2006.

David A. Gerber on toteuttanut ainoat löytämäni siirtolaiskirjeiden diskurssianalyysit, aineistonaan englantilaisia siirtolaiskirjeitä pääasiassa 1800-luvulta.⁷ En ole onnistunut paikantamaan näiden tekstien lisäksi muita siirtolaiskirjeisiin kohdistuvia diskurssianalyysijä, joten hyödynnän Gerberin tekstien lisäksi muihin aloihin liittyviä siirtolaiskirjetutkimuksia, ja muihin kirjeaineistoihin liittyviä diskurssianalyysijä.⁸ Tutkielmassani pyrin selvittämään sitä, millaisia tulkintarepertuaareja esiintyy juuri tässä siirtolaiskirjeaineistossa, mutta vertailuja muihin aineistoihin on vaikea toteuttaa muiden vastaavien tutkimusten puuttuessa. Näin ollen pyrin keskustelemaan erityisesti Gerberin tekstien, mutta myös muiden siirtolaiskirjetutkimusten kanssa.

Tutkielmani rakenne on seuraava: tässä johdantoluvussa esittelen tutkielmani taustan, teoreettisen ja metodologisen pohjan, sekä aineiston. Toisessa luvussa esittelen aikakauden yhteiskunnalliset olot Suomessa ja Yhdysvalloissa, ja käsittelen suomalaista Yhdysvaltoihin suuntautunutta siirtolaisuutta laajemmin. Kolmannessa luvussa esittelen tarkemmin kirjetutkimusta ja kirjeaineistoni keskeisimpiä teemoja. Neljännessä luvussa hahmottelen kirjeiden muodostamia kuvauksia Suomesta ja Yhdysvalloista, ja viidennessä luvussa siirryn erittelemään näiden kuvausten ympärillä toimivia tulkintarepertuaareja. Kuudennessa luvussa, eli viimeisessä analyysiluvussa, käsittelen kirjeiden tulkintarepertuaareihin liittyviä faktuaalistamisen keinoja ja strategioita. Lopulta viimeisessä yhteenvetoluvussa kokoan yhteen tutkielmani merkittävimmät löydökset.

1.2 Käsitteet ja tutkimuskysymykset

Ensimmäisenä tutkielmani aiheen ja aineiston kannalta on tärkeää määritellä lyhyesti käsitteet siirtolaisuus, siirtolainen ja siirtolaiskirje. Yksinkertaisesti siirtolaisuudella tarkoitetaan ihmisten vapaaehtoisia muuttovirtoja joko valtion sisällä tai valtiosta toiseen.⁹ Aineistoni käsittelee kansainvälistä siirtolaisuutta Suomesta Yhdysvaltoihin, joten keskityn tästä eteenpäin vain kansainväliseen siirtolaisuuteen. Siirtolaisuus on valtava teoreettinen käsite, eikä yksittäistä kattavaa siirtolaisteoriaa ole kehitetty.¹⁰ Seuraavassa teorialuvussa esittelen

⁷ Ks. esim. Gerber 2000; 2006.

⁸ Ks. esim. Longacre 1992; Markelis 2006; Attebery 2007; Dehaan 2010; Chiavetta 2012; Laitinen & Nordlund 2012; Ishiguro 2015; Saramo 2018; Hoffman & Kytö 2019.

⁹ Vertovec 2010, 1–3.

¹⁰ Arango 2010, 97.

kuitenkin joitain siirtolaisuutta selittäviä teorioita, keskittyen tutkielmani kannalta näistä merkittävimpiin.

Siirtolaisella tarkoitetaan näiden muuttovirtojen mukana valtiosta toiseen muuttavaa ihmistä. Historiallisesti siirtolaiset kirjoittivat kirjeitä lähtömaahan jääneille sukulaisille ja ystäville, ja näitä henkilökohtaisia kirjeitä kutsutaan siirtolaiskirjeiksi. Siirtolaiskirjeitä runsaasti tutkineen David A. Gerberin määritelmän mukaan ”siirtolaiskirjeet ovat monikansallinen ilmiö, jossa kirjeenvaihtajat muodostavat ihmissuhteita, jotka ylittävät valtioiden rajoja postin avustuksella.”¹¹

Tutkielmani metodin, diskurssianalyysin kannalta diskurssin käsite on keskeinen. Yksinkertaistettuna diskurssi voidaan määritellä esimerkiksi ”erityisenä tapana puhua maailmasta ja ymmärtää sitä.”¹² Diskurssi on siis tapa, jolla puhumme asioista ja jäsenämme maailmaa, esimerkkinä akateeminen diskurssi yliopistolla, joka eroaa selkeästi vaikkapa niin sanotusta arkipuheesta.¹³ Diskurssin käsitettä on kuitenkin käytetty usein löyhästi, ja vanhana käsitteenä sille on vuosien varrella kertynyt turhaa painolastia. Diskurssille löytyykin hyvin läheinen käsite, tulkintarepertuaari, jota käytetään varsinkin diskursiivisessa psykologiassa lähes synonyyminä diskurssille, mutta ilman tätä vanhemman käsitteen tuomaa painolastia. Jokinen et al. määrittelevät diskurssin ja tulkintarepertuaarin yhteisesti ”verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta”.¹⁴ Hyödynnämme erilaisia diskursseja tai tulkintarepertuaareja usein huomaamattamme, välillä jopa ristiriitaisesti.

Diskursiivisen psykologian kehittäjät Margaret Wetherell ja Jonathan Potter määrittelevät tulkintarepertuaarin [interpretative repertoire] ”laajalti erottuva rykelmänä termejä, kuvailuja ja kielikuvia, jotka kasaantuvat usein esimerkiksi metaforien ympärille.”¹⁵ Samalla he ymmärtävät tulkintarepertuaarit laajemmin ”rakennuspalikoina, joiden avulla puheessa tuotetaan erilaisia versioita minästä, toiminnasta ja sosiaalisista rakenteista.”¹⁶

¹¹ Gerber 2006, 7–8. Oma käännös.

¹² Jørgensen & Phillips 2002, 1. Oma käännös.

¹³ Hall 1992, 291.

¹⁴ Jokinen et al. 2016, 34. Ks. myös Wetherell & Potter 1988.

¹⁵ Wetherell & Potter 1992, 90. Oma käännös.

¹⁶ Ibid., oma käännös. Wetherellin ja Potterin työ pohjautuu G. Nigel Gilbertin ja Michael Mulkayn vuoden 1984 analyysille tieteellisestä diskurssista, jossa he myös esittelivät ensimmäistä kertaa tulkintarepertuaarin käsitteen. Gilbert & Mulkay 1984.

Tulkintarepertuaarit ovat siis resursseja, joita ammenamme eri tilanteissa rakentaaksemme puheessa tiettyä todellisuutta, ja mahdollistaaksemme tietynlaista toimintaa.¹⁷ Tulkintarepertuaari rakentuu yleensä yhden tai useamman keskeisen vertauskuvan varaan, joten repertuaarin läsnäolo on mahdollista havaita samantyylisten kielikuvien esiintymisestä.¹⁸

Tulkintarepertuaareihin ja diskursseihin liittyy läheisesti selonteon käsite. Eero Suonisen mukaan selonteot [account] ovat ”tapoja tehdä kielellisesti ymmärrettäväksi tai kulttuurisessa mielessä järjelliseksi omaa toimintaansa tai toisten toimintaa.”¹⁹ Laajasti ymmärrettynä selonteolla voidaan viitata lähes mihin tahansa tekstin tai puheen pätkään, mutta myös Potter ja Wetherell määrittelevät selonteot puheessa esiintyvänä selityksinä, jotka yhdistyvät eri diskursseihin.²⁰ Selonteot nojaavat diskursseihin, ja samalla uudentavat niitä, minkä johdosta selonteot ovat diskurssianalyysin tarkastelun kohteina.²¹

Viimeinen tutkielmani kannalta keskeinen käsite on faktuaalistaminen. Faktuaalistamisella tarkoitetaan väitteen esittämistä sellaisella tavalla, että se saadaan kuulostamaan todelta, luotettavalta ja kertojasta irralliselta.²² Tällöin väite hyväksytään totuutena, vaikka kaikki puhe onkin lähtökohtaisesti tuotettu jostain subjektiivisesta näkökulmasta.²³ Yksi faktuaalistamisen keino on esimerkiksi kolmiosainen lista, jota itsekin hyödynsin tässä määritelmässä. Käsittelen faktuaalistamista ja sen keinoja tarkemmin seuraavassa teorialuvussa ja viimeisessä analyysiluvussa.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisen kuvan siirtolaiset rakentavat Yhdysvalloista? Millainen on vastaava Suomikuva?
2. Millaisia tulkintarepertuaareja hyödynnetään puhuttaessa Suomesta ja Yhdysvalloista?
3. Millaisia faktuaalistamisstrategioita ja keinoja käytetään vahvistamaan näitä tulkintarepertuaareja?

¹⁷ Wetherell & Potter 1988, 172–173; 1992, 90–91.

¹⁸ Wetherell & Potter 1988, 172; Suoninen 2016a, 108.

¹⁹ Suoninen 1997, 26.

²⁰ Potter & Wetherell 1987, 74–75.

²¹ Suoninen 2016b, 233–235. Ks. myös Edwards 1997, 12–14.

²² Edwards & Potter 1992, 104–106; 2005, 243; Horton-Salway 2001, 155.

²³ Jokinen 2016, 341.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessäni tarkastelen sitä, millaiset kuvaukset siirtolaisten kirjeet muodostavat Suomesta ja Yhdysvalloista. Pyrin keräämään kirjeistäni voimakkaimmat Suomeen ja Yhdysvaltoihin liittyvät teemat, joiden kautta kuvaukset muodostuvat, ja koostamaan niistä mahdollisimman tarkat kuvaukset Suomesta ja Yhdysvalloista. Toisessa tutkimuskysymyksessäni siirryn käsittelemään kuvauksien ympärillä vaikuttavia tulkintarepertuaareja. Pyrin löytämään ja esittelemään repertuaareja, jotka vaikuttavat joko molemmissa kuvauksissa, tai vain toisessa niistä. Kolmannessa ja viimeisessä tutkimuskysymyksessäni tarkastelen tulkintarepertuaarien hyödyntämiä faktuaalistamisen keinoja ja faktuaalistamisstrategioita, joiden avulla puheesta tuotetaan faktaa. Rajaan tämän analyysin koskettamaan vain osaa aiemmin määritellyistä tulkintarepertuaareista, ja tulen tarkastelemaan kahta repertuaarin katkelmaa muita tarkemmin.

1.3 Teoreettinen ja metodologinen pohja

Diskurssianalyysi on kehitetty tutkimaan kielenkäyttöä ja sen rakentamaa sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysi ei ole yksittäinen, tarkkarajainen metodi, vaan pikemminkin väljä teoreettinen viitekehys, jonka sisälle mahtuu useampi erilainen suuntaus ja tyyli.²⁴ Jokisen et al. mukaan diskurssianalyysi pohjautuu seuraaville oletuksille:

1. oletus kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta
2. oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta
3. oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta
4. oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssysteemeihin
5. oletus kielenkäytön seurauksia tuottavasta luonteesta.²⁵

Nämä oletukset toimivat teoreettisena pohjana diskurssianalyysille, ja ne soveltuvat myös valitsemaani diskurssianalyysin suuntaukseen, diskursiiviseen psykologiaan. Avaan seuraavaksi lyhyesti näitä viittä olettamusta, keskittyen kuitenkin oman tutkielmani kannalta merkittävimpiin osioihin.

²⁴ Jokinen et al. 2016, 25–26; Potter & Wetherell 1987, 175.

²⁵ Jokinen et al. 2016, 25–26.

1) Kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentava luonne toimii diskurssianalyysin pohjana. ”Käyttäessämme kieltä me [...] *konstruoimme* eli merkityksellistämme kohteet, joista puhumme tai kirjoitamme”.²⁶ Kaikessa puheessa annamme siis merkitystä ympäröivälle maailmalle, määrittelemme ”tuolin” tai ”tietokoneen”, ja selitämme jonkin normaaliksi, toisen taas poikkeavaksi. Tämä konstruointi tapahtuu sitä tiedostamatta, eikä täysin ”neutraalia” puhetta ole mahdollista tuottaa.²⁷ Tämä aiheuttaa myös haasteita kielenkäytön ja diskurssien tutkimukselle. Tutkijan ei ole mahdollista pyristellä kokonaan ulos jo olemassa olevista käytänteistä ja käsitteistä. Omaa kielenkäyttöä on kuitenkin mahdollista tarkastella eli reflektoida, jolloin voi huomata uusintavansa vanhoja konstruktioita, mahdollisesti haitallisellakin tavalla.²⁸

2) Toinen oletamus huomioi usean rinnakkaisen ja kilpailevan merkityssysteemin – eli diskurssin tai tulkintarepertuaarin – yhtäaikaisen olemassaolon. Diskurssit konstruoivat maailmaa eri tavoin, ja samaan teemaan liittyy helposti useita eri diskursseja, osa rinnakkain toimivia, osa vastakkaisia.²⁹ Yksilönkin voi konstruoida usean eri diskurssin kautta, esimerkiksi naiseksi, opiskelijaksi ja kipukroonikoksi. Vastakkaisia ja kilpailevia ovat esimerkiksi uskomushoitajien puolesta puhuva diskurssi ja länsimaista lääketiedettä kannattava diskurssi.

3) Kolmas oletamus puhuu toiminnan kontekstuaalisuudesta. Diskurssianalyysillä ei pyritä tekemään kliinistä laboratoriotutkimusta, vaan ympäristön vaikutus aineistoon otetaan mukaan analyysiin. Yksinkertaisesti siis seuraavasti: ”analysoitavaa toimintaa tarkastellaan tiettyinä aikana ja tietyssä paikassa, johon tulkinta puolestaan pyritään suhteuttamaan.”³⁰ Toisaalta, kuten Jokinen et al. myös toteavat, aika ja paikka on mahdollista määrittää hyvin monella eri tapaa.³¹ Konteksti liikkuu pienimmältä tasolta, sanayhteyksistä, laajempaan kulttuuriseen kontekstiin. Sanat ovat yhteydessä lauseisiin ja lauseet toisiinsa, eli esimerkiksi suomen kielessä sanan ”kurkku” merkitys määräytyy suhteessa lauseen muihin sanoihin ja ympäröiviin lauseisiin. Vastaavasti myös lauseet ovat keskenään yhteydessä, ja niitä tarkastellaan diskurssianalyysissä suhteessa toisiinsa.³²

²⁶ Ibid., 26. Kursiivi alkuperäisessä.

²⁷ Wetherell & Potter 1992, 62; Jokinen et al. 2016, 26–28. Ks. myös taustalla vaikuttavana Saussure 1983.

²⁸ Jokinen et al. 2016, 31–32; Burr 2015, 175–177. Reflektointi on myös diskurssianalyysin taustalla vaikuttavan sosiaalisen konstruktionismin kannalta oleellinen käsite. Reflektiivisyydestä, ks. esim. Taylor 2001, 16–20.

²⁹ Jokinen et al. 2016, 32–36; Wetherell & Potter 1992, 88–98.

³⁰ Jokinen et al. 2016, 37.

³¹ Ibid.

³² Jokinen et al. 2016, 36–39; Potter & Edwards 2001, 104.

Kulttuurisen kontekstin huomioiminen tarkoittaa lausumien suhtauttamista myös välittömän kontekstin ulkopuolelle. Tämä pakottaa tutkijan huomioimaan oman kulttuurinsa olettamuksia ja itsestäänselvyyksiä, riippumatta siitä sijoittuuko aineisto jaettuun kulttuuriseen kontekstiin vai ei.³³ Oman tutkielmani ja aineistoni kannata merkittäviä ovat sekä kulttuurillinen että ajallinen konteksti, sillä vaikka kieli onkin pääasiassa sama, paljon on muuttunut sadan vuoden aikana. Näin ollen onkin tärkeää suhteuttaa aineistoni omaan aikaansa ja paikkaansa, ja samalla varoa siirtämästä omia ennakko-oletuksiani ja nykypäivän lähtökohdista tulevia näkemyksiäni aineistooni.

4) Neljäs oletamus liittyy toimijoiden kiinnittymiseen merkityssysteemeihin. Diskurssianalyysissä tutkimuksen kohteena ei ole yksilö eivätkä yksilön pään sisäiset prosessit, vaan yksilöiden kielenkäyttö, ja sen tuottamat diskurssit tai tulkintarepertuaarit. Huomionarvoista ei siis ole se, millainen henkilö on, vaan se, millä tavoin tätä ”minää” rakennetaan eri konteksteissa eri diskurssien kautta.³⁴

5) Viides ja viimeinen oletamus huomioi kielenkäytön seurauksia tuottavan luonteen, eli funktionaalisuuden. Kielenkäyttöä voisi helposti pitää vain kuvailuna, selkeästi erotettuna varsinaisesta toiminnasta, mutta diskurssianalyysin kannalta kaikki puhe on kuitenkin tekoja, joilla rakennetaan todellisuutta ja mahdollistetaan erilaisia funktioita. Tämä toiminta ei ole aina tietoista, eikä jokaisen selonteon takana vaikuta voimakas ideologia, jolloin nämä tiedostamattomat vaikutukset voivatkin olla kaikkein kiinnostavimpia ja analyysin kannalta herkullisimpia.³⁵ Tiivistettynä Jokisen et al. mukaan: ”Kyse on ennen kaikkea siitä, mitä kaikkia asiantiloja toimija tulee (puhe) teoillaan tehneeksi mahdollisiksi, mitä tulkintamahdollisuuksia sosiaalisesti läsnäoleviksi ja reflektoiduiksi.”³⁶

Kuten jo aiemmin mainitsin, tutkielmani teoreettisena ja metodologisena pohjana toimii yksi diskurssianalyysin muodoista, diskursiivinen psykologia. Diskursiivinen psykologia muotoutui 1980-luvun lopulla sosiaalipsykologian parissa lähtien liikkeelle Jonathan Potterin ja Margaret Wetherellin teoksesta *Discourse and Social Psychology* (1987), jossa he loivat pohjan diskursiiviselle psykologialle, ja esittelivät tarkemmin sille keskeisen käsitteen

³³ Jokinen et al. 2016, 39–40.

³⁴ Ibid., 43–45.

³⁵ Ibid., 47–50; Wetherell & Potter 1992, 62.

³⁶ Jokinen et al. 2016, 48.

tulkintarepertuaarin.³⁷ Hieman myöhemmin Derek Edwards ja Jonathan Potter määrittivät diskursiivisen psykologian selkeämmin teoksessaan *Discursive Psychology* (1992). Näiden lisäksi muita merkittäviä tekstejä ovat Wetherellin ja Potterin *Mapping the Language of Racism: Discourse and the Legitimation of Exploitation* (1992) ja Edwardsin *Discourse and Cognition* (1997), sekä hieman tuoreempana esimerkiksi Alexa Hepburnin ja Sally Wigginsin *Discursive Research in Practice: New Approaches to Psychology and Interaction* (2007a).

Diskursiivisessa psykologiassa, kuten diskurssianalyysissä ylipäänsä tutkimuksen tarkoituksena ei ole löytää ”totuutta” diskurssin takaa, tai selvittää mitä jollakin selonteolla todella tarkoitetaan, sillä tätä ei edes nähdä mahdollisena. Kuten Marianne Jørgensen ja Louise J. Phillips tämän ilmaisevat hieman kärjistäen: ”Lähtökohta on se, että todellisuutta ei voida koskaan saavuttaa diskurssien ulkopuolella, joten diskurssista itsestään on tullut tutkimuksen kohde.”³⁸ Samaan aikaan puheen (tai tekstin) ei ajatella vastaavan suoraan henkilön ajatuksia, eikä myöskään todellisuutta. Pikemminkin me luomme diskursseja, joilla annamme merkitystä maailmalle, ja samalla diskurssit muokkaavat meitä, sillä me käytämme niitä rakentaessamme omia identiteettejämme.³⁹ Vaikka rakennammekin todellisuutta diskurssien kautta, ei se tarkoita, ettei fyysistä todellisuutta olisi olemassa diskurssien ulkopuolella. Wetherellin ja Potterin sanoin: ”Emme ehdota sitä, että jos joku ei usko Uuden-Seelannin olemassaoloon, niin silloin Uutta-Seelantia ei olisi olemassa. Emmekä myöskään ehdota sitä, että todellisuus koostuisi pelkästään ideoista.”⁴⁰ Samalla Wetherell ja Potter tarjoavat myös seuraavan ajatuksen: jos lentokone lentää päin vuorta, kyydissä olevat tulevat kuolemaan törmäyksessä riippumatta siitä, millä tavalla he uskovat vuoren muodostuneen.⁴¹ Myös Jørgensen ja Phillips esittävät hyvin samanlaisen tulva-vertauksen.⁴² Huolimatta siitä, millä tavalla uskomme maailman rakentuvan, ja vaikkamme edes uskoisi yksittäisen vuoren tai tulvan olemassaoloon, ovat ne joka tapauksessa osa todellisuutta. Fyysisen todellisuuden olemassaolo ei kuitenkaan vähennä diskurssien merkitystä, vaan juuri diskurssien kautta ymmärrämme tapahtumat (tulva, onnettomuus) ja niiden seuraukset.

³⁷ Potter & Wetherell 1987. Diskursiivista psykologiaa, tulkintarepertuaareja ja ylipäänsä diskurssianalyysin käyttöä psykologiassa kohtaan on myös esitetty kritiikkiä, ja erilaisia näkemyksiä diskurssien tutkimisen hyödyllisyydestä on olemassa. Ks. esim. Parker 2002.

³⁸ Jørgensen & Phillips 2002, 21. Oma käännös.

³⁹ Hepburn & Wiggins 2007b, 8; Jørgensen & Phillips 2002, 7, 118.

⁴⁰ Wetherell & Potter 1992, 65. Oma käännös.

⁴¹ Ibid.

⁴² Jørgensen & Phillips 2002, 8–9.

Diskursiivinen psykologia toimii kolmen diskurssiin liittyvän peruseräatteen kautta: toiminnallisuus [action orientation], sijoittuminen [situation] ja konstruktivisuus [construction].⁴³ Diskursiivisessa psykologiassa diskurssit ja kielenkäyttö nähdään toimintana, eikä kielenkäyttöä ja muita tekoja edes voida aina erottaa toisistaan selvärajaisesti.⁴⁴ Diskurssit tai tulkintarepertuaarit nähdään jopa pääasiallisina keinoina, joiden kautta toiminta tapahtuu. Diskurssien toiminnallisuutta ei kuitenkaan tarkastella pelkästään suoraan toiminnasta puhuvien ilmaisujen, kuten käskyjen kautta, vaan merkittävämpiä ovat epäsuorat kuvaukset.⁴⁵ Esimerkiksi omassa kirjeaineistossani suorat pyynnot tai kiellot lähteä siirtolaiseksi ovat melko harvinaisia, joten oletettavasti suurempi vaikutus on ollut kirjeiden kuvauksilla olosuhteista Yhdysvalloissa. Diskursiivinen psykologia näkeekin diskurssit jopa tärkeimmäksi väyläksi, joiden kautta toiminta tapahtuu.⁴⁶

Diskurssit sijoittuvat kolmella eri tavalla. Ensinnäkin lausumat sijoittuvat peräkkäin toinen toisensa jälkeen, ja edellinen lausuma ohjaa seuraavia. Toisekseen diskurssit sijoittuvat institutionaalisesti, jotta vuorovaikutuksen identiteetit ja tehtävät toimivat, esimerkiksi IT-tukihenkilön neuvoessa apua pyytävää asiakastaan. Toisaalta tietyn instituution sisällä tapahtuva puhe ei automaattisesti ole tämän instituution diskurssien piirissä, esimerkiksi kaikki luokahuoneessa tapahtuva puhe ei automaattisesti ole pedagogista. Kolmanneksi diskurssit sijoittuvat retorisesti, joten on mahdollista tutkia millä tavoin kuvaus tietystä aiheesta sijoittuu toista vaihtoehtoista kuvausta vastaan.⁴⁷

Diskurssit ovat konstruktioita ja konstruktivisia. Diskursseja muodostetaan erilaisista saatavilla olevista lingvistisistä palapelin paloista (esimerkiksi sanat, kategoriat tai tulkintarepertuaarit), ja samalla diskurssit rakentavat sosiaalista todellisuutta ympärillämme.⁴⁸ Diskurssianalyysin kannalta kaikki puhe on konstruktivista. Minkäänlaista puhetta tai yhtäkään selontekoa ei voi pitää vain puhtaasti kuvaavana, eikä näin ollen asettaa diskurssien ja niiden tutkimuksen ulkopuolelle. Myös neutraaleina pidetyt kuvaukset, asiatekstit tai esimerkiksi säätiedotukset rakentavat omalta osaltaan sosiaalista todellisuutta.⁴⁹ On

⁴³ Hepburn & Wiggins 2007b, 7; Potter & Edwards 2001, 104–106.

⁴⁴ Juhila & Suoninen 2016, 449–450; Suoninen 2016b, 231–233.

⁴⁵ Hepburn & Wiggins 2007b, 7; Potter & Edwards 2001, 105.

⁴⁶ Wetherell & Potter 1988, 168; Hepburn & Wiggins 2007b, 7. Ks. myös Edwards & Potter 1992, 154–170, ”Discursive action model”.

⁴⁷ Potter & Edwards 2001, 104; Hepburn & Wiggins 2007b, 7.

⁴⁸ Wiggins 2017, 9–11.

⁴⁹ Potter & Wetherell 1987, 32–34; Hepburn & Wiggins 2007b, 7; Potter & Edwards 2001, 105–106.

merkittävää, puhutaanko uutisissa kapinallisista vai vapaustaistelijoina, ja jopa karttaprojektiot muokkaavat käsityksiämme, ja näin ollen toimintaamme.

Näiden kolmen lisäksi mukaan voidaan laskea myös neljäs periaate, variaatio [variability]. Variaatiolla viitataan siihen, että puheemme ei lähtökohtaisesti ole koherenttia, vaan me hyödynnämme puheessamme erilaisia diskursseja tai tulkintarepertuaareja riippuen siitä, millainen funktio, eli tarkoitus milläkin lausumalla on.⁵⁰ Näin ollen puheemme voi olla jopa huomattavan ristiriitaista, ja sama henkilö voi esimerkiksi yhden haastattelun aikana näyttäytyä usean ääripään kautta.⁵¹ Variaatioita esiintyy siis sekä diskurssien sisällä, että niiden välillä, ja samaa henkilöä tai tapahtumaa voidaan kuvailla monella eri tapaa, useamman eri diskurssin kautta. Tämä vaihtelevuus, tai ylipäänsä se, mistä diskurssista henkilö milloinkin ammentaa puheessaan ei usein ole tietoista. Tarkoin muotoiltua puhetta voidaan kyllä käyttää tietyn funktion saavuttamiseksi, mutta erityisesti arkipuheessa lausumat tai selonteot ovat harvemmin tarkoin harkittuja.⁵²

Diskursiivinen psykologia on kiinnostunut diskurssien luonnollistumisesta, eli niiden muuttumisesta hegemonisiksi, itsestään selviksi totuuksiksi. Oman kulttuurisen ympäristönsä sisältä tutkijan voi olla vaikea havaita diskursseja jotka ovat jo muuttuneet luonnollisiksi, ”terveen järjen” mukaisiksi käsityksiksi.⁵³ Tästä huolimatta näitä itsestäänselvyksiäkin tulee kohdella konstruktivisina diskursseina, vaikka niiden tunnistamisessa onkin omat haasteensa. Tässä kohtaa diskursiivinen psykologia yhdistyy tiedon faktuaalistamiseen, jota ovat käsitelleet esimerkiksi Kirsi Juhila, Derek Edwards ja Jonathan Potter.⁵⁴

Kuten totesin jo aiemmin, diskursiivinen psykologia toimii sillä olettamuksella, että kaikki selonteot ja diskurssit ovat konstruktivisia, ja näin ollen on siis mahdotonta tuottaa täysin neutraalia kuvailua. Millä tavoin tietynlainen puhe saadaan kuitenkin vaikuttamaan puhtaasti todellisuutta kuvailevalta ja ainoalta oikealta, vaikka mahdollisia konstruktioita olisi lukemattomia? Edwards ja Potter ovat listanneet tekniikoita, joiden avulla ”selontekoja konstruoidaan faktuaalisiksi”,⁵⁵ eli kuinka ”faktasta” tehdään faktaa. Näitä tekniikoita tai

⁵⁰ Wetherell & Potter 1988, 169–177; Potter & Wetherell 1987, 32–35.

⁵¹ Ks. esim. Wetherell & Potter 1992.

⁵² Jokinen et al. 2016, 47–50; Wetherell & Potter 1988, 169–172.

⁵³ Jørgensen & Phillips 2002, 21.

⁵⁴ Juhila 2016; Edwards & Potter 1992; Edwards 1997.

⁵⁵ Edwards & Potter 1992, 160. Oma käänös.

keinoja ovat esimerkiksi kategorian oikeutus, yksityiskohtainen kuvailu, systemaattinen epämääräisyys, ääri-ilmaisut, vertailu, narratiivi ja konsensus.⁵⁶

Tällaista vakuuttelevaa faktapuhetta esiintyy arkipuheessa jatkuvasti ja tiedostomatta, joten on kiinnostavaa tarkastella sitä, millaisten keinojen kautta fakta rakentuu. Tarkoituksena ei ole selvittää puheen todenperäisyyttä, vaan eritellä niitä keinoja, joiden avulla selonteko hyväksytään totuudeksi. Edwardsin ja Potterin lisäksi Kirsi Juhila on listannut yksittäisiä keinoja, joiden avulla selonteon faktuaalisuutta lisätään (esimerkiksi ääri-ilmaisut ja ehdottomuuden ilmaisut), mutta näiden lisäksi hän on hahmotellut varsinaisia faktuaalistamisstrategioita, laajempia kokonaisuuksia, joiden avulla faktuaalistaminen tapahtuu. Juhila määrittelee faktuaalistamisstrategiat ”sellaisiksi vakuuttelun muodoiksi, joita käyttämällä jonkin tiedon totuusarvosta tulee niin suuri, että kyseinen versio vaikuttaa itsestään selvältä ja ainoalta oikealta.”⁵⁷ Tutkimuksessaan Juhila tunnisti viisi erilaista strategiaa: 1. itse todettuun vetoava strategia, 2. vaihtoehdottomuusstrategia, 3. kvantifioiva strategia, 4. sosiaaliin normeihin tukeutuva strategia, ja 5. asiantuntijuusstrategia.⁵⁸ Nämä viisi strategiaa eivät tietenkään ole ainoita mahdollisia. Juhilan hahmottelemat strategiat toimivat omina kokonaisuuksinaan, mutta ne hyödyntävät myös jo aiemmin mainittuja Edwardsin ja Potterin määrittelemiä faktuaalistamisen keinoja. Tässä tutkielmassa käsittelen aineistoani faktuaalistamisen kannalta ainoastaan Juhilan strategioiden ja Edwardsin ja Potterin esittelemien keinojen kautta. Esittelen nämä strategiat ja keinot tarkemmin analyysin lomassa kuudennessa luvussa.

Aineistoni analyysi lähti liikkeelle aineistoni kirjeiden puhtaaksi kirjoittamisessa. Tässä vaiheessa luin kirjeiden tekstejä uudelleen ja uudelleen, tavoitteenani saada mahdollisimman hyvin selvää epäselvistä käsialoista, ja saada tuotettua mahdollisimman autenttiset versiot kirjeiden teksteistä, virheet mukaan lukien. Jo ensimmäisen vaiheen aikana esiin alkoi nousta tiettyjä teemoja ja toistuvia aiheita, ja jatkoin niiden tarkastelua ja uusien etsimistä vielä useilla eri lukukerroilla. Stephanie Taylorin sanoin diskurssianalyysin ”toteuttaminen tarkoittaa aineiston läpikäymistä uudelleen ja uudelleen, jolloin havaitaan kiinnostavia piirteitä, mutta ei vielä asetuta niihin.”⁵⁹ Jokaisella uudella lukukerralla olikin mahdollista havaita jotain uutta ja kiinnostavaa, mikä oli aiemmin jäänyt huomaamatta.

⁵⁶ Ibid., 160–163.

⁵⁷ Juhila 2016, 146–147.

⁵⁸ Ibid., 151–173.

⁵⁹ Taylor 2001, 38–39. Oma käänös.

Analyysin toisessa vaiheessa tarkastelin kirjeiden tuottamia kuvauksia Suomesta ja Yhdysvalloista. Kirjasin ylös kaiken Suomeen tai Yhdysvaltoihin liittyvän puheen kirjeissä, ja tämän myötä löysin toistuvia teemoja, joista kirjeiden kuvaukset Suomessa ja Yhdysvalloissa muodostuivat. Analyysin kolmannessa vaiheessa siirryin hahmottelemaan tulkintarepertuaareja, jotka korostuivat aiemmin tarkasteltujen kuvausten ympärillä. Tulkintarepertuaarin hahmottelun jälkeen lähdin tarkastelemaan aineistoani tarkemmin kyseisen repertuaarin kannalta, niin sanotusti ”testaamaan” repertuaaria, jolloin tulkintarepertuaari joko sai vahvistusta, tai palasi uudelleen pohdintaan. Luettuani aineistoni jokaisen hahmottelemani tulkintarepertuaarin näkökulmasta päädyin lopulta seitsemään vahvimpaan tulkintarepertuaariin: suomi menneisyytenä -repertuaari, perhekeskeinen repertuaari, kohtalorepertuaari, toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaari, arkirepertuaari, taloudellinen repertuaari ja työn arvostamisen -repertuaari. Näiden repertuaarien ympärille keräsin aineistostani katkelmia, joita tutkimalla tarkemmin sain jalostettua repertuaarit lopulliseen muotoonsa.

Diskurssianalyysin avulla saadut tulokset ovat harvoin ainoita mahdollisia. Mikä tahansa aineisto sisältää valtavan määrän tietoa, ja sekä voimakkaampia, että heikompia diskursseja tai tulkintarepertuaareja. Näin ollen aineistostani olisi mahdollista saada irti suurempikin määrä erilaisia repertuaareja, mutta tietyssä pisteessä repertuaarien etsiminen täytyy lopettaa, ja keskittyä voimakkaimmin esiin nouseviin kohteisiin. Tämän johdosta diskurssianalyysi sisältää huomattavan määrän valintaa, sillä kaikkea ei ole mahdollista käsitellä, eikä jokaista diskurssia esitellä.⁶⁰ Omassa analyysissäni keskityinkin vain elinvoimaisimpiin repertuaareihin, mutta esittelen myös muita kirjeistä nousevia aiheita kolmannessa luvussa. Aineistostani olisi siis ollut mahdollista löytää muitakin tulkintarepertuaareja, ja erilaisilla painotuksilla joku toinen olisikin saattanut päätyä hieman erilaisiin lopputuloksiin aineistoni kanssa.

Alkuperäinen tarkoitukseni oli käsitellä erikseen Suomen ja Yhdysvaltojen kuvauksiin liittyvät tulkintarepertuaarit, mutta tutkiessani repertuaareja tarkemmin huomasin, että niistä suurin osa toimi molemmin puolin, sekä Suomen että Yhdysvaltain kannalta. Näin ollen jouduin hylkäämään alkuperäisen ajatukseni, ja muokkaamaan tutkielmani rakennetta sopimaan paremmin analyysini tuloksiin. Tämän lisäksi muutoksia tuli itse repertuaareihin. Esimerkiksi ensimmäisissä hahmotteluissa jaottelin toivon ja tulevaisuuden tulkintarepertuaarit erikseen, mutta lopullisessa tarkastelussa totesin niiden sisältävän hyvin paljon yhteistä. Näin ollen

⁶⁰ Ibid., 39–42.

päädyn yhdistämään nämä kaksi repertuaaria. Tulkintarepertuaarianalyysini viimeisenä vaiheena luin vielä kerran jokaisen valitsemani katkelman kirjeistä, ja varmistin, että olin alun perin puhtaaksikirjoittanut jokaisen katkelman oikein. Näin varmistin, että mahdolliset omat kirjoitusvirheet eivät olleet vaikuttaneet analyysiin.

Analyysini viimeisessä osassa tarkastelin kahteen aineistostani esiin nousseeseen tulkintarepertuaariin – toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaari ja kohtalorepertuaari – liittyviä faktuaalistamisen keinoja ja strategioita. Tämä analyysi lähti liikkeelle keräämällä kirjeistä kaikki näihin kahteen repertuaariin liittyvät katkelmat. Määrittelin jokaiselle faktuaalistamisstrategialle ja keinolle oman värikoodinsa, minkä jälkeen luin keräämäni katkelmat useaan otteeseen, liittäen samalla tekstipätkiin ja yksittäisiin sanoihin keinoja vastaavat värikoodit. Lopputuloksena oli värikäs dokumentti, joka sisälsi analyysin pääkohdat. Lopuksi esittelin tarkemmin kaksi katkelmaa, jotka hyödynsivät useita eri faktuaalistamisen keinoja, ja raportoin yleisesti siitä, millaisia keinoja näissä repertuaareissa käytettiin.

1.4 Aiempi tutkimus

Siirtolaisuuden tutkimuksella on pitkä perinne,⁶¹ ja siirtolaisuutta selittäviä teorioita on esitetty useita monen eri tieteenalan piirissä. Teorioita jaetaan usein makro- ja mikrotason teorioihin, riippuen siitä, millä tavoin ne pyrkivät teoretisoimaan siirtolaisuutta. Makrotason teorat selittävät siirtolaisuutta laajojen rakenteellisten ja globaalien syiden kautta, kun taas mikrotason teorat keskittyvät yksilön valintoihin.⁶²

Siirtolaisuusteoriat pyrkivät usein selittämään joko siirtolaisuuden ”alkua”, eli siirtolaisvirran käynnistymistä, tai sitä, millä tavoin siirtolaisuus kasvaa ja jatkuu, eli millä tavoin prosessi pysyy käynnissä. Esimerkkinä ensimmäisestä mallista toimikoon uusklassinen talousteorია, ja toisesta verkostoteoria. Uusklassisen talousteorian mukaan siirtolaisuus on seurausta työvoiman ja palkkojen maantieteellisestä epäsuhdanteesta. Teorian mukaan maasta, jossa on

⁶¹ Lähtien liikkeelle E. G. Ravensteinin tutkimuksesta ”The Laws of Migration” vuodelta 1885, sekä sisäinen että kansainvälinen siirtolaisuus ovat olleet kiinnostavia tutkimuskohteita. Tutkielmani aiheen takia keskityn tässä vain kansainväliseen siirtolaisuuteen, ja erityisesti sitä selittäviin teorioihin. Siirtolaisuusteorioihin liittyen täytyy ottaa huomioon se, että osa niistä on kehitetty selittämään nykypäivän siirtolaisuutta, eivätkä ne näin ollen välttämättä sovi täysin selittämään sadan vuoden takaista siirtolaisuutta, ja sama toisinpäin.

⁶² Faist 2010, 146–147. Faist huomio myös makro- ja mikrotasojen väliin sijoittuvan mesotason tutkimuksen. Mesotasolle voidaan laskea kuuluvan esimerkiksi siirtolaisten omat verkostot, organisaatiot ja perheiden väliset suhteet. Faist 2010, 146, 157.

runsaasti työvoimaa ja matala palkkataso muuttaa ihmisiä maahan, jossa työvoimaa on verrattain vähän, ja palkkataso korkeampi. Näin ollen siirtolaisuus tasaa eroja maiden välillä. Vastaavasti myös mikrotasolla yksilö voi tehdä päätöksen siirtolaisuudesta, jos hän uskoo tällä tavoin maksimoivansa tavoitetun hyödyn (usein rahallisesti).⁶³ Verkostoteoria taas selittää siirtolaisuutta ja sen jatkuvuutta siirtolaisverkostojen avulla, jotka yhdistävät siirtolaisia toisiinsa ja kotimaahan palanneisiin siirtolaisiin, ja ystäviin ja sukulaisiin sekä kohde- että lähtömaassa. Nämä verkostot pienentävät siirtolaisuuden kustannuksia ja riskejä, mikä houkuttelee uusia lähtijöitä, joiden myötä verkostot taas laajenevat, mikä edelleen helpottaa uusien siirtolaisten matkaa.⁶⁴ Tutkielmani aineistossa oli voimakkaimmin havaittavissa verkostoteorialla selitettävää siirtolaisuutta. Kirjeiden avulla siirtolaiset olivat yhteydessä ihmisiin sekä uudessa että vanhassa kotimaassa, ja mitä laajemmat ja tiiviimmät verkostot uudella siirtolaisella oli, sitä helpompaa oli myös aloittaa uusi elämä uudessa maassa, tässä tapauksessa Yhdysvalloissa. Aineistoni sisälsi tästä muutamia konkreettisia esimerkkejä, joissa ensimmäinen siirtolaiseksi lähtenyt henkilö avusti myöhemmin sukulaisiaan siirtolaiseksi lähtemisessä, esimerkiksi lähettämällä matkalipun tai tarjoamalla asuinpaikan ja töitä.

Näiden kahden teorian lisäksi eräs vanhimmista tavoista hahmottaa siirtolaisuutta on teoria vetävistä ja työntävistä tekijöistä [push and pull factors]. Vetävinä tekijöinä nähdään asiat, jotka houkuttelevat ihmisiä lähtemään siirtolaisiksi tiettyyn maahan, ja työntävät tekijät taas puskevat ihmisiä ulos kotimaastaan. Kyseinen teoria alkaa olla jo vanhentunut, eikä se kykene tarjoamaan riittävän kokonaisvaltaista kuvaa siirtolaisuudesta tai sen syistä.⁶⁵ Jaottelua vetäviin ja työntäviin tekijöihin hyödynnetään kuitenkin edelleen, varsinkin yksinkertaistetuissa kuvauksissa, sillä tällaisia tekijöitä on todistustasi olemassa, ja niillä voi nähdä olevan vaikutusta siirtolaisvirtoihin. Näin ollen esittelen seuraavassa historialuvussa suomalaista siirtolaisuutta Yhdysvaltoihin myös vetävien ja työntävien tekijöiden kautta.

Viimeisenä teoreettisena pohdintana siirtolaisuuteen liittyen nostan esille viime vuosien kasvavan vaatimuksen ottaa tarkasteluun ryhmien luonnollistumisen siirtolaistutkimuksessa. Historiallisesti siirtolaisuutta on tutkittu etnisten tai kansallisten ryhmien kautta, kuten esimerkiksi suomalaiset tai irlantilaiset, ja ryhmät on hyväksytty luonnollisina, minkä vuoksi ryhmien sisäinen heterogeenisyys ja ryhmän käsite ylipäänsä ovat jääneet kyseenalaistamatta.

⁶³ Massey et al. 1993, 433–436; Arango 2010, 98–100.

⁶⁴ Arango 2010, 107–109; Massey et al. 1993, 448–450.

⁶⁵ ”Push and pull” -teorian heikkouksista, esimerkiksi Portes & Böröcz 2010, 40–46. Vetävien ja työntävien tekijöiden oheen on ehdotettu myös paikallaan pitäviä [retain] ja karkottavia [repel] tekijöitä. Arango 2010, 110–112.

Tuoreessa tutkimuksessa näitä ”luonnollisia kategorioita” vastaan on osoitettu kritiikkiä, sillä ne korostavat eroja ryhmien välillä, ja samalla häivyttävät eroja niiden sisällä. Näin ollen esimerkiksi ryhmien sisältämät vähemmistöt voivat jäädä huomiotta.⁶⁶

Tässä tutkielmassani viittaan suomalaisiin siirtolaisiin ryhmänä, mutta en oleta ryhmän olevan homogeeninen, enkä varsinkaan pidä sitä Rogers Brubakerin sanoin ”unitaarisena kollektiivisena toimijana”,⁶⁷ jolla olisi yhteisiä tavoitteita. Hyväksyn tutkielmani lähtökohdaksi sen, että siirtolaiset olivat yksilöitä omine haaveineen, suunnitelmineen ja mahdolluuksineen, mikä näkyikin selkeästi kirjeaineistossa. Näin ollen aineistoni kirjeistä ei voida myöskään suoraan vetää yleistysjä koskemaan kaikkia suomalaisia siirtolaisia.

Auvo Kostiainen on jakanut suomalaiseen siirtolaisuuteen kohdistuvan kiinnostuksen ja tutkimuksen, sekä Suomessa että Yhdysvalloissa, neljään eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe sijoittuu 1800-luvun loppuun ja 1900-luvun alkuun, jolloin Suomessa julkaistiin useita matkakertomuksia ja kuvailuja siirtolaisten elämästä Yhdysvalloissa, mutta puhtaasti tieteellistä tutkimusta ei vielä tässä vaiheessa julkaistu. Toisessa vaiheessa, 1900-luvun alusta toiseen maailmansotaan asti, kiinnostus siirtyi suomalaisten siirtolaisten rooliin Yhdysvalloissa. Suomalaisille siirtolaisille tuli tärkeäksi perustella oma siirtolaisuutensa ja merkittävyytensä Yhdysvalloille siirtolaislakien ja rajoitusten kiristyessä. Samalla myös korostettiin suomalaisten roolia Yhdysvaltain historiassa ja perustamiskaudessa. Maailmansotien välisenä aikana julkaistiin ensimmäiset tieteelliset tutkimukset suomalaisista siirtolaisista, kun erityisesti suomalaistaustaiset tutkijat kiinnostuivat omasta taustastaan ja historiastaan.⁶⁸

Kolmannessa vaiheessa, toisesta maailmansodasta 1960-luvulle, tutkimuksessa keskityttiin muistelemaan suomalaista siirtolaiskokemusta ja aiempia siirtolaissukupolvia. Tieteellistä tutkimusta tehtiin sekä Yhdysvalloissa, että myös enemmissä määrin Suomessa. Tutkimukseen oman lisänsä toivat Yhdysvalloissa perustetut historialliset seurat, jotka omalta osaltaan tallettivat suomalaisten siirtolaisten historiaa. Kostiaisen mukaan neljäs ja viimeinen vaihe sijoittuu 1960-luvulta nykypäivään. 1960-luvulta lähtien sekä Suomessa että Yhdysvalloissa heräsi voimakas kiinnostus siirtolaisryhmiä kohtaan, jolloin myös suomalaisia siirtolaisia

⁶⁶ Brubaker 2002; Dahinden 2016. Andreas Wimmer ja Nina Glick Schiller ovat nostaneet esille myös käsitteen metodologinen nationalismi, jonka kautta kansallisvaltiot luonnollistuvat tutkimuksen yksiköiksi. Wimmer & Schiller 2003. Ks. myös Anderson 2006 [1983].

⁶⁷ Brubaker 2002, 164.

⁶⁸ Kostiainen 2014a, 13–15.

tutkittiin runsaasti ja tieteellisiä tutkimuksia julkaistiin useita. Tutkimuksessa aloitettiin myös suurempia projekteja ja perustettiin useita arkistoja, esimerkiksi Siirtolaisuusinstituutti Turkuun ja Immigration History Research Center Minnesotaan.⁶⁹

Suomessa kaikkein merkittävimpiä tutkijoita amerikansuomalaisten siirtolaisten osalta ovat olleet muun muassa Reino Kero, Keijo Virtanen ja Auvo Kostiainen. Reino Kero on tutkinut Suomesta Pohjois-Amerikkaan lähteneitä siirtolaisia laajalti, ja erityisen merkittäviä ovat olleet hänen tutkimuksensa ja laskelmansa siirtolaisten määristä ja siirtolaisvirtojen rakenteesta.⁷⁰ Myös Keijo Virtanen on tutkinut suomalaista siirtolaisuutta laajalti, keskittyen erityisesti paluumuuttajiin.⁷¹ Keron ja Virtasen lisäksi myös Auvo Kostiainen on tutkinut suomalaisia siirtolaisia laaja-alaisesti, poliittisesta toiminnasta historiaan.⁷² Tuoretta sadan vuoden takaisen amerikansuomalaisten siirtolaisuuden tutkimusta ovat esimerkiksi Samira Saramon projekti joka käsittelee suomalaisten siirtolaisten kuolemaan liittyviä kokemuksia,⁷³ ja Kirsti Salmi-Niklanderin johtama tutkimushanke Cape Annin alueen suomalaisten siirtolaisten historiaan.⁷⁴

Erilaisia kirjeitä on tutkittu runsaasti monen eri tieteenalan parissa, sekä diskurssianalyysin avulla, että muilla keinoin.⁷⁵ Esittelen tätä kirjetutkimusta ja siirtolaiskirjeaineiston erityispiirteitä tarkemmin kolmannessa luvussa. Siirtolaiskirjeet ovat pitkään toimineet vain siirtolaistutkimuksen elävöittäjinä, mutta nykyään kirjeitä itsessään on myös tutkittu runsaammin usean eri tieteenalan toimesta, muun muassa kielitieteissä, historiassa, folkloristiikassa ja esitystutkimuksen parissa.⁷⁶

Diskurssianalyttinen siirtolaiskirjeiden tutkimus on kuitenkin ollut hyvin vähäistä. Laajemmalti tutkimusta on tehnyt ainoastaan David A. Gerber, joka on tutkinut englantilaisia siirtolaiskirjeitä. Hän jakaa siirtolaiskirjeen sisällön kolmeen laajaan diskurssiin: säätelevä [regulative], ilmaiseva [expressive] ja kuvaileva [descriptive] diskurssi.⁷⁷ Säätelevän diskurssin alle asettuu kaikki itse kirjeenvaihtoon liittyvä puhe. Siinä pyritään ylläpitämään ihmissuhteita,

⁶⁹ Ibid., 15–21.

⁷⁰ Ks. esim. Kero 1974; 1980; 1996; 2014.

⁷¹ Ks. esim. Virtanen 1979; 1986; 2014.

⁷² Ks. esim. Kostiainen 1978; 1990; 2014a; 2014b.

⁷³ ”Death and Mourning in Finnish North America.” Samira Saramo, Turun yliopisto.

⁷⁴ ”Digging Up Migrant Roots: Supporting the Finnish Community on Cape Ann Through Hands-On History.” Kirsti Salmi-Niklander, Helsingin yliopisto. Projektissa käsitellään muun muassa alueen suomalaisten siirtolaisten raittiusseuran käsinkirjoitettua lehteä. Tässä projektissa olen itse toiminut tutkimusavustajana.

⁷⁵ Kirjetutkimusta, ks. esim. Stanley 2004; Markelis 2006; Dehaan 2010; Laitinen & Nordlund 2012; Lyons 2013; Ishiguro 2015; Dalbello 2018. Diskurssianalyttistä kirjetutkimusta, ks. esim. Longacre 1992; Chiavetta 2012; Del Lungo Camiciotti & Dossena 2012.

⁷⁶ Ks. esim. Laitinen & Nordlund 2012; Elliott et al. 2006; Attebery 2005; DeHaan 2010.

⁷⁷ Gerber 2006, 101.

ja diskurssin alla käsitellään muun muassa kirjeiden kirjoittamista, lähettämistä ja kirjeenvaihtoverkostoja.⁷⁸

Ilmaiseva diskurssi käsittää kaiken tunteisiin liittyvän puheen. Tässä keskiössä ovat erityisesti kirjeisiin ja kirjeenvaihtoon liittyvät tunteenpurkaukset, mutta myös kirjeenvaihdon ylläpitämään ihmissuhteeseen liittyvät tunteet. Tämän diskurssin alle asettuvat myös esimerkiksi nostalgia ja lähtömaahan liittyvät muistelut.⁷⁹ Kuvailevassa diskurssissa taas käsitellään arkipäiväisiä aiheita: työtä, palkkaa, asuinpaikkaa, syntymiä ja kuolemia. Yksinkertaisesti siis kaikkea sitä, mitä siirtolaiselle elämässään tapahtuu. Näiden lisäksi tämä diskurssi sisältää neuvotteluita siitä, mistä aiheista kirjoittaa, ja mitä jättää pois, jotta kirjeenvaihto säilyisi mielekkäänä molemmille osapuolille.⁸⁰ Gerberin hahmottelemat diskurssit ovat hyvin laajoja, ja omassa tutkielmassani tarkoitukseni on käsitellä rajatumpia tulkintarepertuaareja, joista moni mahdollisesti asettuisi Gerberin kuvailevan diskurssin alaisuuteen.

1.5 Aineisto

Turun yliopiston yleisen historian oppiaine keräsi 1960-luvulla Varsinais-Suomesta, Satakunnasta ja Etelä-Pohjanmaalta merten taakse lähteneiden siirtolaisten lähettämiä kirjeitä. Kirjeitä saatiin yhteensä yli 12 000 kappaletta, lähetyspaikkoina esimerkiksi Yhdysvallat, Kanada ja Australia. Kirjeet olivat peräisin 1890–1960-luvuilta, ja tällä hetkellä niitä säilytetään sekä Turun siirtolaisuusinstituutissa, että Minnesotan yliopiston Immigration History Research Center:in arkistossa.⁸¹ Turun yliopisto keräsi vain Yhdysvalloista Suomeen lähetettyjä kirjeitä, joten Suomesta lähetetyt vastaukset kirjeisiin puuttuvat aineistosta. Tämä kokoelma valikoitui tutkimukseni kohteeksi ensisijaisesti saatavuuden vuoksi. Suomessa siirtolaiskirjeaineistot on pääsääntöisesti keskitetty siirtolaisuusinstituuttiin, ja sen arkistosta löytyvät esimerkiksi Helsingin yliopiston Etelä-Pohjalaisen Osakunnan keräämät kirjeet.

⁷⁸ Ibid., 101–116; 2000.

⁷⁹ Gerber 2006, 101, 116–129; 2000.

⁸⁰ Gerber 2006, 101, 129–36.

⁸¹ Siirtolaisuusinstituutti 2020, ”arkisto”; Immigration History Research Center, University of Minnesota 2020, ”America Letters”. Kirjeet löytyvät mikrofilmin muodossa myös Turun yliopiston yleisen historian oppiaineen kokoelmista, josta lainasin aineistokseni rullat 8 (62 rajaukseen sopivaa kirjettä), 11 (92 kirjettä) ja 12 (14 kirjettä).

Lisäksi yksittäisiä kirjekokoelmia löytyy esimerkiksi Svenska Litteratursällskapet i Finland:in kokoelmista.

Tutkielmaani varten tilasin Turusta kolme mikrofilmirullaa, joissa oli määrällisesti eniten oman tutkielmani rajaukseen sisältyviä kirjeitä. Nämä kolme rullaa sisälsivät kirjeitä Varsinais-Suomen alueelta. Koska kirjeiden määrä mikrofilmirullilla oli valtava, oli tarpeen tehdä tarkka rajaus, jonka sisällä tutkisin kirjeitä. Valitsin kirjeiden lähetyspaikaksi Yhdysvallat ja aikarajoitukseksi ennen Suomen itsenäistymistä lähetetyt kirjeet. Aikarajoituksen osalta kirjeitä on siis vuosilta 1894–1917, ja Yhdysvaltojen lisäksi aineistossa on muutamia ”matkalta” lähetettyjä kirjeitä. Vanhimmat kirjeet ovat alkuperäisen kirjekokoelman mukaiset, ja uusimpien kohdalla itsenäistymisvuosi toimii hyvänä rajoituksena. Käytän aineistonani siis näiden kolmen rajoitukseni kannalta aineistorikkaimman mikrofilmirullan sisältöä, eli 168 kirjettä.⁸² Kirjeiden lisäksi aineisto sisälsi kirjeitä kerätessä täytetyt kyselylomakkeet.⁸³ Tutkimatta jäävät kuitenkin muut kokoelmaan kuuluvat mikrofilmirullat, joilla myös varmasti olisi tutkielmaani soveltuvaa aineistoa. Näillä rullilla soveltuvan aineiston määrä olisi kuitenkin niin pieni, ettei filmirullien läpikäynti olisi ollut gradun puitteissa realistista.

Aineistoni kirjeistä nuorimmatkin ovat yli sata vuotiaita, ja ne olivat iäkkäitä jo 1960-luvulla, kun ne kerättiin ja kuvattiin mikrofilmille. Tämän seurauksena osa muutoin rajaukseni kannalta soveltuvista kirjeistä oli niin huonossa kunnossa, että ne olivat osittain tai kokonaan lukukelvottomia. Tällaiset kirjeet jouduin karsimaan lopullisesta aineistostani, minkä vuoksi kirjeiden lukumäärä muuttui aineiston käsittelyvaiheessa. Joka tapauksessa jokainen kirje täytyi ennen analysointia kirjoittaa auki tekstitiedostoksi, sillä epäselvän käsialan lukeminen analysointivaiheessa veisi aivan liian paljon aikaa ja vaikeuttaisi tehtävää. Siirtolaiskirjeiden lukemisen ja puhtaaksi kirjoittamisen haasteista on kirjoittanut esimerkiksi Maria Dalbello.⁸⁴

⁸² Kirjeitä on 168 kappaletta, mutta numerointi jatkuu kirjeeseen 174 asti. Skannatessani kirjeitä mikrofilmiltä numeroin kirjeet juoksevasti mikrofilmeihin pohjautuen. Kirjeitä lukiessani huomasin kuitenkin, että osa kirjeistä oli mikrofilmillä jaettu useammaksi kirjeeksi, ja joitain erillisiä kirjeitä taas oli yhdistetty. Lisäksi muutama kirje osoittautui täysin lukukelvottomaksi, tai aineiston rajaukseeni sopimattomaksi. Näin ollen osa numeroista tippui pois, ja numeroiden väliin syntyi ”erillisiä” kirjeitä, esimerkiksi 76e ja 117e.

⁸³ ”Kyselylomake siirtolaiskirjeiden keräystä varten”. Pyydettyinä tietoina mm. nykyinen omistaja, kirjeiden kirjoittaja, kirjeiden kirjoittajan ja alkuperäisen omistajan suhde, lähtövuosi, päämäärä, lähdön syy, kotipaikkakunta, oliko lähtijällä jo oma perhe, solmiko avioliiton perillä, ammatti lähtiessä, matkareitti, ensimmäinen työpaikkakunta, työpaikka, jäikö Yhdysvaltoihin vai palasiko Suomeen. Vastauksien pituus ja tietojen varmuus vaihtelivat. Joidenkin lomakkeiden takapuolelle oli kirjoitettu runsaasti lisätietoja muun muassa itse siirtolaisesta, sukulaissuhteista ja myöhemmistä vaiheista.

⁸⁴ Dalbello 2018. Esimerkiksi Margaretta Jolly ja Liz Stanley ovat myös pohtineet alkuperäisen kirjeen ja puhtaaksi kirjoitetun version suhdetta. Jolly & Stanley 2005, 109.

Itse kirjeaineisto on monipuolista. Kirjeiden pituudet vaihtelevat yhdestä liuskasta noin viiteentoista, ja mukaan mahtuu myös muutama enemmän tekstiä sisältävä postikortti.⁸⁵ Kirjeet on yleensä kirjoitettu tiheällä käsialalla hyödyntäen koko paperi, ja viimeiset huomautukset tai terveiset on usein kirjoitettu marginaaleihin, hyödyntäen jokainen tyhjä tila. Kirjeiden aiheet vaihtelevat laidasta laitaan, poliittisista keskusteluista lastenhoitovinkeihin, mutta yleensä keskiössä ovat kuitenkin siirtolaisten elämä Yhdysvalloissa ja suku Suomessa.

Kaiken kaikkiaan kirjeitä on 168 kappaletta, joista suurin osa on lähetetty Yhdysvalloista. Mukana on myös yhdeksän kirjettä, jotka on lähetetty Yhdysvaltojen ulkopuolelta, esimerkiksi matkan aikana.⁸⁶ Tässä aineistossa määrällisesti eniten kirjeitä oli lähetetty New Yorkista (47 kpl). Seuraavaksi tuotteliaimmat kaupungit olivat Gary, Indiana (19 kpl) ja Duluth, Minnesota (14 kpl). Osavaltiotasolla korostuvat jo mainitut New York ja Indiana yksittäisen kaupungin suosion seurauksena. Muissa osavaltioissa kirjeiden lähetyspaikat ovat jakautuneet useampaan kaupunkiin, ja esimerkiksi Minnesotasta kirjeitä on lähetetty 22 kappaletta⁸⁷ ja Michiganista 18 kappaletta⁸⁸. Koko aineistossa kirjeitä on 12 eri osavaltiosta, yleensä muutama kirje kutakin osavaltiota kohden.⁸⁹

Aineiston kirjeet ovat vuosilta 1894–1917, ja eniten kirjeitä osui vuosille 1912 (20 kpl), 1906 (20 kpl) ja 1910 (15 kpl). 1800-luvun puolelta kirjeitä on vain kaksi (1894 ja 1898), ja suuri osa kirjeistä ajoittuu aikajanan puoliväliin tai loppupuolelle. Aineisto sisältää myös 23 kirjettä, joista puuttuu vuosiluku, mutta näissäkkin tapauksissa kirjeen sisältö ja arkistokonteksti ajoittavat ne rajauksen sisäpuolelle. Aineistoon liittyvien tilastojen kohdalla täytyy ottaa huomioon se, että tämä kyseinen aineisto on vain pieni osa laajempaa kokoelmaa. Aineistossa myös korostuvat yksittäiset perheet ja yksilöt, jotka kirjoittivat suuren määrän aineiston kirjeistä. Parhaimmillaan yksittäinen suku kirjoitti jopa 71 kirjettä aineiston 168:stä kirjeestä, jolloin luonnollisesti kyseisen perheen asuinpaikat ja aktiiviset kirjoitusvuodet korostuivat.

⁸⁵ Word-tekstiksi muunnettuna kirjeiden yhteenlaskettu pituus on noin 90 sivua.

⁸⁶ Näiden lisäksi aineistossa on 16 kirjettä, joista lähetyspaikka puuttuu. Osaan näistä kirjeistä on merkitty epäselvä lähetyspaikka, kuten ”laivalla” tai ”Ameriikassa”, mutta osasta se puuttuu kokonaan. Kirjeiden sisällön ja arkistokontekstin perusteella voi yleensä kuitenkin päätellä lähetyspaikan olevan Pohjois-Amerikassa, vaikkei sitä olekaan kirjattu tarkemmin.

⁸⁷ Duluth, Kalevala, Proctor ja Saint Paul.

⁸⁸ Anvil, Ironwood ja Manistique.

⁸⁹ Kirjeiden lähetyspaikat: New York (47), Minnesota (22), Indiana (19), Michigan (18), Wisconsin (11), Connecticut (7), New Jersey (4), Massachusetts (4), Etelä-Dakota (4), Kalifornia (4), Illinois (2) ja Ohio (1). Näiden lisäksi 9 kirjettä on lähetetty Yhdysvaltojen ulkopuolelta, ja 16 kirjeestä puuttuu lähetyspaikka. Aineisto sisältää 5 Suomesta lähetettyä kirjettä: näistä 3 on lähetetty ennen laivamatkaa, ja ne käsittelevät siirtolaiseksi lähtöä ja matkan alkua. Näiden lisäksi 1 kirje on lähetetty Suomessa vierailun aikana, ja 1 kirje on mitä luultavimmin palautunut lähettäjälleen Suomeen vastaanottajan kuoleman johdosta.

Viimeisenä aineistoon liittyvänä huomautuksena nostan esille kirjoittajan sukupuolen. Tässä aineistossa korostuivat mieskirjoittajat, sillä miehen kirjoittamia kirjeitä oli 94 kappaletta (56 %). Naisen kirjoittamia kirjeitä taas oli 51 kappaletta (30 %). Kirjeistä 21 (13 %) oli kirjoitettu yhteistyössä, yleensä kahden kirjoittajan voimin. Näissä tapauksissa joko ensimmäinen kirjoittaja aloitti kirjeen ja toinen kirjoitti loppuosan, tai kirje on kokonaisuudessaan kirjoitettu ja allekirjoitettu yhdessä. Aineiston kirjeistä vain kahden (1 %) kohdalla kirjoittajan henkilöllisyys jäi täysin epäselväksi. Yhteensä 20 kirjoittajasta naisia oli 6 (30 %) ja miehiä 14 (70 %).

Aineistoni on laaja ja joiltain osin hajanainen, joten analyysin kannalta keskityn lähinnä tiettyjen tuotteliaimpien perheiden lähettämiin kirjeisiin.⁹⁰ Näistä ensimmäiseen ryhmään kuuluvat Henry⁹¹ ja hänen vaimonsa Mimmi (30 kpl), Henryn sisko Mari (22 kpl) ja veli Pauli (4kpl), jotka kaikki kirjoittivat äidilleen, veljilleen ja siskolleen Suomessa, yhteensä 56 kirjettä. Toiseen tuotteliaaseen ryhmään kuuluivat Matilda (24 kpl) ja hänen veljensä Nikolai (4 kpl) ja Juho (5 kpl), sekä heidän serkkunsa Viktor vaimonsa Elsan kanssa (38 kpl). Tämä ryhmä kirjoitti yhteensä 71 kirjettä. Kolmas aktiivinen kirjoittaja oli Lauri, joka kirjoitti veljelleen Kaarlolle 17 kirjettä. Nämä kolme ryhmää sisältävät yhteensä 144 kirjettä, eli suurimman osan aineistostani. Analyysin kohdentaminen näihin kirjeisiin mahdollistaa laajempien kokonaisuuksien analysoinnin yksittäisten lähettäjien hajanaisten kirjeiden sijaan.

1.6 Aineiston kieli ja amerikansuomi

Aineistoni kieli on pääasiassa suomi, mutta murteellinen ja sadan vuoden takainen. Aineiston kirjeet on kerätty Länsi-Suomesta, joten käytetyt murteetkin ovat luonnollisesti tältä alueelta. Länsi-Suomi olikin alue, josta suurin osa suomalaisista siirtolaisista oli kotoisin, minkä vuoksi länsimurteet – erityisesti pohjanmaan – korostuvat ja toimivat pohjana amerikansuomelle, joka muotoutui siirtolaisten yhdistellessä suomea ja englantia.⁹² Reino Kero esittää tutkimuksessaan siirtolaisten kotipaikat karttamuodossa, jossa selkeästi korostuvatkin Suomen länsiosat.⁹³ Uudet siirtolaiset olivat mitä useimmiten kielitaidottomia, suurin osa ei osannut sanaakaan

⁹⁰ Lisätietoja aktiivisimmista kirjoittajista, Liite 1. Kirjoittajaesittelyt.

⁹¹ Käytän aineistoni kirjoittajista vain etunimeä henkilötietojen suojaamiseksi. Kirjoittajien sukunimet löytyvät tarvittaessa hallussani olevasta aineistosta. Olen poistanut kokonaiset nimet myös lainauksista, jolloin poistettu sana on korvattu selityksellä hakasuluissa.

⁹² Virtaranta 1988, 320–327.

⁹³ Kero 1974, 51, kartta 3.

englantia. Tämän vuoksi uusien siirtolaisten oli varsinkin aluksi järkevintä jäädä elämään suomalaisyhteisöön, jossa saattoi pärjätä pelkästään omalla äidinkielellään.⁹⁴ Tällaisissa yhteisöissä puhekielenä oli suomi, joka pidemmän ajan kuluessa muotoutui amerikansuomeksi.

Amerikansuomea⁹⁵ eli ”finglishiä” on tutkittu melko kattavasti, varsinkin ottaen huomioon sen katoavan luonteen. Tästä siirtolaisten käyttämästä kielestä on muun tutkimuksen ohessa tehty jopa sanakirja.⁹⁶ Amerikansuomi säilyi Pohjois-Amerikassa yllättävän pitkään, joissain tapauksissa jopa neljänteen polveen asti, mikä on yleisesti ottaen siirtolaiskielten kohdalla melko harvinaista.⁹⁷ Oman aineistoni kannalta amerikansuomi ei kuitenkaan ole kaikkein keskeisin käsite, sillä suurin osa tutkimistani kirjeistä on kirjoitettu melko pian Yhdysvaltoihin saapumisen jälkeen, jolloin englannin kieli ei ole vielä ehtinyt vaikuttaa huomattavasti siirtolaisen käyttämään kieleen, lukuun ottamatta tiettyjä lainasanoja. Aineistossani esiintyykin runsaasti amerikansuomalaisia, englannin kielestä lähtöisin olevia lainasanoja, varsinkin työhön liittyviä, esimerkiksi kaivossanastoa. Alun perin englannin kielinen sana ”väännetään” suomeen sopivaksi, jolloin syntyvät esimerkiksi ”mainari” [*miner*, kaivostyöläinen], ”haussi” [*house*, talo], ”kitsi” [*kitchen*, keittiö] ja ”pätsäri” [*bachelor*, poikamies]. Englanti ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa vaikuta suomen kielen kielioppiin, kuten myöhemmillä sukupolvilla on havaittavissa.⁹⁸

Oman aineistoni kirjeiden kirjoittajat olivat asuneet Pohjois-Amerikassa vasta suhteellisen lyhyen ajan kirjeiden lähetyksaikaan. Näin ollen kirjoittajien oma alkuperäinen kieli ja murre ovat edelleen vahvat, vaikka englantia tai amerikansuomi alkaakin jo näkyä erityisesti lainasanoissa. Jo ennen englannin kielen oppimista ja sen vaikutusta kieleen, näkyivät kirjeissä selkeästi ruotsin kielen lainasanat, joita oli runsaasti esimerkiksi Turun seudulta lähteneiden kirjeissä. Ruotsin kieli oli ollut tärkeä osa murretta jo Suomessa asuessa mikä on ymmärrettävää maantieteellisen sijainnin seurauksena, mutta se toi maininnan arvoisen vaikeuden jo ennestään

⁹⁴ Virtaranta et al. 1993, 159.

⁹⁵ Amerikansuomella tarkoitetaan lähinnä ennen 1930-lukua Pohjois-Amerikkaan muuttaneiden suomalaisten siirtolaisten ja heidän jälkeläistensä käyttämää kieltä. Amerikansuomi ei ole yhtenäinen kieli, vaan se muotoutui omanlaisekseen siirtolaisten eri yhteisöissä. Amerikansuomi pohjautuu siirtolaisten kotipaikkojen murteille, joihin yhdistyy englannin kielen vaikutus. Pohjana toimiva suomen kieli jäi uudella mantereella eristyksiin, joten se jäi vanhakantaiseksi verrattuna Suomessa kehittyvään suomen kieleen. Virtaranta 1992, 9–10.

⁹⁶ Virtaranta 1992. Olen päässyt tutustumaan amerikansuomeen sekä tutkielmani aineiston, että tutkimusavustajan työn kautta. Työssäni kirjoitin puhtaaksi erästä 1900-luvun alun suomalaisten siirtolaisten raittiusseuran käsinkirjoitettua sanomalehteä, jonka sisältämä amerikansuomi vahvistui vuosien vieressä.

⁹⁷ Virtaranta et al. 1993, 161.

⁹⁸ Amerikansuomesta lisää, ks. esim. Virtaranta et al. 1993; Virtaranta 1988.

epäselvien kirjeiden lukemiseen. Esimerkkejä ruotsin kielestä peräisin olevista lainasanoista olivat esimerkiksi ”breevi/preevi” [*brev*, kirje] ja ”baadata” [*bada*, kylpeä].

Aineistossani esiintyy monipuolisesti erilaisia kirjoitustyyliä ja käsialoja. Osa kirjeistä on kirjoitettu selkeällä käsialalla selkeiksi kokonaisuuksiksi, kun taas osa on kirjoitettu huteralla käsialalla loputtomaksi tajunnanvirraksi, jossa eri ajatukset ja aiheet limittyvät, ja uuteen aiheeseen siirrytään jo ennen kuin edellinen on kirjoitettu loppuun. Tekstin jatkuvuutta lisää se, että suuressa osaa kirjeitä välimerkkien käyttö on vähäistä ja isoja alkukirjaimia käytetään vaihtelevasti. Kirjeiden kieli on vanhahtavaa, ja sisältää nykypäivän näkökulmasta katsottuna runsaasti kielioppi- ja kirjoitusvirheitä.⁹⁹ Välillä kirjeet kuitenkin jopa yllättivät runollisuudellaan. Jokaisella aineiston kirjoittajalla oli oma tyylinsä ja jokaisella kirjekokonaisuudella omat erityispiirteensä. Mitä enemmän yksittäisen kirjoittajan kirjeitä oli aineistossa, sitä helpommaksi niiden lukeminen kävi, kunhan olin lukijana oppinut kyseisten kirjoittajan tyylin.

2. Historiallinen konteksti

Tässä kontekstiluvussa esittelen ensin 1800- ja 1900-lukujen vaihteen yhteiskunnalliset olot Suomessa ja Yhdysvalloissa, minkä jälkeen siirryn tarkastelemaan laajemmin Suomesta Yhdysvaltoihin suuntautunutta siirtolaisuutta.

Ensimmäiset suomalaisiksi laskettavat siirtolaiset lähtivät Pohjois-Amerikkaan jo 1600-luvun aikana,¹⁰⁰ mutta suomalainen siirtolaisuus käynnistyi suuremmassa mittakaavassa vasta 1800-luvun loppupuolella. Vaikka aiempaakin siirtolaisuutta on siis olemassa, rajaان tämän luvun historiallisen esittelyn alkamaan 1800-luvun puolenvälin jälkeen, lähemmäs oman aineistoni aikakautta. Suomalaisista siirtolaisista suurin osa lähtikin vasta 1800-luvun loppupuolella ja vuosisadan vaihteessa, joten suomalainen siirtolaisuus Yhdysvaltoihin sijoittuu ”uuden ja

⁹⁹ Kirjelainausten muotoilu on alkuperäinen, ja tarvittaessa olen lisännyt sanan perään selvennyksen hakasuluissa. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi sanat, joissa viivan tai pisteen puuttuminen muuttaa sanan merkitystä, esimerkiksi ”ellei” – ”ettei”. Samoin ”finglish”-sanojen jälkeen olen yleensä lisännyt suomennoksen tai alkuperäisen englanninkielisen sanan.

¹⁰⁰ Metsäsuomalaiset. Ks. esim. Kostiainen 1990; 2014b, 30; Kero 1990.

vanhan” siirtolaisuuden välille, tosin ajallisesti enemmän kohti uuden siirtolaisuuden vaihetta.¹⁰¹

2.1 Aikakauden yhteiskunnalliset olot Suomessa ja Yhdysvalloissa

Siirtolaisuus Suomesta Yhdysvaltoihin käynnistyi kunnolla 1800-luvun aikana, vuosisatana, jona myös Suomi koki suuria muutoksia. Suomi siirtyi Ruotsilta Venäjälle vuonna 1809 Haminan rauhassa, minkä jälkeen Suomi tunnettiin Suomen suuriruhtinaskuntana, Venäjän vallan alla, mutta autonomisessa asemassa.¹⁰²

1800-luvun aikana otettiin käyttöön uusia liikennevälineitä kuten juna ja höyrylaiva, ja samalla Suomen teollisuus kehittyi. 1860-luvun nälkävuosien jälkeen myös Suomen maataloutta uudistettiin.¹⁰³ Vuosisadan aikana Euroopan väkiluku kasvoi huomattavasti, ja samaa kehitystä tapahtui myös Suomessa.¹⁰⁴ Tämä oli seurausta erityisesti lääketieteen kehityksestä. Tauteja opittiin ymmärtämään aiempaa paremmin, ja hygienian parantuessa varsinkin lapsikuolleisuus tippui. Näin ollen yhä useampi suomalainen selvisi aikuisuuteen asti, ja erityisesti maaseudulle alkoi kertyä maatonta liikaväestöä.¹⁰⁵

1800-luvulla kirjoitustaito alkoi hiljalleen yleistyä kansan keskuudessa. Tätä edistivät kiertokoululaitos ja 1860-luvulla perustetut kansakoulut, joiden opetusohjelmaan kuuluivat sekä luku- että kirjoitustaito.¹⁰⁶ Tämän kehityksen johdosta jo vuonna 1900 noin 40 % kansasta oli kirjoitustaitoista.¹⁰⁷ Oma kirjeaineistoni on pääasiassa 1900-luvun alkupuolelta, jolloin kansakoulut olivat ehtineet toimia jo noin 40 vuotta. Näin ollen voi olettaa, että kirjeiden kirjoittajat olivat saaneet ainakin jonkin verran koululaitoksen tarjoamaa koulutusta. Kirjeistä löytyi kuitenkin myös useita mainintoja oletettavasti vanhemmista sukulaisista, joilta puuttui kirjoitus-, ja joskus myös lukutaito.

¹⁰¹ Virtanen 1979, 67–69. Ajallisesti suomalainen siirtolaisuus Yhdysvaltoihin sijoittuu uuden siirtolaisuuden aikaan, mutta ominaisuuksiltaan se muistuttaa enemmän vanhaa siirtolaisuutta, erityisesti paluumuuttolukujen osalta.

¹⁰² Tommila 2008, 94–96, 98–106.

¹⁰³ Virrankoski 2012, 214–222.

¹⁰⁴ Moch 1996, 115–140; Virrankoski 2012, 226.

¹⁰⁵ Virrankoski 2012, 226, 231–232; Kero 1974, 56–67.

¹⁰⁶ Kauranen 2013, 27, 37–38.

¹⁰⁷ Leino-Kaukiainen 2011a, 198.

1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun massasiirtolaisuus johti ennennäkemättömään määrään yksityiskirjeitä tavallisen kansan parissa. Vuosisadan vaihteessa vuosittaiset kirjemäärät Suomessa olivat jo miljoonissa, ja postilaitosta jouduttiin uudistamaan 1800-luvun aikana useampaan otteeseen.¹⁰⁸ 1890-luvulle tultaessa posti kulki säännöllisesti, ja postiverkko kattoi jo koko Suomen.¹⁰⁹ Samaan aikaan kun postinkulku Suomen sisällä nopeutui, liikkuvat kirjeet Yhdysvalloistakin Suomeen nopeammalla aikataululla.¹¹⁰ Esimerkiksi aineistossani Matilda vertasi postin kulkua asuinpaikastaan New Jerseystä veljensä ja serkkunsa luo Minnesotaan, ja sukulaistensa luo Suomeen seuraavasti:

Vihtorista ja nikolais minulla on huvia. heille kirjotan ja kysyn milloin mitäki. vaikka ovatki kaukana [Saint Paul, Minnesota]. mutta ei niin kaukana ko te siellä sillä viikon kuluessa saan heiltä vastauksen kirjeeseen mutta suomesta kestää 4jä kuitenkin erestakasi¹¹¹

1800- ja 1900-lukujen vaihteessa Venäjän sortokaudet heikensivät Suomen autonomiaa ja aiheuttivat tyytymättömyyttä. Erityisesti vastustusta herätti vuoden 1901 asevelvollisuuslaki, joka ei kuitenkaan toteutunut käytännössä.¹¹² Levottomuudet Venäjällä ja Suomessa johtivat vuoden 1905 suurlakkoon, minkä seurauksena toteutettiin eduskuntauudistus vuonna 1906.¹¹³ Kaikki nämä levottomuudet ovat nähtävissä aineistoni kirjeissä, joissa muun muassa kysellään lisätietoja eduskuntauudistuksesta, ja kommentoidaan Venäjän toimia. Rajasin kirjeaineistoni Suomen itsenäistymisen mukaan vuoden 1917 loppuun, joten itsenäistymiseen liittyvät aiheet eivät ehtineet nousta kirjeissä esille.

Samalla kun Suomi koki muutoksia 1800-luvun aikana, oli kehitys Yhdysvalloissa huomattavan nopeaa. Sisällissodan ja ensimmäisen maailmansodan välisenä aikana esimerkiksi maatalous ja teollisuus kehittyivät merkittävästi muun muassa erilaisten keksintöjen kautta, rautateitä rakennettiin rannikolta toiselle, ja lännen rajaseutu sulkeutui.¹¹⁴ Yhdysvaltojen nousu teolliseksi mahdiksi vaati kuitenkin ylimääräistä työvoimaa, ja vuosina 1850–1915 Yhdysvaltoihin saapuikin jopa 28 miljoonaa eurooppalaista siirtolaista.¹¹⁵ Vuonna 1860

¹⁰⁸ Kauranen 2013, 46–48; Lyons 2013, 22–23.

¹⁰⁹ Leino-Kaukiainen 2011b.

¹¹⁰ Pietiäinen 1988, 318–319, 511.

¹¹¹ Kirje 118, rulla 11: Matilda omaisilleen, 20.08.1906, Atlantic, New Jersey.

¹¹² Jussila 2004, 615–617; Virrankoski 2012, 280–284.

¹¹³ Virrankoski 2012, 286–287.

¹¹⁴ Clack et al. 2009, 118–124.

¹¹⁵ Klein 2004, 127; Brown et al. 2009, 46.

Yhdysvaltain väkiluku oli noin 31 miljoonaa henkeä, kun taas vuonna 1920 väkiluku oli jo yli 106 miljoonaa.¹¹⁶ Tästä kasvusta suuri osa tapahtui siirtolaisuuden avulla.¹¹⁷

Vuoden 1862 Homestead Act tarjosi siirtolaisille mahdollisuuden ilmaiseen maahan ja maatilaan vastineeksi maan viljelemisestä ja kehittämisestä.¹¹⁸ Myös aineistoni siirtolaisista osa harkitsi tällaista sopimusta, mutta ainakaan säilyneen kirjeenvaihdon aikana yksikään ei tarttunut tilaisuuteen. Maatalouden lisäksi teollistuvan maan tehtaات, kaivosteollisuus ja metsäteollisuus tarjosivat mahdollisuuksia tuoreille siirtolaisille.¹¹⁹ Nämä olivat aineistoni siirtolaisille yleisempiä vaihtoehtoja, vaikka haave omasta maatilasta olikin näkyvässä useammalla kirjoittajalla.

Aineistoni aikarajoituksen aikana, ennen vuotta 1917, Yhdysvalloissa ei varsinaisesti ollut voimassa yleisiä säädöksiä, jotka olisivat rajoittaneet suomalaisten siirtolaisten saapumista. Yksittäisiä rajoituksia oli toki olemassa jo aiemmin, mutta vasta vuonna 1917 kongressissa säädettiin ensimmäinen yleinen rajoitus, jonka mukaan siirtolaisten tulisi olla lukutaitoisia ainakin omalla äidinkielellään.¹²⁰ Näin ollen aineistoni siirtolaiset saapuivat Yhdysvaltoihin ennen aikaa, jolloin yleisiä, tiukempia rajoituksia oli voimassa. He eivät siis joutuneet kokemaan rajoitusten aiheuttamia ongelmia, eivätkä minkäänlaiset rajoitukset nouse esiin kirjeaineistossa.

1800- ja 1900-lukujen vaihteessa Suomen väkiluku oli siis aiempaa korkeampi, ja väestö oli koulutetumpaa, laajalti luku- ja kirjoitustaitoista. Maailma oli pienentynyt uusien liikennevälineiden ja parantuneen postinkulun kautta, ja Venäjän sortokaudet aiheuttivat tyytymättömyyttä ja levottomuuksia Suomessa. Samaan aikaan Yhdysvaltain nopea teollistuminen vaati työvoimaa ja tarjosi Suomen tasoon verrattuna korkeampia palkkoja. Merkittäviä rajoituksia ei vielä ollut voimassa, nopeutunut postinkulku tarjosi aiempaa enemmän tietoa Yhdysvalloista, ja höyrylaivojen ja junien avulla matkustaminen oli helpompaa. Muun muassa näiden tekijöiden kautta siirtolaisuus oli 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa suomalaisille entistä houkuttelevampi ja helpommin toteutettava vaihtoehto.

¹¹⁶ Klein 2004, 240–246, taulukko A.1: ”Population of the United States by Region, Division, and State, 1790–2000”.

¹¹⁷ Brown et al. 2009, 46; Klein 2004, 127–130.

¹¹⁸ Clack et al. 2009, 123.

¹¹⁹ Alanen 2014, 66–68; Daniels 1990, 213–214.

¹²⁰ Brown et al. 2009, 47. Aiempia rajoituksia oli asetettu esimerkiksi kiinalaisille siirtolaisille. Dublin 2014, 11–12.

2.2 Siirtolaisuus Suomesta Yhdysvaltoihin

1800-luvulla Suomen väkiluku kasvoi, ja samalla maattoman väestön määrä lisääntyi. Samaan aikaan kuului tarinoita Yhdysvaltain talouskasvusta ja paremmista palkoista, minkä vuoksi siirtolaisuus muuttui varteenotettavaksi vaihtoehdoksi monelle suomalaiselle. Samalla teknologian kehitys – esimerkiksi keksinnöt lennätin ja höyrylaiva – lyhensi matkaa mantereelta toiselle.¹²¹ Nämä ovat esimerkkejä työntävistä ja vetävistä tekijöistä, joiden avulla siirtolaisuutta on pyritty selittämään.¹²² Vetävillä tekijöillä tarkoitetaan kohdemaan houkuttelevia tekijöitä, kuten parempaa palkkaa, vapautta tai yleisesti ottaen parempaa elämää. Työntävät tekijät taas toimivat lähtömaasta karkottavina tekijöinä, kuten köyhyys, työttömyys tai vaino.

Suomalaisen siirtolaisuuden kohdalla 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa työntäviä tekijöitä on eritelty useita. Esimerkiksi Reino Kero, kuten muutkin tutkijat, pitävät merkittävimpänä tekijänä 1800-luvun aikana tapahtunutta väestönkasvua, mikä johtui korkeasta syntyvyydestä ja kehittyneestä lääketieteestä.¹²³ Syntyvyys oli edelleen korkea, kuten aiemminkin vuosisadoilla, mutta kehittyneen lääketieteen ansiosta lapsista yhä useampi jäi eloon. Kasvava väkiluku oli ongelma varsinkin Länsi-Suomessa, missä perinteisesti vanhin poika peri koko tilan, kun taas Itä-Suomessa tiloja oli totuttu jakamaan pienempiin yksikköihin, ja näin ollen maata riitti useammalle.¹²⁴ Tämän kehityksen seurauksena varsinkin Länsi-Suomen maattoman maalaisväestön määrä kasvoi, ja paine alkoi purkautua kohti kaupunkeja. Töitä ei kuitenkaan ollut riittävästi kaikille edes kaupungeissa, jolloin moni päätyi siirtolaiseksi.¹²⁵ Suurin osa siirtolaisista lähtikin Pohjanmaan alueelta, ja yleisesti ottaen siirtolaisuus oli voimakkaampaa Länsi-Suomesta kuin muilta alueilta.¹²⁶ Aineistoni kirjeiden kirjoittajien lähtöpaikkana on Varsinais-Suomi, joten vaikka tutkimieni kirjeiden kirjoittajat eivät sijoitukaan kaikkein voimakkaimman lähdön alueeseen, lähtivät he kuitenkin alueilta, joissa siirtolaisuus oli tavanomaista.

¹²¹ Kero 1996, 34.

¹²² Vetävät ja työntävät tekijät eivät kykene yksinään selittämään siirtolaisuutta, mutta ne tarjoavat yhden mahdollisen lähtökohdan tutkimukselle.

¹²³ Kero 1986, 83–84.

¹²⁴ Kero 1974, 56–67.

¹²⁵ Kero 1969, 55–57.

¹²⁶ Kero 1974, 48–55.

Koko Euroopan laajuisen väestönkasvun lisäksi Suomessa vaikuttaviksi työntäviksi tekijöiksi on nimetty lisäksi muun muassa yleinen parempien olojen vaatiminen, työttömyys, riidat ja jossakin määrin myös Venäjän armeijan kutsunnat. Moni Suomen oloihin kyllästynyt päättikin lähteä siirtolaiseksi Yhdysvaltoihin tai muualle maailmaan tavoittelemaan parempaa elämää.¹²⁷ Venäjän armeijan kutsunnat olivat jossain määrin merkittävä tekijä, mutta ne toimivat enemmänkin osana yksilön henkilökohtaisia syinä lähteä, kutsunnan osuessa kohdalle. Monessa Euroopan maassa työntävänä tekijänä toiminut uskonnollinen vaino tai sen uhka eivät kuitenkaan olleet Suomen kohdalla merkittäviä.¹²⁸

Yhdysvaltain vetäviksi tekijöiksi Kero nimeää tärkeimpinä Yhdysvaltain talouskasvun ja vaurastumisen, paremmat palkat, seikkailunhalun ja vapauden.¹²⁹ Osalla siirtolaisista toiveena olikin erityisesti rahan tienaaaminen, minkä jälkeen tarkoituksena oli palata takaisin Suomeen. Toiset taas tavoittelivat parempaa elämää Yhdysvalloissa, jolloin lähdön motiiveina oli usein muutakin kuin vain vaurastuminen, esimerkiksi amerikkalaiset arvot tai haave omasta maatilasta.¹³⁰

Koska siirtolaiseksi lähtemisellä oli mullistava vaikutus yksilön elämässä, tarvittiin sekä työntäviä että vetäviä tekijöitä vahvistamaan päätös. Tämän lisäksi yksilö joutui varmasti perustelemaan päätöstään läheisilleen, jolloin korostuivat henkilökohtaiset syyt lähdölle. Nämä henkilökohtaiset syyt saattoivat pohjautua yleisille syille joita esittelin edellä, tai sitten syyt olivat puhtaasti henkilökohtaisia. Kaiken kaikkiaan henkilökohtaiset syyt lähteä siirtolaiseksi olivat merkittäviä yksilön päätöksen kannalta, ja ne usein paljastavat sen, millä tavoin yleiset syyt vaikuttivat yksittäisen henkilön kohdalla.¹³¹

Näitä henkilökohtaisia syitä olivat Keron tutkimusten mukaan esimerkiksi seuraavat: nälkä, liikaa sisaruksia (eli ei toivoa omasta maatilasta), huono maine tai vain vaihtelunhalu.¹³² Lähtipä osa myös pakoon lakia, kuten seuraava kirjoittaja, joka kirjoittaa perheelleen Tukholmasta lähteneensä pakoon mielestään epäoikeudenmukaista sakkoa:

¹²⁷ Ibid., 56–67; Virtaranta et al. 1993, 11–20. Suomalaisia siirtolaisia lähti myös muun muassa Etelä-Amerikkaan ja Australiaan. Ks. esim. Lähteenmäki 1986; Pietilä 1999.

¹²⁸ Kero 1986, 86.

¹²⁹ Kero 1974, 56–67.

¹³⁰ Virtanen 1979, 176.

¹³¹ Esimerkiksi David A. Gerber korostaa henkilökohtaisia syitä siirtolaisuudelle, jotka selittävät sen, miksi vain osa samoissa taloudellisissa ja sosiaalisissa tilanteissa elävistä henkilöistä valitsee siirtolaisuuden. Gerber 2006, 15, 137–138.

¹³² Kero 1974, 56–67.

anteeksi kun tällaisille retkille olen joutunut, mutta se oli ikään kun vähän pakko lakkoonki ruveta pysyttääkseni kunniani kansallistaistelussa ja kun siinä tuli se erehdys ettei tullut laillisessa järjestyksessä itseäni ylös sanotuksi niin tuomitsivat minun 25 markalla korvaaman sen vahinkon, mutta koska se oli mielestäni laiton tuomio, niin päätin olla maksamatta sen, ja tulin ikän kun pakoon tänne¹³³

Kyseinen kirjoittaja jatkoi lopulta matkaansa Yhdysvaltoihin. Kirjeaineistooni liittyvissä kyselylomakkeissa kysyttiin kirjeiden senhetkisiltä omistajilta kirjeiden kirjoittajien lähdön syitä.¹³⁴ Vastaukset olivat muun muassa seuraavia: ”katsomaan parempaa palkkaa, halu nähdä maailmaa”, ”siinä toivossa, että siellä olisi ollut paremmat mahdollisuudet kuin täällä”, ”täällä levotonta. Aikomuksena perustaa koti sinne”, ”tietysti ansaitsemaan” ja ”syntymätilan jako (myynti)”. Vastauksissa korostuvat rahan ansaitseminen, paremmat mahdollisuudet ja olosuhteet, jotka yhdistyvät hyvin siirtolaisuuden yleisiin syihin. Vähemmän yleisiä ja voimakkaammin henkilökohtaisia syitä aineistossani taas olivat esimerkiksi seikkailunhalu ja tavoite kodin perustamisesta.

Harva listaa lähtönsä syyksi suoranaisesti korkeaa syntyvyyttä tai yhteiskunnallisia oloja laajemmin, vaikka monen kohdalla henkilökohtaiset syyt onkin helppo jäljittää näihin laajempiin yleisiin syihin. Esimerkiksi nälkä tai edellä mainittu lakkoilu – ja sen seurausten pakoilu – ovat yksilön mittakaavassa merkittäviä henkilökohtaisia työntäviä tekijöitä, mutta molemmat voidaan melko suorasti liittää siirtolaisuutta ajaneisiin laajoihin yleisiin tekijöihin.

Suomesta lähti ennen ensimmäistä maailmansotaa siirtolaiseksi Pohjois-Amerikkaan parhaimman arvion mukaan noin 300 000 henkilöä.¹³⁵ Suomen väkiluku 1800- ja 1900-lukujen taitteessa lähenteli vasta kolmea miljoonaa, joten siirtolaisten määrä oli huomattava.¹³⁶ Siirtolaisten määrän tarkka arviointi on ollut vaikeaa monestakin syystä, mutta tällä hetkellä hyvänä arviona pidetään esimerkiksi Keron tutkimusta vuodelta 1974, jossa hän vertailee useaa lähdettä ja aiempaa tilastoa. Kero myös valottaa tarkemmin ongelmia siirtolaisten määrän laskemiseen liittyen.¹³⁷

¹³³ Kirje 69, rulla 11: Juho vaimolleen ja omaisilleen, 01.09.1906, Tukholma.

¹³⁴ Näitä tietoja kysyttiin 1960-luvulla, vuosikymmeniä siirtolaisen lähdön jälkeen heidän sukulaisiltaan. Tietoihin on siis hyvä suhtautua varauksella.

¹³⁵ Kero 1974, 24–47.

¹³⁶ Tilastokeskus 2018, ”Väestönkehitys vuosina 1749–2050”.

¹³⁷ Ks. Kero 1974. Kero on tutkinut matkustajamääriä ja tilastoja passilistoista, matkustajalistoista ja lisäksi Ruotsin kautta matkanneiden kohdalla poliisiasemien matkustajalistoja esimerkiksi Tukholmasta. Hän on verrannut näitä aiempiin virallisiin tilastoihin, ja näiden perusteella päätynyt noin 300 000 siirtolaiseen. Määrän arviointi on vaikeaa, sillä viralliset tilastot ovat usein epätarkkoja, ja passilistat ja matkustajalistat saattavat erota

Suomesta lähteneistä siirtolaisista enemmistö oli miehiä, noin 65 %, ja iältään suurin ryhmä olivat työikäiset, noin 15–30-vuotiaat.¹³⁸ Tämä vastaa muun Euroopan tilannetta, sillä lähes kaikissa maissa suurin osa lähtijöistä oli miehiä, ja vastaavasti työikäisiä.¹³⁹ Nuoren iän lisäksi siirtolaiseksi lähteviä yhdisti usein yhteiskunnallinen asema: suurimmat ryhmät olivat mäkitupalaiset ja talollisten lapset. Osalla tarkoitus olikin olla siirtolaisena vain tilapäisesti, tienata rahaa ja palata takaisin Suomeen maanviljelijäksi. Näin ollen jo vakiintuneessa asemassa olevat talolliset olivatkin vähemmistössä siirtolaisvirroissa.¹⁴⁰

Suuri osa siirtolaisista maksoi itse matkalippunsa Yhdysvaltoihin, mutta moni sai myös valmiiksi maksetun lipun jo aiemmin siirtolaiseksi lähteneeltä sukulaiseltaan tai perheenjäseneltään. Keron mukaan käytetyistä lipuista jopa $\frac{1}{3}$ oli valmiiksi maksettuja. Oli tavanomaista, että mies lähti siirtolaiseksi ensimmäisenä ja tienattuaan tarpeeksi lähetti liput perheelleen. Myös sukulaisten kesken lippuja läheteltiin paljon, esimerkiksi sisaruksille. Toisaalta kaikkia valmiiksi maksettuja lippuja ei koskaan käytetty.¹⁴¹ Kirjeaineistossani lipuista ja niiden hinnoista keskusteltiin runsaasti. Esimerkiksi Henry ei kyennyt lähettämään lippua isälleen, ja Pauli suunnitteli lipun lähettämistä veljelleen:

Isälle paljon terveisiä lähettäisin niin mielelläni hänelle tiketin, vaan en voi nyt, kun koko talven laiskuttelin¹⁴²

Kysyt että koska sinä rupeet pääsemään tänne amerikkaan, niin se on sitte tietysti kun on rahaa vaan niin paljon että voistaa tiketin jos mahdollista, niin säästä sinäkin vähän rahoja siltä varalta mutta jos kotona tarvitaan niin ei sitte.¹⁴³

Siirtolaisista suurin osa oli lähtöisin maaseudulta. Kaupungeistakin lähteneiden kohdalla on hyvä muistaa se, että moni saapui ensin kaupunkiin työskentelemään, ennen kuin jatkoi matkaansa siirtolaiseksi Suomen ulkopuolelle. Nämä niin sanotut ”etappisiirtolaiset” olivat kotoisin maaseudulta, mutta asuttuaan jonkin aikaa kaupungissa, he näkyvät tilastoissa usein kaupungeista lähteneinä siirtolaisina.¹⁴⁴

toisistaan, sillä osa ei hankkinut passia, kun taas toiset eivät käyttäneet saamaansa passia. Osa siirtolaisista myös matkusti epätavallista reittiä, jolloin heistä ei välttämättä jäänyt minkäänlaista virallista jälkeä. Osa taas matkusti edestakaisin, jolloin he näkyvät tilastoissa useammin kuin kerran (jos näkyivät ollenkaan).

¹³⁸ Kero 1974, 81–130; 2014, 48–49.

¹³⁹ Nugent 1996, 71.

¹⁴⁰ Kero 1974, 81–130; Virtanen 1979, 81.

¹⁴¹ Kero 1974, 131–204.

¹⁴² Kirje 14, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 28.06.1910, New York.

¹⁴³ Kirje 61, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 22.12.1915, Anvil, Michigan.

¹⁴⁴ Kero 1974, 54–55; 2014, 47.

2.3 Suomalaisena siirtolaisena Yhdysvalloissa

Saavuttuaan Yhdysvaltoihin, usein ensin New Yorkin tai Bostonin satamaan, suomalaiset pysyttelivät mielellään yhdessä muiden suomalaisten kanssa suomalaismieskittymissä, ”Finntowneissa”, jotka saattoivat olla suuriakin yhteisöjä kouluineen ja sanomalehtineen.¹⁴⁵ Finntowneja muodostui esimerkiksi New Yorkiin, Minnesotaan ja Michiganiin kaivosteollisuuden läheisyyteen. Muita merkittäviä asuinalueita olivat Massachusetts, Kalifornia, Oregon, Washington, ja Kanadan puolella Ontario.¹⁴⁶ Näissä yhteisöissä siirtolainen saattoi käytännössä elää koko elämänsä oppimatta koskaan kunnolla englantia, mikä kuvastaa hyvin yhteisöjen laajuutta ja elinvoimaisuutta.¹⁴⁷ Suurin osa joutui kuitenkin opettelemaan englantia pärjätäkseen. Esimerkiksi Oskar kirjoitti seuraavasti vuoden 1900 tienoilla:

Te kirjoititte et olette saaneet kuulla huonoa ja työtöntä aika tääl olevan – niin se myös on erittäin rakenus työmiähil mutta yleisesti ei tääl niin kovin huonoa aika ole Ei kuitenkaan niille jotka tääl ovat oiken kodittuneet eli onnistuneet ja ovat jo niinkauvan tääl olleet että kaikissa tavoissa töissä toimissa liikkeissä ja tiadoissa ovat niin hyvästi oppinet ja taitavat että tiätävät tehtävän kaikissa kohdissa Ei minul ole mitän huonompa aika nyt kuin ennen on ollut mutta minä luulen että se on kyllä huono aika uusille tähän maahan tulioille ensin et niit tule niin paljon. toiseksi että tämän maan tapoihin ja töihin oppimattomia ja erittäin niit jotka ei osa puhua englandin kiäl kiältä ei kukan tahtois otta työhön silloin kuin oppineita on kyllä saatavana niin kuin niit nykyjän on¹⁴⁸

Suomalaisille siirtolaisille kelpasivat ”huonommatkin” työt; miehet ansaitsivat elantonsa usein esimerkiksi kaivos- tai metsätöissä, naiset taas kotiapulaisina. Miesten työt olivat riippuvaisempia talouden vaihteluista, ja töiden perässä saatettiin joutua muuttamaan toistuvasti. Miesten työt myös vaihtelivat alueittain enemmän kuin naisten työt. Esimerkiksi Michiganin Copper Countryn kuparikaivoksissa töitä oli kaivosalalla, kun taas itärannikon kaupungeissa oli tarjolla rakennus- ja tehdastöitä.¹⁴⁹ Erilaiset kaivostyöt olivat hyväpalkkaisia ja suosittuja suomalaisten keskuudessa, mutta myös vaarallisia: onnettomuudet ja jopa

¹⁴⁵ Virtaranta et al. 1993, 11–20; Salmi-Niklander 2017.

¹⁴⁶ Virtanen 1979, 148.

¹⁴⁷ Virtaranta et al. 1993, 159–167.

¹⁴⁸ Kirje 65, rulla 8: Kirjoittaja mitä luultavimmin Oskar, vastaanottajana oletettavasti kirjoittajan vanhemmat. Aika ja paikka tuntematon. Kirjeen alku ja loppu puuttuvat. Kirjoittaja ja aika-arvio tehty käsialan, muiden saman kirjoittajan kirjeiden ja arkistokontekstin perusteella.

¹⁴⁹ Virtanen 1979, 153–156.

kuolemat olivat tavanomaisia, ja onnettomuudessa loukkaantunut joutui usein palaamaan takaisin Suomeen.¹⁵⁰ Minnesotassa kaivoksessa työskennellyt Lauri kirjoitti seuraavasti työn vaaroista ja eräästä loukkaantumisesta vuonna 1913:

Minä olin viimeksi kaupunkista vähän sivulla päin töissä. Siinä samalla rauta oori [ore] eli rautamulta tokalla [dock] jossa [sukunimi, ei aineistoni Nikolai] Nikolai sai surmansa. Nestori oli myös samalla kertaa työtä katsomassa ja olis myös töihin otettu vaan ei arvannut tulla näytti niin pelottavalta. Se on toista sataa jalkaa ylhäällä veden pinnasta ja ratakojojen välit vallan avonaiset vaunujen pohjassa on suuret luukut joista oori pudotetaan laivoihin vaunut muuten suppilomaiset niin että jos sieltä kädet tai jalat pittää niin se on viimeinen lähtö. [...] Se Kanniston poika Elorannan veli on jo melkein Terve olin minäkin sairaalassa sitä katsomassa on käsi ja jalka jo umpeen kasvanut sanoi olevan niissä sellaiset hermotunteet että särkee sitä kättä käsivartta kämmentä ja sormia kun on pois Samoin sitä jalkaa kauttaaltaan varpaista asti vaikkei 4 kuukauten enää ole ollutkaan joka on ihmeellistä.¹⁵¹

Keskilänsi oli suosittu kohde sekä suomalaisille, että muille pohjoismaisille siirtolaisille. Selitykseksi on esitetty esimerkiksi samantyylistä ilmastoa kuin kotimaassakin, mutta käytännöllisempiä syitä olivat alueen tarjoamat työt. Esimerkiksi Michiganin ja Minnesotan alueilla oli tarjolla paljon metsä- ja kaivostöitä, joihin myös kouluttamattomat ja kielitaidottomat siirtolaiset kykenivät. Varsinkin Minnesotan kohdalla vaikutti se, että suomalaiset siirtolaiset olivat löytäneet alueen jo 1860-luvulla, minkä vuoksi myöhemmin saapuneiden siirtolaisten oli helppo tulla samalle alueelle, josta löytyi jo runsaasti suomalaisia.¹⁵²

Monella suomalaisella siirtolaisella oli tavoitteena perustaa oma maatila Yhdysvalloissa. Tämä vaati säästämistä, jotta rahaa olisi riittävästi tilan ostamiseen. Jos siirtolainen onnistui säästämään tarpeeksi ja ostamaan oman maatilatilan, oli paluu Suomeen epätodennäköistä. Mitä syvemmät ”juuret” siirtolainen itselleen kasvatti, sitä harvemmin hän enää palasi lähtömaahansa.¹⁵³ Osalla siirtolaisista tavoitteena oli kuitenkin päinvastaisesti maatilatilan perustaminen Suomessa – tai muu vastaava tavoite – jolloin he yleensä palasivat takaisin kerättyään riittävästi rahaa.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Ibid., 178.

¹⁵¹ Kirje 145, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 27.11.1913, Duluth, Minnesota.

¹⁵² Kero 1980, 25–27.

¹⁵³ Virtanen 1979, 164–176. Vastaavaa on huomattu myös norjalaisten siirtolaisten kohdalla, ks. esim. Semmingsen 1962.

¹⁵⁴ Virtanen 1979, 180–181.

Suomalaisista siirtolaisista noin 20 % palasi lopullisesti takaisin Suomeen, heistä yli puolet ensimmäisen viiden vuoden sisällä.¹⁵⁵ Paluu tapahtui helpommin itärannikolta, esimerkiksi New Yorkista, kuin lännempää. Idässä suomalaiset työskentelivät yleensä tehtaissa tai palvelijoina, jolloin lähteminen oli helpompaa kuin länteen maatalan perustaneilla. Idän suuremmat kaupungit tosin olivat myös suomalaikeskittymiä, minkä vuoksi ne nousivat tilastoissa esiin lähtijöiden kohdalla.¹⁵⁶ Keijo Virtanen erittelee tärkeimmiksi paluumuuton syiksi aiempien tutkimusten ja kyselyiden perusteella esimerkiksi koti-ikävän, työttömyyden, sairauden ja perheen toiveet. Syynä paluumuutolle saattoi olla myös vain alkuperäisten suunnitelmien – yleensä rahan ansaitseminen – täyttyminen. Pelkkä vierailu Suomessa saattoi myös muuttua lopulliseksi jäämiseksi, joko suunnitellusti tai vahingossa. Kaiken kaikkiaan suomalaisia palasi kotimaahan vähän verrattuna monen muun maan kansalaisiin.¹⁵⁷ Kirjeaineistooni liittyvissä kyselylomakkeissa paluumuuton syiksi oli ilmoitettu esimerkiksi vanhuudenpäivien vietto, kotitalan hoito ja eläkkeen saaminen.

3. Kirjeiden kertomaa

Tässä luvussa käsittelen ensin kirjetutkimusta ja siirtolaiskirjeiden erityispiirteitä, minkä jälkeen esittelen kirjeaineistoni sisältöä ja keskeisimpiä teemoja. Tässä luvussa käsittelyssä ovat kaikki aineistoni kirjeet, mutta seuraavissa luvuissa keskitän analyysini vain aineistoluvussa esiteltyihin tuotteliaimpien kirjoittajaryhmien kirjeisiin.

3.1 Kirjetutkimus ja siirtolaiskirjeen erityispiirteet

Kirjeitä pidetään yhtenä varhaisimmista kirjoittamisen muodoista.¹⁵⁸ Pirkko Leino-Kaukiaisien mukaan kirjeellä on kaksi tehtävää: ensisijaisesti tiedonvälitys, ja toisena mielipiteiden ja tunteiden välittäminen. Historiallisesti välimatkan kasvaessa ihmisten välillä tiedonvälitys kirjeen kautta jäi ainoaksi mahdollisuudeksi, joten kuulumisia oli tärkeää jakaa kirjeissä säännöllisesti. Tiedon lisäksi kirjeissä kulkivat tunteet ja mielipiteet, jotka muodostivat kirjeen henkilökohtaisemman osion. Tämä osio oli sisällöltään erilainen riippuen vastaanottajasta, sillä

¹⁵⁵ Ibid., 66–67.

¹⁵⁶ Ibid., 61–70, 81, 160–162.

¹⁵⁷ Ibid., 160–178.

¹⁵⁸ Barton & Hall 2000, 5.

omalle puolisolle kirjoitettiin ymmärrettävästi eri tavalla kuin vanhemmille.¹⁵⁹ Näiden lisäksi kirje itsessään on merkityksellinen fyysisenä objektina.¹⁶⁰

Kirje dokumenttina tai lajityyppinä muodostuu tietyistä ominaisuuksista ja rakenteesta, kuten päiväys, tervehdys, hyvästely ja allekirjoitus, sekä näitä säätelevistä historiallisista, kulttuurillisista ja sosiaalisista tekijöistä. Näistä tekijöistä rakentuu kirjeen ”muoto”, jonka kautta dokumentti tunnistetaan kirjeeksi. Tämä muoto on kuitenkin joustava, joten kirjeiksi tunnistettavat dokumentit voivat erota toisistaan suuresti, ja lähes mitä tahansa voidaan kirjoittaa kirjeen muotoon.¹⁶¹ Seuraavassa lainauksessa näkyvät selkeästi kirjeissä toistuvat konventiot kirjeen alun ja lopun suhteen:

Gary Ind. 4 päivä heinäk 1907

Rakas isäni!

Alan piirtämään teille taas jotain kuulumisien täältä lännen mailta. Ensiksi Saan lausua Sydämeistä lähtevät lämpimät tervehdykseni ja samalla kiitokset kirjeestänne jonka sain ilolla vastaan ottaa siitä sain nährä että vointinne on tavallista, vaikka ikävä kyllä ei aina oikeen kiitettävää terveyden puolesta. Minä täällä olen ollut oikeen terve niinkon ainakin ja toivon että herra Siunaisi teitä myöskin hyvällä terveydellä ja menestyksellä. [...] kyllä kai taas sentään lopetan piirtelemiseni pitkältä sitä jo tulikin sanon hyvästi vaan taas ja toivotan teille mitä parhainta vointia ja terveyttä jota Herra teille suokoon

näitä toivoo Victor.¹⁶²

Siirtolaiskirjeiden aloitukset ja lopetukset sisältävätkin runsaasti jaettuja, yleisesti käytettyjä fraaseja, jotka helpottivat kirjoitusprosessia erityisesti vähemmän kokeneille kirjoittajille.¹⁶³ Tällaisia usein toistuvia fraaseja ovat esimerkiksi ”nyt lähestyn sinua” ja ”saan ilmoittaa”, ja ne olivat yleisiä sekä suomalaisissa, että muissa eurooppalaisissa siirtolaiskirjeissä.¹⁶⁴ Näitä fraaseja käytettiin muun muassa kirjoitusprosessin helpottamisen lisäksi luomaan kuvitelma kasvokkain tapahtuvasta keskustelusta, ja tuomaan esille Lea Laitisen ja Taru Nordlundin

¹⁵⁹ Leino-Kaukiainen 2011a, 199.

¹⁶⁰ Barton & Hall 2000, 6–7; Chiavetta 2012, 91–93.

¹⁶¹ Stanley 2004, 217–218; Lahtinen et al. 2011, 13; Barton & Hall 2000, 1. Kirjettä on käsitelty sekä omana lajityyppinä, että ei erityisenä lajityyppinä, ja tämän varjolla Margaretta Jolly ja Liz Stanley sijoittavatkin kirjeen näiden kahden rajapinnalle. Jolly & Stanley 2005.

¹⁶² Kirje 91, rulla 11: Viktor isälleen, 04.07.1907, Gary, Indiana.

¹⁶³ Elspaß 2012, 51–56.

¹⁶⁴ Laitinen & Nordlund 2012, 83–84.

sanoin ”kirjeiden kirjoittamisen materiaallinen maailma”.¹⁶⁵ Yhtenä yleisenä esimerkkinä Laitinen ja Nordlund ovat huomanneet ”käden kurkotus” -metaforan, jonka kautta kirjoittaja ”kättelee” vastaanottajaa.¹⁶⁶ Kyseinen metafora esiintyy myös omassa aineistossani, tosin hieman erilaisissa muodoissa. Esimerkiksi Henry ja Mimmi ovat piirtäneet kirjeensä loppuun kuvan kättelystä,¹⁶⁷ ja Mari kirjoittaa äidilleen seuraavasti: ”parhainta vointia toivon teille Aitini täältä kaukaa ja ojennan lämpimän käteni”¹⁶⁸ ja ”Nyt ilomielin saan lähestyä Aitiä, muuta malla rivillä täältä vesien takaa, koska en voi teidän kättänne puristaa, kun olen niin kaukana.”¹⁶⁹

Joissain yksittäisissä kirjeissä kirjoittajat eivät kuitenkaan hyödyntäneet alkufraaseja. Näissä tapauksissa kirjoittajalla on usein ollut kiire päästä suoraan asiaan, esimerkiksi aineistossani Lauri kirjoittaa veljelleen, ja pyytää häntä myymään tai vuokraamaan Suomeen jääneitä mehiläispesiään:

Veli Kaarlo! Laitan tämän valtakirjan nyt sulle jos ottaisit taas vaivaksesi niiden mehiläisten myynnin. Jos ei saisi niitä vuokrattua nyt ilman huutokauppaa. vähintään 80 mksta.¹⁷⁰

Toisessa vastaavassa kirjeessä Lauri huomasi erehdyksensä tekstin loppupuolella, ja korjasi tilanteen seuraavasti:

Unohtu kirjeen alusta ne terveiset, mutta eikähän se ole sama kun panen niitä tähän kourallisen Teille yhteisesti kaikille.¹⁷¹

Kirjeiden kirjoittamisen materiaalisuus taas tulee esille useissa eri fraaseissa, kuten: ”Nyt otan kynän käteeni ja kirjoitan sinulle taas täältä amerikasta”¹⁷² ja ”nyt suljen kirjeeni kiinni.”¹⁷³ Vastaavia fraaseja on löytynyt myös esimerkiksi saksalaisista ja englantilaisista siirtolaiskirjeistä.¹⁷⁴ Fraasien lisäksi aineistoni kirjeissä käytettiin esimerkiksi luontokuvauksia

¹⁶⁵ Ibid., 68–70.

¹⁶⁶ Ibid., 69.

¹⁶⁷ Kirje 23, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 21.–22.01.1911, Van Buskirk, Wisconsin.

¹⁶⁸ Kirje 54, rulla 8: Mari äidilleen, 24.07.1912, Montreal, Wisconsin.

¹⁶⁹ Kirje 50, rulla 8: Mari äidilleen, 18.04.1912, Montreal, Wisconsin.

¹⁷⁰ Kirje 157, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 13.04.1916, Duluth, Minnesota. Mehiläisiin liittyvät ohjeet jatkuvat useamman sivun verran, ja aloituksen lisäksi myös lopetusfraasit puuttuvat lähes kokonaan. Samoja mehiläispeisiä ja niiden myyntiä käsitellään myös monessa muussa Laurin kirjeessä.

¹⁷¹ Kirje 156, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 22.03.1916, Duluth, Minnesota.

¹⁷² Kirje 142, rulla 11: Antti, vastaanottaja tuntematon, 13.06.1910, Duluth, Minnesota.

¹⁷³ Kirje 54, rulla 8: Mari äidilleen, 24.07.1912, Montreal, Wisconsin.

¹⁷⁴ Elspaß 2012, 52–53; Laitinen & Nordlund 2012, 69; Gerber 2006, 89.

luomaan tunnelmaa, ja lisäämään konkretian tuntua. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa Mari luo ympärilleen elävän maiseman, jossa kirjeen kirjoittaminen tapahtuu:

nyt on niin kaunis ilta aivan tyyntä ei puut huoju vaan pienen lammen rannalla sammakot kurnuttaa, te nyt Aiti nukutte kun minä kirjoitan täällä nyt lopetan kirjeeni¹⁷⁵

Liz Stanleyyn mukaan kirjeen ominaispiirteitä ovat dialogisuus [dialogical] ja perspektiivisyys [perspectival], ja lisäksi kirjeellä on tiettyjä esiin nousevia ominaisuuksia [emergent properties]. Nämä piirteet eivät kuitenkaan määrittele kirjettä lajityyppinä. Dialogisuudella Stanley tarkoittaa sitä, että kirjeet eivät ole yksinpuhelua, vaan kommunikointia kirjoittajan ja vastaanottajan – tai vastaanottajien – välillä.¹⁷⁶ Näin ollen kirjeen sisältöön ja muotoon vaikuttaa myös kirjoittajan suhde vastaanottajaan, eli kirje eroaa esimerkiksi yksin kirjoitetusta päiväkirjasta. Dialogisuuteen liittyen esimerkiksi Gabriella Del Lungo Camiciotti ja Marina Dossena sijoittavatkin kirjeet puhutun ja kirjoitetun välimaastoon.¹⁷⁷ Kirjeiden perspektiivisyydellä Stanley viittaa siihen, että kirjeiden sisältö ja tyyli vaihtelevat ajan ja vastaanottajan mukaan. Samalla kirjeenvaihdon sisälle syntyy oma ”maailmansa”, jossa vallitsevat tietyt kirjoittamattomat säännöt siitä, mitä kirjoitetaan, millä tavalla, ja mitä voidaan jättää pois.¹⁷⁸ Vastaavasti myös David Barton ja Nigel Hall pitävät kirjettä määrittelevinä asioina sen suhdetta kirjoittajaan ja lukijaan – minuun ja sinuun – sekä aikaan ja paikkaan.¹⁷⁹ Viimeisenä Stanley tuo esille kirjeiden esiin nousevat ominaisuudet ja performatiivisen tyylin. Pidetään kirjettä sitten omana lajityyppinään tai ei, on kuitenkin olemassa muoto tai kehys, jonka tunnistamme kirjeeksi. Tämän kehyksen sisälle mahtuu toisaalta valtava määrä erilaisia vaihtoehtoja, ja näin ollen jokaisesta kirjeenvaihdosta muodostuu omanlainen kokonaisuutensa omine käytäntöineen.¹⁸⁰

Kirjeitä tutkittaessa täytyy ottaa huomioon se, että ne eivät sisällä absoluuttista totuutta, vaan pikemminkin ”heijastavat elämää”.¹⁸¹ Kirjeiden kirjoittaja representoi todellisuutta aina omasta näkökulmastaan. Kirjeet sisältävät sekä faktoja, tulkintoja, hiljaisuuksia, että valheita.¹⁸² Vaikka kirjoittajan tarkoitus olisikin välittää kirjeen lukijalle mahdollisimman todenmukainen kuva, on teksti kuitenkin aina vain yksittäisen henkilön tulkinta, ei kattava selonteko, jos

¹⁷⁵ Kirje 37, rulla 8: Mari äidilleen, 30.06.1909, Greenwich, Connecticut.

¹⁷⁶ Stanley 2004, 202.

¹⁷⁷ Del Lungo Camiciotti & Dossena 2012, 3.

¹⁷⁸ Stanley 2004, 202–203, 214–215.

¹⁷⁹ Barton & Hall 2000, 6–8.

¹⁸⁰ Stanley 2004, 203, 217–218.

¹⁸¹ Haldórsdóttir 2014, 175.

¹⁸² Gerber 2005, 315–326.

sellaista pystyisi edes kirjoittamaan. Kirjeen kirjoittaja kirjoittaa aina omasta näkökulmastaan, tietyssä ajassa ja paikassa, ja tiettyä tarkoitusta varten, sekä helposti itselleen edullisemmalla tavalla, joten toisen kirjoittajan kautta samoista asioista voisi muodostua hyvinkin erilainen kuva.¹⁸³ Lahtisen et al. mukaan ”kirjeitä kirjoittaessaan ihminen jäsentää, karsii, poistaa ja lisää, luo kokemastaan siten niin itselle kuin toiselle ymmärrettävän tarinan.”¹⁸⁴ Kirjoittaja siis representoi kirjeissä itseään, ja samalla kirjeissä rakennetaan kirjoittajan ja vastaanottajan välistä suhdetta.¹⁸⁵

Siirtolaiskirjeet eivät olleet selkeästi yksityisiä samalla tavalla kuin käsitämme kirjeen tänä päivänä, vaan ne toimivat pikemminkin yksityisen ja julkisen välimaastossa. Kirjeellä saattoi olla useampi kuin yksi kirjoittaja, ja vastaanottajia oli myös usein enemmän kuin yksi. Kirjeitä saatettiin lukea ääneen perheen ja ystävien kesken, tai jopa esimerkiksi kirkossa.¹⁸⁶ Omassa aineistossani aviopari Henry ja Mimmi kirjoittivat yhteisiä kirjeitä, ja lisäksi Henry saattoi lisätä muutaman rivin myös siskonsa Marin kirjeisiin. Muut kirjoittajat kirjoittivat pääsääntöisesti yksin.

Aineistoni kirjeillä oli runsaasti vastaanottajia. Usein kirjoittaja aloitti kirjeensä esimerkiksi sanoilla ”rakkaat omaiset”, tai muulla vastaavalla kollektiivisella ilmaisulla. Toisaalta vaikka kirje osoitettiinkin vain yhdelle vastaanottajalle, sisälsi se usein joko terveisiä tai suoria puhutteluita myös muille sukulaisille ja tuttaville. Varsinkin näissä tapauksissa voi olettaa, että kirjeitä luettiin ääneen perheen kesken. Harvemmissa tapauksissa kirjoittajat kuitenkin pyysivät, ettei kirjettä näytettäisi muille kuin osoitetulle vastaanottajalle, ja ilmoittivat, ettei sen sisältöä saisi levittää. Esimerkiksi Lauri kuvaili veljensä käytöstä Yhdysvalloissa varsin negatiivisesti, ja kirjoitti perään seuraavasti: ”älä sentään puhu vaan kellekkään mitään että minä olen hänestä mitään sinne Suomeen kirjoittanut.”¹⁸⁷ Tämä pyyntö, kuten myös muut vastaavat aineistossani, sijaitsevat kaikki kuitenkin vasta kirjeen lopussa. Näin ollen voi olettaa – tai ainakin toivoa – että näissä kirjeenvaihdoissa vastaanottaja luki saamansa kirjeen ensin yksin.

Siirtolaiskirjeaineisto sisältää lähtökohtaisesti aukkoja. Kirjeaineistosta puuttuvat esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomat sekä he, joilla ei ollut ketään kelle kirjoittaa. Lisäksi suurta osaa

¹⁸³ Lahtinen et al. 2011, 21–22.

¹⁸⁴ Ibid., 21.

¹⁸⁵ Stanley 2004; Lahtinen et al. 2011, 21–22.

¹⁸⁶ Gerber 2006, 107–109.

¹⁸⁷ Kirje 157, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 13.04.1916, Duluth, Minnesota.

kirjeistä ei koskaan kerätty arkistoihin, vaan ne ovat ajan kuluessa kadonneet tai tuhoutuneet.¹⁸⁸ Näin ollen arkistoihin ja tutkimuksen kohteiksi päätyneet kirjeet ovat vain pieni osa kirjoitettujen kirjeiden kokonaismäärästä, eikä yksikään aineisto ole ”täydellinen”.

David A. Gerber on tutkinut Englannista Pohjois-Amerikkaan lähteneiden siirtolaisten kirjeitä ja huomionut joitain siirtolaiskirjeaineistoon liittyviä ongelmia: kirjeenvaihdon yksipuolisuus, puuttuvat henkilötiedot, hiljaisuudet kirjeissä ja aukot aineistossa, sekä vaikeus hahmottaa teemoja ja taustaideoita.¹⁸⁹ Kirjeenvaihdon yksipuolisuus on toistuva ongelma siirtolaiskirjeiden tutkimuksessa. Yleensä tallessa on vain joko siirtolaisen kotimaahansa lähettämät kirjeet tai siirtolaiselle lähetetyt kirjeet, hyvin harvoin on mahdollista tarkastella kirjeenvaihtoa molemmilta puolin. Näin ollen tutkija pääsee tarkastelemaan vain puolikasta keskustelua. Tilanne on sama myös omassa aineistossani, sillä saatavilla on vain Yhdysvalloista Suomeen lähetetyt kirjeet. Emme voi tietää miten kirjeiden puuttuvat vastaukset ovat vaikuttaneet tutkittavina oleviin kirjeisiin: onko siirtolaiselta kyselty tiettyjä asioita tai onko jostain käsketty vaieta? Myös vastauksen tyyli on mitä luultavimmin vaikuttanut siihen, millä tavoin siirtolainen kirjoittaa, esimerkiksi syyttävään kirjeeseen on vastattu puolustelevasti, kun taas uteliaisiin kyselyihin on vastattu pidemmällä selittelyillä.

Kirjeiden kirjoittajista tai vastaanottajista on harvemmin tarjolla kovinkaan paljon henkilötietoja, mikä vaikeuttaa kirjeiden kontekstualisointia. Usein käytössä ovat vain itse kirjeessä lukevat tiedot, jotka varsinkin yksinäisen kirjeen kohdalla voivat olla hyvinkin vajavaiset. Laajemmissa kirjekokonaisuuksissa tietoa tihkuu enemmän kirjeiden sisältöjen perusteella, mutta silloinkin paljon jää arvailun varaan. Onnekseni oma aineistoni sisälsi kirjeiden lisäksi kirjeiden omistajien täyttämät kyselylomakkeet, joissa kyseltiin tietoja kirjeiden kirjoittajista. Kyselylomakkeet liittyivät lähinnä suurempiin kirjekokonaisuuksiin, yksittäisille kirjeille ei aina ollut tarjolla vastaavia yhtä kattavia taustatietoja.

Siirtolaiskirjeisiin liittyvät sekä aukot aineistossa, että itse kirjeissä. Aineiston aukkojen lisäksi Gerber puhuu ”hiljaisuuksista” kirjeissä, joilla hän tarkoittaa niitä asioita tai teemoja, joista kirjeen kirjoittaja ei puhu. Esimerkiksi siirtolainen saattaa jättää kertomatta huonosta tilanteestaan sillä hän ei halua huolestuttaa läheisiään, ja erilaisia moraalisesti epäilyttäviä asioita pidettiin mieluummin salassa.¹⁹⁰ Hiljaisuuksia tai aukkoja voi muodostua myös

¹⁸⁸ Gerber 2005, 316.

¹⁸⁹ Gerber 2006, 6–10; 2005, 317–326.

¹⁹⁰ Gerber 2005, 325–326.

kirjeenvaihdon sisäisten, kirjoittamattomien sääntöjen kautta. Jokaisessa pitkäaikaisessa kirjeenvaihdossa syntyy suhteen sisäisiä sääntöjä, jotka määrittelevät sen, mitä aiheita kirjeissä voidaan käsitellä ja millä tavoin, jotta suhde ei vaarantuisi.¹⁹¹

Viimeisenä ongelmana Gerber nostaa esille vaikeuden hahmottaa teemoja ja taustalla vaikuttavia ideoita.¹⁹² Koska aineisto on fragmentaarista ja kontekstualisointi vaikeaa, vaikeutuu myös kirjeiden tulkinta. Yksittäisen kirjeen perusteella on turha yrittää laajempaa tulkintaa, sillä tähän vaaditaan laajempi kirjekokonaisuus. Onnekseni omassa aineistossani suurin osa kirjeistä kuuluu laajempaan kirjeketjuun, jossa esimerkiksi toistuvat teemat pääsevät nousemaan esiin. Vaikka aineistoni sisältääkin pitkäaikaisia kirjeketjuja, sisältää se kuitenkin myös aukkoja, kuten moni muukin vastaava aineisto.

Kirjeitä tutkiessa ongelmaksi saattaa muodostua kirjeiden sisältämät ”sisäpiirin” käsitteet, nimet ja jaetut muistot, joihin tutkijalla ei ole pääsyä.¹⁹³ Esimerkiksi nimet voivat aiheuttaa hämmennystä. Aineistossani yhtä henkilöä kutsutaan yhteensä neljällä eri nimellä: Heikki, Henri ja Henry, sekä lempinimellä Hessu. Tässä tapauksessa kyseessä oli onneksi selkeästi yksi henkilö, joten suurilta sekaannuksilta vältyttiin. Ymmärrystä vaille jäävät kuitenkin edelleen ne kohdat, joissa esimerkiksi kokemusta tai tapahtumia Yhdysvalloissa verrataan johonkin kirjeenvaihdon osapuolten yhteiseen muistoon Suomessa, sillä tähän vertaukseen ei tutkijalla ole pääsyä.¹⁹⁴

3.2 Kirjeiden sisältö ja merkittävimmät teemat

Vaikka aineistoni kirjeiden sisältö vaihteli kirjoittajasta toiseen, sisälsivät kirjeet myös yhteisiä teemoja. Osa kirjoittajista esimerkiksi keskittyi lähettämään terveisiä ja keskustelemaan perheen sisäisistä asioista, kun taas toisille oli tärkeämpää välittää tietoa oloista Yhdysvalloissa. Kirjeille yhteinen aloitus oli yleensä päiväys ja tervehdykset, joita seurasivat joko kiitokset aiemmista saapuneista kirjeistä, tai kysely saapumattomista kirjeistä. Alkutervehdyksiin liittyi usein myös kysely vastaanottajan terveydestä ja omasta terveydestä ilmoittaminen. Tällaisten kirjeen konventioiden ja kaavan tunteminen osoitti, että kirjeitä kirjoittaneilla siirtolaisilla oli

¹⁹¹ Vehkalahti 2011, 224.

¹⁹² Gerber 2006, 6–7.

¹⁹³ Vehkalahti 2011, 224; Lahtinen et al. 2011, 18–20.

¹⁹⁴ Zempel 1991, xiii.

käsitys siitä, millainen dokumentti kirjeen tulisi olla, ja mitä sen tulisi sisältää, eli toisin sanottuna kirje lajityyppinä oli kirjoittajille tuttu.¹⁹⁵

Aloitukseen liittyen ensimmäinen kaikista kirjeistä löytyvä osio oli terveiset, joita sekä lähetettiin että vastaanotettiin. Terveisiä lähetettiin perheenjäsenille, sukulaisille, ystäville ja tuttaville, jopa vastaanottajan naapureille. Samalla kun kirjoittaja lähetti omat terveisensä, hän usein lisäsi myös muiden siirtolaisten Suomeen lähettämiä terveisiä: ”Terveiset Mimmiltä ja Marilta sekä kaikilta ystäviltä.”¹⁹⁶ Terveisten lähettämisen lisäksi kirjeissä kiitettiin Suomesta saapuneista terveisistä, ja pyydettiin välittämään kiitokset eteenpäin. Tervehdysosio sijoittui joko kirjeen alkuun tai aivan loppuun, ja jos muistettavia ihmisiä oli paljon, saattoi kirje pahimmillaan muuttua pitkäksi nimelistaksi. Terveisten lähettämisen ja vastaanottamisen avulla – ja ylipäänsä kirjeiden avulla – siirtolaiset pitivät kuitenkin yllä sosiaalisia verkostojaan sekä vanhassa, että uudessa kotimaassaan.¹⁹⁷ Näin ollen terveiset olivat tärkeä osa kirjettä sekä kirjoittajille että vastaanottajille, vaikka nykypäivän lukijan näkökulmasta pitkät nimelistat eivät näyttäydykään erityisen mielenkiintoisina.

Oman lähipiirinsä lisäksi siirtolaiset raportoivat kirjeissään myös muiden, tuntemattomienkin suomalaisten toimista, ja suomalaisten määrää omalla asuinalueellaan. Kirjeet sisälsivät kertomuksia suomalaisista kirkkoista ja sanomalehdistä, mutta muunlaisesta toiminnasta, esimerkiksi suomalaisten ylläpitämistä kaupoista tai osuuskunnista, ei löytynyt aineistostani ainuttakaan mainintaa.

Sanoma lehressä oli että tässä kaupunkissa [St. Paul, Minnesota] on 140 suomalaista mutta emme ole vielä ketään nähneet minneapellissa [Minneapolis, Minnesota] piräis olemaan suomalainen kirkko sen niminen kaupunki on juuri tämän sant Paulin vieressä ettei maksa kun 10 senttiä meno sähkö vaunulla tairamme joskus löytää kirkonki kun vähän tutustumme ja kun satuis ensin näkemään jonkun¹⁹⁸

Huomiota herätti esimerkiksi suomalaisten toiminta työväenliikkeen parissa, millä oli vaihtelevia vaikutuksia koko siirtolaisryhmään:

Täällä on eräs entinen Suomalainen sotaväen Luutnantti joka on palvellut joskus ratsuväessä koko rykmentin johtajana on täällä nyt ollut useita lakkoja johtamassa ja akitaattorina. Ei nyt

¹⁹⁵ Kirjeen kirjoittamista käytettiin ilmeisesti kansakouluissa kirjoitusharjoituksena. Vehkalahti 2011, 226–227.

¹⁹⁶ Kirje 9, rulla 8: Henry äidilleen, 09.01.1910, New York.

¹⁹⁷ Elspaß 2012, 49–51.

¹⁹⁸ Kirje 84, rulla 11: Viktor isälleen, 12.08.1906, Saint Paul, Minnesota.

kaikkiin isoin Työmaihin pääse ollenkaan Suomalaiset. Noin 10 vuotta taaksepäin on Suomalaiset olleet parhaissa maineissa.¹⁹⁹

Suurimmassa osassa kirjeistä merkittävässä osassa olivat työ ja työnteko. Työstä ja työoloista kerrottiin vaihtelevasti: kun yksi henkilö vain ilmoittaa työskentelevänsä maatilalla, toinen kertoo tarkkaan käytössä olevista koneista ja olosuhteista, kuten Lauri seuraavassa katkelmassa:

Täällä on jonkun verran isommat puimakonelaitokset kuin Suomessa saa 12–14 hevosparia ja miestä ajaa niin paljon kuin ehtii sen lisäksi 2 ja 3 kin puhtaan viljan ajajaa kuin hyvin lähelle siirtävät. Viljat kun kaikki leikataan koneilla aivan sitomiin niin on puimakoneessa ensinnä sellaiset pyörivät veitsi rullat jotka katkovat itse siteet 4 miestä saapi syöttää puimakonetta vain talikoilla viskellä. Sitten puimakone puhalttaa isoa peltitorvea myöten olet ja akanat sekasin samaan suovaan. Sitten on automaattinen eli itse toimiva punnituslaitos joka vielä merkitsee ylös viljamäärän. Täällä maassa on määritelty vissit eri painomäärät kutakin viljalaija pusselia [bushel] kohti. (On ihmeellistä kuinka tarkkaa on vielä nuo marketit kun tähän pieneen kaupunkiinkin tulee kaksikertaa päivässä viljan ylösostolle hinta kustakin viljasta keskus liikkeistä ja kukin viljalai vielä kolmeen eri arvoon.)²⁰⁰

Yleisesti ottaen työoloja tärkeämpää raportoitavaa oli kuitenkin työstä saatava palkka. Palkka ilmoitettiin yleensä joko päivä- tai kuukausipalkkana, ja kirjeiden perusteella yleinen päiväpalkka esimerkiksi rakennus- tai metsätoissa oli noin 2.5 dollaria päivältä.²⁰¹ Tienestien vastapainoksi kirjeissä puhutaan elinkustannuksista, esimerkiksi ruuasta ja vuokrasta. Näiden jälkeen puhe rahasta kulminoitui säästöihin, joiden kautta siirryttiin mahdollisuuteen lähettää rahaa Suomeen. Lähestulkoon jokainen aineistoni kirjeiden kirjoittajista lähetti rahaa Suomeen, joko lahjaksi sukulaisille tai itselleen säilytettäväksi pankkiin. Lahjojen arvo vaihteli muutamasta dollarista jopa useaan sataan dollariin, kun taas pankkiin lähetetyt summat olivat pääsääntöisesti suurempia, muutamasta kymmenestä dollarista satoihin dollareihin.

Aineistoni siirtolaisista suurin osa ansaitsi kirjeiden mukaan vähintäänkin kohtalaisen elannon hyvien ja huonojen aikojen vaihdellella. ”Huonoista ajoista” raportoitiin säännöllisin väliajoin,²⁰² mutta näinäkin aikoina aineistoni suomalaiset onnistuivat löytämään töitä ja säilyttämään ainakin kohtuullisen elintason. Osalla ansiot taas olivat varsinkin hyvänä aikana

¹⁹⁹ Kirje 158, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 26.05.1916, Duluth, Minnesota.

²⁰⁰ Kirje 154, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 11.09.1915, Lake Norden, Etelä-Dakota.

²⁰¹ Esimerkiksi kirjeet 83 ja 154, rulla 11.

²⁰² ”Huonot ajat” viittaavat yleisesti ottaen lamakausiin. Ks. esim. The National Bureau of Economic Research (NBER):n lista lamakausista Yhdysvalloissa: <https://www.nber.org/cycles/>.

huomattavasti paremmat, ja menestyneimmät pystyivät hankkimaan omaisuuttakin. Esimerkiksi Lauri löysi töitä huonosta ajasta riippumatta, ja Viktor onnistui säästämään riittävästi ostaakseen talon:

Täällä on nyt hyvin huono aika. Tässäkin kaupunkissa useita tuhansia työttömiä. minä pääsin sattumalta erääseen Sementti eli Bedonki työhön jossa olen ollut nyt 3 viikkoa palkka 2:50 päivä²⁰³

Minä ostin 3me kerroksisen 16ta huoneisen tiilistä rakennetun talon ja se maksaa 9,250 dollaria eikä minulla ollut muuta kun 3,250 dollaria maksaa heti että loppu eli 6,000 dollaria on velkana jonka voin maksaa vähittäin, vähä toista sataa dollaria kuussa. vuokraa saamme 2resta kerroksesta 80 dollaria yhteensä kuukaudessa ja yhdessä kerroksessa jossa on 5si huonetta asumme itse²⁰⁴

Kaikilla onni ei kuitenkaan potkinut toivotulla tavalla, ja aineistoni huono-onnisiin kirjoittaja Nikolai joutui lopulta pyytämään rahaa Suomesta:

pyyvän anteekksi kunnen ole mitään kirjottannut olostanni moneen vuoteen en ole oikeen kehrannukka sillä on mennyt niin huonosti koko tämä aika syynä on ollut osasta että en ole ollut oikeen terveskään enää moneen aikaan ja nytten olen aivan sänkyn omana olen joutunut olemaan lasareetis nytten on jo kolme kuuta kun olen ollut makuulla ja joutunut makssaan kakstoista taalaa kuussa nytten sentään jo pääsen ylös sänkystä mutta hyvin se viellä on huonoa ja paikkanin on joka paikasta ajetukssis minulla on syväntauti ja kukatiäs parantumaton mutta voi tulla paremmaksi rahani on käynyt vähään se vähä mitä oli kun jouvuin tänne lasareetiin ja nytten olen pakotettu pyytämään teiltä eno jos olisitte niin hyvä ja hommaisitte minulle sen rahan tänne kun kerran lähetin sillä olen pakotettu pyytän kunnen pysty ainaska töihin moneen aikaan [...] häpiään tätä pyyntiäni mutta näin se nyt on käynyt mutta kuitenkin toivon että teette hyvin ja toimitate tämän asian²⁰⁵

Tienestien lisäksi toinen työhön liittyvä merkittävä teema kirjeissä oli liikkuvuus, eli työn perässä kulkeminen. Suomalaiset siirtolaiset olivat liikkuvaisia, ja asuinpaikkaa vaihdettiin työn perässä useaan otteeseen. Aineistossani liikkuvuus rajoittui kuitenkin vain tietyille alueille, sillä suurin osa vaihtoi asuin- ja työpaikkaa joko keskilämmen tai itärannikon osavaltioiden sisällä. Osa siirtolaisista vaihtoi paikkaa olojen heikentyessä tai töiden loppuessa,

²⁰³ Kirje 150, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 10.06.1914, Duluth, Minnesota.

²⁰⁴ Kirje 109, rulla 11: Viktor omaisilleen, 20.04.1914, Gary, Indiana.

²⁰⁵ Kirje 136, rulla 11: Nikolai sedälleen, 16.02.1914, Duluth, Minnesota. Nikolai kuoli sairaalassa kuukausi kirjeen lähettämisen jälkeen. Kirjeet 138 ja 139, rulla 11: Matilda perheelleen ja enolleen, 20.03.1914, New York. Nämä surunvalittelukirjeet ovat viimeiset Matildalta säilyneet kirjeet aineistossani.

mutta toisilla työpaikka vaihtui suorastaan vuodenaikojen mukaan, maatiloilta kaivoksiin ja metsätöihin. Erityisesti yksin lähteneillä nuorilla miehillä liikkuvuus oli voimakasta:

Nyt olen taas täällä Minnesotan valtiossa eräällä Suomalaisella Farmiseudulla maanviljelystöissä samassa talossa Nestorin kanssa. [...] Aijomme lähteä täältä noin 2 tai 3 viikon päästä taas yhdessä Dakodaan viljan korjuutöihin. [...] Minä jo tänä keväänä siellä taas kävinkin ja olin 1 viikkoa yhden kuukauden olin eräällä Norjalaisella Farmilla kylvötöissä jotka alettiin 8p:nä Huhtik. kyllä se oli pirullinen äijä, tahto se menemään heille taas heinätöihin ja talveksi myös eläimiä hoitamaan.²⁰⁶

Minä olen vielä täällä Dakodassa olen nyt ollut jo muutaman viikon maissin korjuutöissä jota olen tehnyt urakalla siinä olen tienannut lähes 2 dollaria päivältä ja ruan täällä on vielä niitä töitä muutamaksi aikaa ehkä sitten kun ne loppuvat taidan mennä minnesodaan valtioon taas talveksi metsätöihin. [...] maksavat ne sielläkin nyt parempia palkkoja kuin viime talvena.²⁰⁷

Perheelliset taas pyrkivät löytämään pysyvämpää toimeentuloa:

Hessukin on päättänyt kevät puolella jonnekin päin lähteä parempaa työ paikkaa etsimään vaikkapa nyt vaan Gigagoonkin ensiksi Kyllä meillä oli Nyorkissa jo hyvä alku. rahaa saimme jo vähän kokoon ja sievä paikka oli meillä asua ja aivan Hessun työmaan vieressä.²⁰⁸

olen jo muuttanu työpaikkaa olen nyt sant Paul nimisessä kaupunkissa minnesotan valtiossa tulimme tänne viime maanantaina olimme jo viisi päivää työssä. täällä tehään samanlaista työtä kun Manistiqissakin [Manistique, Michigan] palkka täällä on vähän parempi saamme nyt 2 taalaa 25 senttiä päivältä.²⁰⁹

Työn lisäksi toistuvia aiheita kirjeissä olivat sää ja ilmasto, jotka olivat pysyvä osa siirtolaisten arkikokemusta. Aineiston kirjoittajat kirjoittivat toistuvasti säästä ja yleisestä lämpötilasta osavaltiossa jossa he sattuivat kyseisellä hetkellä olemaan, usein verraten oloja Suomeen:

olen täällä Goneeticutin [Connecticut] valtiossa eräässä teehtaassa työssä sillä se oli New Yorkissa huonon puoleista keskitalvella ja kärsin kovasti ilmasuhteista sillä täällä on niin ankaran kylmää ja paljon lunta etten usko että Suomessa olisi kylmempää tämä on kyllä lähellä Canadan rajaa että se on asteluvultaanki vähän korkealla²¹⁰

²⁰⁶ Kirje 153, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 27.06.1915, Kalevala, Minnesota.

²⁰⁷ Kirje 155, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 30.11.1915, Lake Norden, Etelä-Dakota.

²⁰⁸ Kirje 25, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 22.01.1912, Van Buskirk, Wisconsin.

²⁰⁹ Kirje 83, rulla 11: Viktor isälleen, 22.07.1906, Saint Paul, Minnesota.

²¹⁰ Kirje 73, rulla 11: Juho serkulleen Alinalle, 15.03.1916, Connecticut.

Kyllä minäki tunnen että tämä ilma täällä on hyvin epäterveellistä. kun ilma kaaralla kulkee niin meri siintää kahren puolin. siis on aina semmosta kosteaa ja sala kylmää. nyt täällä satelee kuin suomessa syksyllä tavallisesti. saa nährä tuleeko saretten perästä talvi. Teillä siellä suomessa myös. tiemmäs on ollut semmosta lauhkea varsinki alku talvi mutta perästä ehkä sitä kylmempi.²¹¹

Erityisesti New Yorkin kaupungissa asuvien kohdalla ”epäterveellinen ilma” oli toistuva käsite. Yleisen säätilan lisäksi sään ääri-ilmiöistä kerrottiin tarkkaan, listaamalla epätavalliseen kylmyyteen tai kuumuuteen kuolleiden määrä, sekä muut sään aiheuttamat ongelmat. Säästä raportoimiselle voi nähdä monta syytä. Sää ja ilmasto olivat tekijöitä, jotka yhtä aikaa sekä erottivat että lähensivät siirtolaista ja kirjeen vastaanottajaa Suomessa; tuttu ilmasto ja jaetut syyssateet saattoivat lähentää ihmisiä pitkästä välimatkasta huolimatta, mutta jos siirtolaisen asuinpaikan ilmasto erosi suuresti Suomen vastaavasta – esimerkiksi olemalla huomattavasti lämpimämpi – saattoi tämä entisestään kasvattaa henkistä välimatkaa eroja korostamalla. Ääri-ilmiöistä kertominen ja erityisesti kuolleista ilmoittamien oli tietyillä kirjoittajilla toistuvaa, minkä avulla Yhdysvalloista saattoi muotoutua lukijalle kiehtovampi tai ”jännittävämpi” kuva, oli tämä sitten kirjoittajan tarkoitus tai ei. Toisaalta oman asuinpaikan sää oli siirtolaisille, varsinkin ulkotöitä tekeville, kuitenkin jatkuvaa arkea ja todellisuutta, joten se oli myös vain osa elämää, josta raportoitiin kirjeissä Suomeen. Vastaavia mainintoja säästä on havaittu myös ruotsalaisten siirtolaisten kirjeissä.²¹²

hirveän kylmä talvi täällä on, muutamista Taloista on vasikoitakin paleltunut kuoliaaksi ja perunat kellareista ja kovin ikävä se on miehille, joiden täytyy ulkona olla metsä töissä varpaat tahtoo väkisten palentua mutta ollaan sentään jo paremmalla puolella²¹³

Elämä ja olot Yhdysvalloissa olivat luonnollisesti siirtolaiskirjeissä keskeinen aihe. Jo ensimmäisissä kirjeissä englannin kielen merkitys nousee esille: kielitaito on avain parempiin töihin, tienesteihin sekä sopeutumiseen, ja niiden kautta parempaan elämään. Vaikka kielen oppimisen vaikeudesta valitetaankin, tunnistavat aineistoni siirtolaiset kuitenkin kielitaidon tärkeyden:

Nyt minä jo sentään ymmärränkin paljo mitä puhutaan ja vähä osaan itseki puhua kyllä niitä on paljo suomalaisia kun ovat ollee 4jä viis vuotta amerikkassa eikä osaa senkään vertaa puhua maan kieltä kun minä nyt kun ovat aina suomalaisten joukossa etteivät joutu koskaan puheesta

²¹¹ Kirje 121, rulla 11: Matilda enolleen, 15.01.1907, New York.

²¹² Hoffman & Kytö 2019.

²¹³ Kirje 25, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 22.01.1912, Van Buskirk, Wisconsin.

tekemiseen kyllä se sen puolesta on paljo parempikin kun saa oppia puhumaan voi päästä joskus jos pitemmältäkin joutuis täällä olemaa helpommille töille ja saara parempaa palkkaa.²¹⁴

Kirjeiden kirjoittajista lähes jokainen näki elämänsä Yhdysvalloissa parempana kuin Suomessa olisi mahdollista saavuttaa, ja heikommankin toimeentulon aikoina usko parempaan tulevaisuuteen oli läsnä. Vaikka siirtolaisen tilanne Yhdysvalloissa saattoi olla hetkellisesti heikko, näyttäytyi paluu Suomeen kuitenkin monen kohdalla epätodennäköisenä. Esimerkiksi Lauri ei usko palaavansa takaisin Suomeen huonojen työmahdollisuuksien takia, ja Mimmi uskoo Henryn löytävän taas töitä:

Ei oikein ole halua tulla sinne Suomeenkaan jos tulisi sillä tavalla kuitenkin taas oltavaksi kuin siellä Järviselläkin eikä olisi mitään sen parempia hommia niin tulisi kuitenkin heti tänne takaisin lähdettäväksi ja se on siksi kallis reisu.²¹⁵

Henry ei ole vielä mihinkään mennyt koska on hänellä ollut vielä täällä työtä. mutta ensi viikolla loppuu se työ. [...] Täällä ei muuta työtä talvisin olekkaan kun metsätyötä Ja kyllä sitte taas jostain taitaa luonistaa työtä saada toivossa on hyvä elää²¹⁶

Käsittelen tätä ”toivossa elämistä” tarkemmin seuraavissa luvuissa. Kaikille Yhdysvallat ei kuitenkaan ainakaan aluksi näyttäytynyt yhtä positiivisessa valossa:

kaukana siitä että tämä olisi kultala ja onnela kaikille miltei kaikki jotka työläisenä ja kieltä taitamattomana tänne saapuu saa kovaaki kokea niin kauvan kuin oppii ja kehittyi itselleen parempaa saavuttamaan tämä palkka on rahaa ainoastaan siinä tapauksessa että saa sitä säästöön ja sitte vaihtaa sen kotimaiseksi rahaksi, onhan täällä paljo hyvääki ja suuremmoista mutta ne on varakkaitten käytettävänä kuten kaikkialla mailmassa²¹⁷

Vaikka kirjeet keskittyvätkin lähinnä itse siirtolaiseen, tämän elämään ja läheisiin, kerrottiin kirjeissä välillä myös tapahtumista ja elämästä Yhdysvalloissa laajemminkin. Kirjeissä mainitaan suuria onnettomuuksia, kuten Titanicin uppoaminen²¹⁸ ja räjähddeonnettomuus New

²¹⁴ Kirje 79, rulla 11: Viktor veljelleen Antille, 03.06.1906, Manistique, Michigan.

²¹⁵ Kirje 154, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 11.09.1915, Lake Norden, Etelä-Dakota.

²¹⁶ Kirje 26, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 10.03.1912, Van Buskirk, Wisconsin.

²¹⁷ Kirje 70, rulla 11: Juho, vastaanottaja luultavasti vaimo Miia, aika tuntematon, New York. Kirjeen alkuosa puuttuu.

²¹⁸ Kirje 51, rulla 8: Mari äidilleen, 15.05.1912, Montreal, Wisconsin; Kirje 99, rulla 11: Viktor omaisilleen, 05.05.1912, Gary, Indiana.

Jerseyssä,²¹⁹ kerrotaan itsenäisyyspäivän juhlinnasta heinäkuussa²²⁰ ja kuvaillaan eri liikennevälineitä New Yorkissa.²²¹ Tällaiset kuvailut ja kertomukset esiintyivät kirjeissä kuitenkin lähinnä vain pienempinä mainintoina, ei niinkään pääasiallisena sisältönä.

Aineistoni kirjeistä lähes kaikki oli lähetetty siirtolaisen perheelle Suomeen, joten ymmärrettävästi perheutiset, ja laajemmin sukulaisiin ja tuttaviiin liittyvät uutiset ja tapahtumat olivat kirjeissä merkittävässä osassa. Kirjeissä ilmoitetaan syntymistä, naimisiinmenoista, sairastumisista ja kuolemista, ja samalla reagoidaan vastaaviin Suomesta saapuneisiin uutisiin:

nyt en ole enään yksinainen Minulla on ystävä Ikuinen jonka kanssa yhdessä aijon kulkea täällä maailmassa Nyt minä vasta tunnen itseni onnelliseksi kuin olen löytänyt niin Rakkaan ystävän, joka mieleni iloiseksi muuttaa, kun hän tulee iltasin kotiin minun luokseni. Olen surullinen siitä, kun en voinnut Aidille ennemmin kirjoittaa, että aijon mennä Naimisiin vaan kun en minä itsekään tiennyt sen paremmin²²²

Nyt pitkän aikaa en ole vastannut teidän kirjeitä. vaan Suottehan Anteeksi kallis *Aiti*, ja nyt tuhannet kiitokset kirjeista ja sanomista ja kortista, jotka olivat niin tervetuleet, sentähden ei ole tullut vastattua kun on ollut eri puuhia, minä 29. Syyskuuta Synnytin tyttö lapsen, ja 6des päivä Lokakuuta oli ristiaiset ja nimeksi annettiin sille Elma Gunilla, nyt on siitä jo kolme viikkoa kulunut ja minä olen terve ja olen ylhäällä²²³

Merkittävät uutiset, kuten lapsen syntymä tai vanhemman kuolema tarjosivat syyn kirjoittaa useammankin vuoden tauon jälkeen, mutta toisilla kuolema perheessä taas keskeytti kirjeenvaihdon:

Rakas veljeni Perheineen Olen saannut ikävät uutiset. Merimaskun Pastorilta, että Isä on kuollut Minulla oli ensin kovin ikävää sillä olisin sydämmestäni halunnut hanet vielä nähdää, kun olen niin kauvan ollut eroitettuna [...] Pastori kirjoitti että Isä omisti jeesuksen, se oli minusta hauskaa kuulla. Olen vartunut sinulta kirjettä Isän kuoleman johdostaa, vaan turhaan Mihinkä toimeen piteisin aijot ryhtyä torpan, ynnä muu suhteen? [...] Minulla on nyt myös Wiisi lasta. Wiimekuun 15p syntyi tyttö joten nyt on 3 t ja 2 poikaa.²²⁴

²¹⁹ Kirje 46, rulla 8: Mari äidilleen, 07.02.1911, Montclair, New Jersey.

²²⁰ Kirje 91, rulla 11: Viktor isälleen, 04.07.1907, Gary, Indiana.

²²¹ Kirje 128, rulla 11: Matilda enolleen ja serkuilleen, 09.05.1907, New York.

²²² Kirje 48, rulla 8: Mari äidilleen, 24.02.1912, DeKalb, Illinois.

²²³ Kirje 57, rulla 8: Mari äidilleen, 22.10.1912, Montreal, Wisconsin.

²²⁴ Kirje 164, rulla 12: Karl veljelleen Johanille, 09.02.1905, Brighton, Massachusetts. Edellinen (säilynyt) kirje vuodelta 1900.

Alan tässä piirtämään jonkun mutkaisen rivin teille pitkästä ajasta koska on jo taas viimeinen kuukausi vuoresta kulumassa, ja viime uunna vuonna viimeksi piirsin teille jonkun sanan kun meillä silloin joulun ja uuden vuoden välillä kävi kuolema ja korjasi meidän pikku viljamimme ylhäisen isän helmaan. Siittä jälkeen en ole sanakaan kenellekään tuhrustanu enkä enää näytä osaavanka.²²⁵

Kirjeenvaihtoa käytettiin myös hoitamaan Suomessa kesken jääneitä asioita. Siirtolaiset järjestelivät asioitaan Suomessa kirjeiden välityksellä ja sukulaisten avustuksella, ja joissain tapauksissa kirjeissä käsiteltiin hyvinkin monimutkaisia suunnitelmia. Esimerkiksi Lauri järjesti Suomeen jääneiden mehiläispesiensä myyntiä tai vuokrausta erittäin yksityiskohtaisilla ohjeilla, joiden perusteella kirjeet vastaanottanut veli huolehti asiasta.²²⁶ Yleisempiä hoidettavia asioita olivat kuitenkin esimerkiksi henkivakuutusmaksun maksaminen tai erilaisten asiakirjojen hankkiminen.

Huomattavan monessa kirjeessä keskusteltiin kirjeiden ja muiden lähetysten lähettämisestä, postin kulusta ja itse kirjeiden kirjoittamisesta. Postin kulku Yhdysvaltain ja Suomen välillä 1900-luvun alussa saattoi olla epävarmaa, mistä kertovat useat myöhästyneet ja hävinneet lähetykset. Ensimmäinen maailmansota lisäsi vielä omat vaikeutensa postin kululle.²²⁷ Aineiston kirjeissä toistuivatkin kyselyt siitä, ovatko aiemmat kirjeet tulleet perille, ja erityisen huolestuneita oltiin lähetettyjen valokuvien saapumisesta. Esimerkiksi seuraavassa tapauksessa Mari lähetti äidilleen vihkikuvansa, mutta kuva saapui perille vasta neljä kuukautta lähettämisen jälkeen:

Lähetän meidän vihki kuvamme nyt tässä myös, että saatte nähdä, kirjottakaa sitte milä [mitä] siitä pidätte, jos hän kelpaa Teidän vävy pojaksi²²⁸

No sepä oli hauska kuulla että olitte meidän kuvamme saanut vihdoinkin, oliko se viellä ehjä.²²⁹

Jos kirjeenvaihtoon tuli pidempi katkos, kyseltiin kirjeissä siitä, onko Suomesta muistettu lähettää kirjeitä, vai ovatko ne hukkuneet matkalla. Joissain tapauksissa ilmoitettiin myös myöhästyneistä kirjeistä, jotka olivat saapuneet perille vasta useita kuukausia lähettämisen jälkeen. Ongelmia postinkulkuun aiheutti ymmärrettävästi pitkä välimatka, mutta myös

²²⁵ Kirje 98, rulla 11: Viktor omaisilleen, 04.12.1911, Gary, Indiana.

²²⁶ Kirjeet 145–162, rullat 11 & 12: Lauri veljelleen Kaarlolle, 1913–1917.

²²⁷ Pietiäinen 1988, 521, 553–564.

²²⁸ Kirje 49, rulla 8: Mari äidilleen, 15.03.1912, DeKalb, Illinois.

²²⁹ Kirje 54, rulla 8: Mari äidilleen, 24.07.1912, Montreal, Wisconsin.

siirtolaisten vaihtuvat osoitteet. Siirtolaisten liikkeessa osavaltioista toiseen työn perässä usein myös osoite vaihtui tiheään. Kirjeissä ilmoitetaankin usein vaihtuneesta osoitteesta, mutta tieto on saattanut saapua perille Suomesta lähetettävien kirjeiden kannalta liian myöhään, ja näin kirjeitä on jo ehditty lähettää väärään osoitteeseen. Joissain kirjeissä esiin nousi kiinnostavasti kirjeiden ”panttaaminen”, eli kirjeen lähettämättä jättäminen, jos vastaanottaja ei ole kirjoittajan mielestä lähettänyt riittävän pitkiä kirjeitä, tai jos kirjeitä ei ole kuulunut ollenkaan:

Vai Mimi vartoo parempaa kirjettä ennekun vastaa! Hän saa vartoa sitte vaan [epäselvä] se pian tulee. Mutta en minä nyt sentään tiedä kirjoittaa mitään. Tässä viime viikolla mulla oli jo kirje valmis hänelle, mutta jätin sen lähettämättä, meinasin että vartoon häneltä ensin kirjettä.²³⁰

David A. Gerberin mukaan yksi syy kasvavalle kirjevälille siirtolaisen suunnalta voi olla halu välttää huonojen uutisten kertomista. Tilanteessa, jossa siirtolainen on esimerkiksi työttömänä ja huonossa rahatilanteessa, saattoi olla helpompaa lykätä kirjeen kirjoittamista, kunnes tarjolla olisi edes hieman parempia uutisia. Näin ollen siirtolainen välttäisi sukulaistensa huolestuttamisen, eikä siirtolainen itse joutuisi arvostelun kohteeksi.²³¹ Esimerkiksi Henry kirjoittaa suorapuheisesti: ”kirjoitan heti kun saan työtä ennen en kirjoita mitää.”²³²

Kirjeiden lisäksi huolta aiheuttivat rahalähetykset. Pieniä summia lähetettiin kirjeen mukana samassa kirjekuoressa, esimerkiksi joululahjaksi tai kuten Henryn ja Mimmin perheessä, vastasyntynyt tytär lähettää ”mummulle vähän kaffe rahaa”.²³³ Suurten rahamäärien lähettäminen kirjekuoressa ei kuitenkaan ollut järkevää, joten suuremmat rahasummat lähetettiin yleensä pankkien kautta, jolloin rahalle oli mahdollista saada vakuutus ongelmien varalle.²³⁴

Lähetin taas viikko sitten eli t. k. 6p:nä täältä Suomeen Sinun vastaan otettavaksesi rahaa 12 dollaria josta pitäisi saada siellä 81 mk. 63 penniä. Ilmoitappas heti kun se saapuu perille. Jos se ei saavu perille niin täällä vastataan pankissa sen lähetyksestä rahan jättöajasta 3 kk. aika.²³⁵

²³⁰ Kirje 58, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 18.07.1914, Anvil, Michigan.

²³¹ Gerber 2006, 182–183.

²³² Kirje 5, rulla 8: Henry äidilleen, 26.07.1909, New York.

²³³ Kirje 18, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 08.11.1910, New York.

²³⁴ Pietiäinen 1988, 446–447; Kirje 151, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 29.11.1914, Lake Norden, Etelä Dakota; Kirje 85, rulla 11: Viktor omaisilleen, 12.11.1906, Gary, Indiana.

²³⁵ Kirje 160, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 14.11.1916, Duluth, Minnesota. Tässä mainittu 12 dollaria voidaan vielä laskea pienehköksi rahalähetykseksi, sillä suurimmat kirjeissä mainitut rahalähetykset olivat jopa useita satoja dollareita. Tässä katkelmassa kuitenkin kerrottiin pankkien toiminnasta rahalähetysten suhteen harvinaisen selkeästi.

Oman osansa kirjeissä saivat sanomalehdet. Siirtolaisille lähetettiin lehtiä Suomesta, ja he itse tilasivat suomenkielisiä sanomalehtiä Yhdysvalloissa, joita ilmestyi parhaimmillaan useita. Näitä lehtiä siirtolaiset tilasivat myös perheilleen Suomeen. Sanomalehtien kautta siirtolaiset saivat tietoa tapahtumista Suomessa ja maailmalla, ja niiden jakamien tietojen avulla kirjeissä puhutaan esimerkiksi Titanicin uppoamisesta, Suomen eduskuntaudistuksesta, ja ensimmäisen maailmansodan tapahtumista:

Täällä ilmestyy noin 20 eri Suomenkielistä sanomalehteä joihin lainaavat kuulumisia Englanninkielisistä lehdistä ja myöskin Suomessa painetuista lehdistä merkellisimpiä uutisia.²³⁶

Toiseksi viimeisenä teemana kirjeissä nostan esille uskonnon. Uskonnollisuus näkyi kirjeissä enemmän tai vähemmän, riippuen kirjoittajasta. Suurimmalla osalla kirjoittajista, joiden kirjeissä uskonnollinen aspekti oli havaittavissa, uskonto näkyi vain yksittäisinä mainintoina, esimerkiksi kirjepaperiin painettuna runona: ”Aina Muistossa! Wanhempani, Teidän toimenne Siunatkoon korkein Herramme! Ja suokoon rakas Luojamme Teille ilon, rauhan ikuisen!”²³⁷ Toisaalta erilaiset ”Herran siunauksen” -toivotukset olivat hyvin yleisiä kirjeiden loppufraaseina, esimerkkinä seuraavat: ”Jääkää hyvästi taas ja voikaa Herran suojaamana oikeen hyvin sitä me kaikki Toivomme”²³⁸ ja ”Hyvästi vaan ja toivon teille mitä parhainta vointia Herramme jeesuksen Kristuksen armossa.”²³⁹

Tietyillä kirjoittajilla uskonto sai kuitenkin huomattavasti keskeisemmän sijan. Kirjeissä kerrotaan muun muassa suomalaisista kirkkoista, joita oli perustettu esimerkiksi New Yorkiin, ja siirtolaisten kokemuksista niissä. Esimerkiksi Matilda ei ollut erityisen tyytyväinen käyntiinsä Brooklynin suomalaisessa kirkossa:

minulla tuli niin ikävä ollakseni ja lähin hakemaan Suomalaisten kirkkoa joka ei ole aivan kaukana tästä ja minä löysin sen mutta ei minun ikäväni siellä paljon lauhtunut vain päin vastoin. Ensin niin siellä ei ollut yhtään tunnettua. vaikka kirkko oli suomalaisia täynnä Vaan tuo ei paljon koskenut. mutta toiseksi niin pastori oli tullut sairaaksi. ja siellä oli sitte vaan eräs mies, joka kyllä piti pitkän puheen mutta puhui minusta aivan väärin. sillä hän perusti koko autuden ihmis tekoihin sekä ansioon. vaikka teksti oli niin äärettömän ihana ja lohrullinen.

²³⁶ Kirje 153, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 27.06.1915, Kalevala, Minnesota. Suomenkielisistä sanomalehdistä eniten mainintoja sai vuosina 1897–1913 julkaistu *Amerikan Sanomat*. Pilli 1986, 59–61.

²³⁷ Kirje 170, rulla 12: Arthur isälleen, 22.10.1911, Eureka, Kalifornia.

²³⁸ Kirje 113, rulla 11: Elsa omaisilleen, aika ja paikka tuntematon. Kirjoitettu arviolta vuoden 1908 jälkeen.

²³⁹ Kirje 123, rulla 11: Matilda omaisilleen, 21.02.1907, New York.

mutta se meni aivan pois tekstistä ja pisti omaansa lisää minä olisin tahtonut kuulla saarnaa. että synnit on anteeksi sekä että olisi annettu jumalalle ainoalle kunnia.²⁴⁰

Matildan lisäksi Idalla uskonto nousi jopa kirjeen pääasialliseksi sisällöksi:

olemme nykyään San Fransiscos. minun aikani kulu hyvin päivästä toisen tehren työtä [epäselvä] kaikki työ ja toimintaa tuntu hyvältä silloin kuin me harrastamme nouratta Jesuksen askeleita ja kulkea hänen jäälessään minä olen vakutettu syntini anteksi saamisesta, vaikka usko toisinaan on heikko ja kiusaja kuiska ettei sinun uskos olekkan mitän oikia ja torellista vaan jumalan sanasta pyhäinhenken valistuksen kautta saan semmoisinakin hetkinä uskolleni vahvistusta, ei minun tarvit näit teille kirjotta sillä jokainen kuin elä uskon elämä tietä että ihmisillä siinä tule paljon kiusausta ja vastuksia. vaan saa siinä toisinaan suloisuuttakin nauttia ja kuinka [epäselvä] sydäimestä iloitse ajatellessamme että tämän ruumilisen vajeluksen loputtua tulemme rauhaan ja vapaiksi synnin orjuresta. nyt jätän teitän hyvästi Jumalan haltuun hän teitä ja meitä kaikkia varjeltoon [epäselvä] ja valmistakoon siihen ijänkaikkiseen aututen amen.²⁴¹

Viimeisenä kirjeiden sisältämänä merkittävänä teemana nostan esille sairauden ja kuoleman, sekä niiden vastakohtana terveyden. Kirjeissä toistuivat maininnat sairastumisista ja kuolemista, sekä Suomessa että Yhdysvalloissa. Suomen kohdalla puhe sairastamisesta liittyi lähinnä vanhempien sukulaisten terveydentilaan, mutta myös yksittäisiä mainintoja pienemmistä vaivoista esiintyi. Siirtolaisten sairastaminen Yhdysvalloissa taas näyttäytyi lähinnä menneisyyden ongelmana:

vai oliko teilläkin flunssaa, sitä täällä on joka ihmisellä nykyään meilläkin oli sitä jokaisella. almakein oli 3 päivää meillä pois paikasta sitä sairastamassa mutta nyt se on jo kaikilta ohitse.²⁴²

Kuten tässä flunssatapauksessa, niin myös muissakin, jopa vakavammissa sairastapauksissa, asiasta ilmoitetaan vasta tilanteen väistyttyä. Ainoa tapaus aineistossani, jossa siirtolainen kirjoitti kesken akuutin sairastamisen, oli Nikolain kirje sedälleen, jossa Nikolai kertoi huonosta tilanteestaan ja pyysi sukulaisiaan lähettämään rahaa sairaalakuluihin:

en ole ollut oikeen terveskään enää moneen aikaan ja nytten olen aivan sänkyn omana olen joutunut olemaan lasareetis nytten on jo kolme kuuta kun olen ollut makuulla ja joutunut

²⁴⁰ Kirje 120, rulla 11: Matilda serkulleen Antille, 01.01.1907, New York.

²⁴¹ Kirje 64, rulla 8: Ida vanhemmilleen, 14.10.1898, San Francisco, Kalifornia. Lainausta sisältää lähestulkoon koko kirjeen. Poisjätettynä ainoastaan alun tervehdykset ja lopun hyvästit.

²⁴² Kirje 19, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 19.01.1911, New York.

makssaan kakstoista taalaa kuussa nytten sentään jo pääsen ylös sänkystä mutta hyvin se viellä on huonoa²⁴³

Nikolain sairaus päättyi valitettavasti ennenaikaiseen kuolemaan, ja hänen siskonsa Matilda joutui lähettämään suru-uutiset Suomeen. Nikolain lisäksi kirjeissä raportoidaan kolmesta muusta kuolemasta: Viktorin poika kuoli Yhdysvalloissa vuonna 1907, Karlin isä Suomessa vuonna 1905, ja Matildan, Viktorin ja Nikolain täti Suomessa vuonna 1907.²⁴⁴

Kun kuolema tapahtui perheessä, joka oli siirtolaisuuden myötä jakautunut useammalle mantereelle, tarvittiin uusia keinoja surun käsittelyyn. Laura Ishiguro on tutkinut siirtolaisten surunvalittelukirjeitä 1800- ja 1900-lukujen vaihteen Kanadassa, ja hänen mukaansa surunvalittelukirjeet olivat yhtä aikaa sekä ”riittämättömiä, että korvaamattoman tärkeitä surun ilmaisemiselle ja lohdutukselle.”²⁴⁵ Vaikkakin riittämättömiä korvaamaan fyysistä läheisyyttä, kirjeet olivat paras mahdollinen vaihtoehto, mitä siirtolaisilla oli kyseisessä tilanteessa käytettävissään.

Terveys näkyi kirjeissä erityisesti alkuformuloiden kyselyinä ja toivotuksina. Esimerkiksi Mari kirjoittaa heti kirjeensä alussa seuraavasti: ”saan mainita että me elämme terveenä täällä jota samaa toivomme teille kaikille sinne kotiin.”²⁴⁶ Tämä ”olemme terveenä ja toivomme samaa sinne” -malli on aineistoni kirjeissä hyvin yleinen, ja sitä – tai sen variaatioita – hyödynnetään suurella osalla kirjeitä. Tällaisia fraaseja ei esiinny pelkästään suomalaisten siirtolaisten kirjeissä, vaan myös esimerkiksi liettualaiset ja ruotsalaiset siirtolaiset hyödynsivät vastaavia formuloita.²⁴⁷

Kirjeissä keskeisiä teemoja olivat siis pitkälti Yhdysvaltojen oloista kertominen ja Suomen muistelu. Siirtolaiset kuvailivat Yhdysvaltoja pitkälti omasta näkökulmastaan, esimerkiksi työnsä kautta kertomalla esimerkiksi ”metsäkämpän” olosuhteista. Useissa kirjeissä kerrottiin kuitenkin myös yleisestä työtilanteesta, ja kommentoipa jokunen kirjoittaja myös Yhdysvaltain presidentinvaaleja. Näiden lisäksi keskiössä oli puhe työstä, työnteosta ja palkasta, ja näiden kautta mahdollisuuksista lähettää rahaa Suomeen. Joissain tapauksissa oli mahdollista todeta, että siirtolainen vastaa Suomesta lähetettyihin kysymyksiin kuvaillessaan esimerkiksi tiettyä

²⁴³ Kirje 136, rulla 11: Nikolai sedälleen, 16.02.1914, Duluth, Minnesota.

²⁴⁴ Kirje 98, rulla 11: Viktor omaisilleen, 04.12.1911, Gary, Indiana; Kirje 164, rulla 12: Karl veljelleen Johanille, 09.02.1905, Brighton, Massachusetts; Kirje 127, rulla 11: Matilda enolleen ja serkuilleen, 15.04.1907, New York.

²⁴⁵ Ishiguro 2015, 222. Oma käänös.

²⁴⁶ Kirje 53, rulla 8: Mari äidilleen, 02.07.1912, Montreal, Wisconsin.

²⁴⁷ Markelis 2006, 113–114; Attebery 2007, 23–24.

kaupunkia tai kertoessaan majapaikkansa ruokatarjoiluista, mutta tällaiset osiot olivat selkeästi vähemmistössä.

Suomen osalta siirtolaiset reagoivat kuulemiinsa uutisiin ja kommentoivat niitä, esimerkiksi Venäjän toimet 1900-luvun alkuvuosina herättivät huolta. Kirjeiden lisäksi tietoa erinäisistä tapahtumista saatiin myös sanomalehtien välityksellä. Uutisten välittämisen ja niiden kommentoinnin lisäksi kirjeissä vaivuttiin muistelemaan Suomea, joko yksin tai yhdessä vastaanottajan kanssa. Yhdessä kirjeessä on jopa kuvailtu siirtolaisen näkemä uni äidistään ja vanhasta kotikaupungistaan Turusta.²⁴⁸ Yhteisen menneisyyden muistelun lisäksi keskeisiä olivat perheen sisäiset uutiset ja tapahtumat, mutta kirjeissä kysellään runsaasti myös laajemmin Suomen oloista, esimerkiksi vuoden viljasadosta, säästä ja poliittisesta tilanteesta. Henkilökohtaisemmalla tasolla kyselyt kohdistuvat esimerkiksi perheen taloudelliseen tilanteeseen, mikä usein yhdistettiin laajemmin joko ”hyviin” tai ”huonoihin” aikoihin, sekä Suomessa että Yhdysvalloissa.

4. Kirjeiden Suomi ja Yhdysvallat

Tässä luvussa käsittelen ensin kirjeiden muodostamia kuvauksia Suomesta, minkä jälkeen siirryn vastaaviin kuvauksiin Yhdysvalloista. Tästä eteenpäin tarkastelen vain tuotteliaimpien kirjoittajaryhmien kirjeitä, jolloin yksittäiset, heikommin kontekstualisoidut kirjeet jäävät analyysin ulkopuolelle.

4.1 Kuvaukset Suomesta

Aineistoni siirtolaiskirjeiden luoma kuva Suomesta riippui pitkälti siirtolaisen aiemmista kotioiloista Suomessa ja Yhdysvalloissa vietetystä ajasta. Suomessa koettu köyhyys ja epävarma toimeentulo näkyivät kirjeissä Suomeen jääneiden sukulaisten selviämisestä murehtimisena, jolloin pitkälti tämän seurauksena Suomesta piirtyvä kuva näyttäytyi huomattavan negatiivisena, ja tavoitteeksi muotoutui joko rahan lähettäminen Suomeen, tai

²⁴⁸ Kirje 19, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 19.01.1911, New York.

sukulaisten tuominen Yhdysvaltoihin. Näistä ensimmäinen toteutui lähes jokaisella, toinen vain harvalla.

Tiettyjen kirjoittajien kirjeissä Suomen köyhyys ja kurjuus korostuivat, kun taas toisilla asiasta ei puhuttu lainkaan. Näissä perheissä köyhyys ei joko ollut ongelma, tai ainakaan aiheesta ei kirjoitettu. Aineistoni kirjoittajien kotiloista Suomessa ei ole varmaa tietoa, joten ainoa mahdollisuus olisi spekuloida niitä kirjeiden perusteella. Henry, Mimmi ja Mari kirjoittavat toistuvasti köyhyydestä kotona, mikä koskettaa erityisesti Henryn ja Marin äitiä ja sisaruksia, joille kirjeet osoitetaan. Heidän veljensä Paulin kirjeissä köyhyys ei korostu, tosin Paulilta on säilynyt vain muutama kirje. Toisessa kirjoittajaryhmässä sisarukset Matilda, Nikolai ja Juho, sekä heidän serkkunsa Viktor vaimoineen kirjoittavat myös pitkälti yhteisille vastaanottajille. Matildan kirjeissä korostuu yleinen kärsimys, mutta puhetta varsinaisesta köyhyydestä ei ole havaittavissa. Viktorin kirjeet ovat huomattavasti positiivisempia, eivätkä Nikolai ja Juhokaan mainitse suuria ongelmia Suomessa. Viimeisen kirjoittajan, Laurin kirjeissä sukulaisten tilanne Suomessa vaikutti kaikkein parhaalta: vuokranmaksuun liittyvien vaikeuksien sijaan kirjeissä puhutaan peltöjen uudelleenjärjestämisestä ja viljelykokeista. Selkeimmin ja varmimmin köyhyys näkyi siis Marin, Henryn ja Mimmin kirjeissä, esimerkiksi Marin äidilleen kirjoittamassa kirjeessä vuodelta 1909:

nyt on jo lokakuun hyiry taas kysymyksessä millä sen taas satte maksaa vai olette ostaneet puita ne ovat kai kalliita nain syksyllä ja Isä käy kalastelemassa vaan ja taitaa juurikin olla ja Aiti on siellä lastensa kanssa yksinään [...] ja te sanoitte ettei saa mistään rahaa lainaksi sen nyt tietääkin vallan hyvin kukapa enään toinen toistaan auttaisi kaikki ihmiset ovat niin kylmiä toinen toiselleen²⁴⁹

Toisaalta koetun kurjuuden vastapainoksi kirjeissä nousivat tärkeänä pidetyt ja vaalitut perhesiteet. Aineistooni osui vain kaksi puolisolle kirjoitettua kirjettä, ja lähestulkoon kaikki muut kirjeet on kirjoitettu sukulaisille, yleensä osoitettuna joko äidille, isälle, sisarukselle, tai koko Suomeen jääneelle perheelle. Kirjeistä moni on pääasiassa osoitettu yhdelle sukulaiselle, esimerkiksi äidille, mutta ne sisältävät myös lyhyitä suoria puhutteluita muille perheenjäsenille. Kirjeet luettiin usein ääneen kaikkien vastaanottajien kuullen,²⁵⁰ ja samaa tapaa noudattivat itse siirtolaisetkin:

²⁴⁹ Kirje 40, rulla 8: Mari äidilleen, 30.09.1909, New York.

²⁵⁰ Ks. esim. Gerber 2006, 107–108; Helsti 2006, 121–122.

Kirjeenne sain jonka ensiksi otin ilomielin vastaan, mutta avattuani siinä olikin vanlan orottamatonta elikä aavistamaton uutinen Se oli minulle hyvin surullinen ja ikävä sanoma että se oikeen teki sukkelan olon mulle etten saattanut ääneen lukea kirjettä loppun.²⁵¹

Erityisesti siirtolaisuuden alkuvaiheessa Suomi näyttäytyi monelle siirtolaisista pitkälti koti-ikävän kautta. Esimerkiksi seuraavassa katkelmassa Mari kirjoittaa koti-ikävästään, joka ilmenee ikävänä äitiä kohtaan:

nyt juuri on vuosi täynnä kun lähdin turun rannasta Ikävalta tuntuu sitä muistella kuin hyvästi sanoin rakkaalle Äidille ja muista kun iloisena lähdin rannasta, niin eilen oli torstai kello 12 päivällä, olin aivan yksin kotona ja silitin pyykkiä, ja silloin oli teillä kello 6 illalla, ajattelitteko minua silloin, minä ajattelin Äitiä silloin ja oli niin ikävä en voinut olla itkemättä kyyneleet ne tuli silmiin vaan ja putosi pijin poskia alas olisin niin mielelläni lentänyt luoksenne mutta en voinut²⁵²

Suomeen liitettiin erityisesti perhe ja ystävät, vaikka kaikki kirjeet eivät olleetkaan yhtä suureellisen tunteellisia kuin edellinen selonteko. Suomi-muistoissa korostuivat ystävien ja perheen kanssa vietetty aika, mikä näyttäytyi lähes aina positiivisena, yksittäisiä riitoja ja erimielisyyksiä lukuun ottamatta.

Kaipuu Suomeen näyttäytyi muutamissa kirjeissä myös runomuodossa, sillä osa siirtolaisista lisäsi kirjeisiinsä erilaisia Suomea ylistäviä runoja tai tekstinpätkiä. Yhdessä kirjeessä oli jopa käytetty paperia, johon oli painettu seuraava teksti: ”Oi Suomi sinä ihana ja kauniin kukkainen! Sinä oot mun mielestäni kallis, herttainen!”²⁵³ Näistä ylistyksistä osa on mahdollisesti itse keksittyjä, osa kopioitu muualta, mutta jokainen niistä kuitenkin korosti kaipuuta takaisin Suomeen, tai ainakin idealistiseen versioon Suomesta. Esimerkiksi Juho lisäsi viimeisen säilyneen kirjeensä loppuun seuraavan tekstin:

Oi Suomi synnyinmaa, sun multas leivän kasvatta, maa voimakas maa viljakas mi aartehia annat! Kun laihos hiljaa huminoid ja torvel soi, niin että rannat raikuu – Sua kannamme kautta aikojen, sua kuoloon asti suojaten me tulemme kun [epäselvä] syliisi polvistuin.²⁵⁴

²⁵¹ Kirje 89, rulla 11: Viktor omaisilleen, 28.04.1907, Gary, Indiana.

²⁵² Kirje 43, rulla 8: Mari äidilleen, 06.05.1910, New York.

²⁵³ Kirje 105, rulla 11: Viktor omaisilleen, aika tuntematon, Saint Paul, Minnesota. Muiden kirjeiden perusteella aika-arvio noin vuosi 1906.

²⁵⁴ Kirje 73, rulla 11: Juho serkulleen Alinalle, 15.03.1916, Connecticut.

Monen kirjoittajan kohdalla kirjeiden Suomi näyttäytyikin ensisijaisesti kotina: ”Halloo Uno! Tervehdys sulle sekä muille siellä kotona”²⁵⁵ ja ”Nyt ensi syksynä minulla on ollut aikomus jo tulla kotiin”²⁵⁶ ovat kaksi esimerkkiä siitä, millä tavoin sana ”koti” yhdistyy Suomeen.²⁵⁷ Kaiken kaikkiaan aineistossani käytettiin sanan eri muunnoksia yhteensä 127 kertaa,²⁵⁸ ja näistä 108 liittyi Suomeen, ja vain 19 kotiin Yhdysvalloissa. Painotus on siis selkeästi Suomen päädyssä. Suomi kotina korostui varsinkin yksin lähteneiden siirtolaisten kirjeissä. Perheen perustamisen – tai perheen tuomisen Yhdysvaltoihin – jälkeen myös Yhdysvallat alkoi näyttäytyä kirjeissä aiempaa enemmän kotina; muun muassa ensimmäistä joulua Yhdysvalloissa perheen kanssa kuvataan ”kotoisaksi”, ja naimisiinmenoa seuraavasti: ”olen löytänyt niin Rakkaan ystävän, joka mieleni iloiseksi muuttaa, kun hän tulee iltasin kotiin minun luokseni.”²⁵⁹ Suomalaiset siirtolaiset eivät olleet yksin kirjoittaessaan lähtömaastaan kotina, sillä esimerkiksi myös ruotsalaiset siirtolaiset näkivät kirjeissään Ruotsin kotina, ”Svea mamma”²⁶⁰.

Perheen perustamisen lisäksi kirjeissä oli havaittavissa myös ajan myötä tapahtuvaa kotoutumista. Yleisesti ottaen siirtolaisena vietetyn ajan kasvaessa myös kirjeväli kasvoi, ja niiden sisältö muuttui. Ensimmäisiä kirjeitä lähetettiin tiheimmillään jopa viikon välein, keskimäärin noin kerran kuussa. Useamman siirtolaisvuoden jälkeen kirjeväli alkoi kasvaa, ja tauot venyivät jopa vuoden mittaisiksi.²⁶¹ Poikkeuksiakin toki löytyi. Esimerkiksi Henry ja Mimmi kirjoittivat kirjeitä melko tasaisesti kuukauden välein, kun taas Laurin kirjeenvaihdossa oli vaihtelevasti usean kuukauden mittaisia taukoja ja lähes viikoittain kirjoitettuja kirjeitä. Kirjekatkos tai kirjevälin piteneminen oli yleensä molemminpuolista:

Alan tässä piirtämään jonkun mutkaisen rivin teille pitkästä ajasta koska on jo taas viimeinen kuukausi vuoresta kulumassa, ja viime uunna vuonna viimeksi piirsin teille jonkun sanan [...] Vanhoja koti asioita sitä väliin mielellän lukis täällä, vaan teiltä näkyy olevan kans koko kirjottaminen unhottunu²⁶²

²⁵⁵ Kirje 59, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 22.06.1915, Anvil, Michigan.

²⁵⁶ Kirje 90, rulla 11: Viktor omaisilleen, 23.06.1907, Gary, Indiana.

²⁵⁷ Myös ruotsalaisten siirtolaisten kirjeissä on havaittu vastaavia runomuotoisia ylistyksiä. Attebery 2007, 94–95.

²⁵⁸ Liittyen kotiin joko Suomessa tai Yhdysvalloissa, sanan muut käytöt jätetty pois laskuista.

²⁵⁹ Kirje 48, rulla 8: Mari äidilleen, 24.02.1912, DeKalb, Illinois.

²⁶⁰ Attebery 2007, 95–96.

²⁶¹ Tällaisten laskelmien kohdalla täytyy kuitenkin ottaa huomioon se, että siirtolaiskirjeaineisto on fragmentaarista, eli mitä luultavimmin kirjeenvaihtoon kuuluu säilyneiden kirjeiden lisäksi myös kadonneita kirjeitä. Tämän lisäksi aineistoni kirjeenvaihdoista suurin osa oli kohtalaisen lyhyitä, vain muutaman vuoden pituisia.

²⁶² Kirje 98, rulla 11: Viktor omaisilleen, 04.12.1911, Gary, Indiana.

Sisällön osalta muutos tapahtui arjen kuvaamisesta suurempien tapahtumien kertomiseen. Useamman vuoden jälkeen arkielämän raportointia ei pidetty enää merkityksellisenä, ja kirjeitä kirjoitettiin lähinnä perhetapahtumien, kuten syntymien ja kuolemien yhteydessä. Esimerkiksi Viktorin kirjeet siirtolaisuuden alussa kuvaavat tarkasti työoloja ja arkea suomalaisena siirtolaisena Yhdysvalloissa, kun taas kymmenen vuotta myöhemmin kirjoitetuissa kirjeissä ilmoitetaan lapsiluvun kasvamisesta ja pyydetään pitkän tauon jälkeen uutisia Suomesta. Kotoutumisen ja aloilleen asettumisen myötä puheet Suomeen palaamisesta vähenivät, tai muuttuivat vierailusuunnitelmiksi. Perheellisen, hyvin toimeentulevan ja integroituneen siirtolaisen paluu Suomeen oli ajan kuluessa entistä epätodennäköisempää, ja erityisesti maanviljelyksen aloittaminen juurrutti siirtolaisen voimakkaasti uuteen kotimaahansa.²⁶³ Lopullisesti kotoutuminen näkyi myös esimerkiksi Yhdysvaltain kansalaisuuden hakemisena. Kotoutumisen myötä Suomi alkoi näyttäytyä kirjeissä kasvavissa määrin menneisyytenä, paikkana jota kaivattiin, mutta jonne paluu oli epätodennäköistä.

Kirjeiden Suomi-kuva muotoutui myös muiden Yhdysvalloissa olevien suomalaisten siirtolaisten kautta. Kirjeissä puhutaan sekä yksittäisistä suomalaisista siirtolaisista, tutuista ja tuntemattomista, että laajemmista suomalaisien siirtolaisten yhteisöistä. Pääasiassa kuva suomalaisista siirtolaisista muodostuu yllättävän negatiiviseksi. Yksilöiden kohdalla kerrotaan lakkorikkureista, agitaattoreista, rikollisista ja valehtelevista kosijoista, yhteisöjen kohdalla kritiikkiä saivat varsinkin työväenliike ja maallistunut kirkkokansa. Kirjeissä ei kuitenkaan erityisesti puhuttu muista siirtolaisryhmistä, tai amerikkalaisista laajemmin, joten tältä kannalta vertailuja muihin ryhmiin ei ole mahdollista tehdä. Positiivisempi kuva suomalaisista piirrettiin vain tietyistä menestyneemmistä siirtolaisista, ja yleisesti ottaen omista tuttavista ja sukulaisista, tosin tarpeen vaatiessa heitäkään ei säästelty. Esimerkiksi Matilda kirjoitti muista suomalaisista siirtolaisista ja kirkosta kahteen otteeseen seuraavasti:

olin kerran käymiseltä suomalais tyttöin siirtolais korissa. ja siellä näin paljo mikä enemmän mikä vähemmän aikaa ollut maassa. mutta niin oli mailma heirät vetänyt puoleensa etei kukaan suvainnut lähteä suomalaiseen kirkkoon kanssani²⁶⁴

²⁶³ Virtanen 1986, 270–275.

²⁶⁴ Kirje 117e, rulla 11: Matilda omaisilleen, kesä 1906, luultavasti Atlantic City, New Jersey. Aika- ja paikka-arvio perustuvat muihin Matildan kirjeisiin. Kirjeen alkuosa puuttuu.

mikä pahinta niin siellä pirettiin arpajaisia kirkossa ja oli vähän sopimatonta menoa siellä kaikin puolin minun mielestäni. suomalaisia oli ahrinkoon asti vaan tunnettuja yksi. siis matin talon hannes.²⁶⁵

Suomi-kuva määrittyi kirjeissä erityisesti ihmisten, mutta myös luonnon kautta. Kirjeissä vertailtiin toistuvasti Suomen ja Yhdysvaltain luonnonoloja, esimerkiksi kesän lämpötiloja ja kevään etenemistä. Toisille ihmettelyn aiheita tarjosivat keskilämmen pimeät kesäyöt verrattuna Suomen valoisiin iltoihin tai ”yöttömään yöhön”. Kirjeet sisälsivät esimerkiksi seuraavia vertailuja ja muisteluja tutuista maisemista:

minä nautin niin paljon sillä illat ovat niin kauniit kuu paistaa Taivaalla niin kirkkaasti, kyllä teillä myös on kaunista olla kun se pelto on ihan siinä niin ihanana että sitä ikkunasta katsella kyllä minä muistan sen hakolan mäen että se on kaunis kun olen siellä monta kerta kulkenut reppu selässä kyllä se on mukavaa kun ajattelee että viime suvena olin turussa ja nyt olen Ameriikassa.²⁶⁶

nyt on jo syksy ja melkein onkin niin ihmeen kaunista, täällä on syksyt kun Suomen kevät vielä kauniimmat kaikki on niin vihreätä nyt on kuutamo meillä ja ne on niin kauniit²⁶⁷

janne sitte on helsinkissä. sain häneltä kirjeen ja kortin yhtä aikaa Minua itketti vähän kovasti katsellessani kortissa paikkaa, jossa minäkin olen viettänyt monta huoletonta hetkeä. aavistamatta että milloinka tulisin viettämään päiviä täällä miljoona kaupunkissa²⁶⁸

Tuttujen maisemien muistelun lisäksi kirjoittajat kaipasivat myös tuttua kieltä. Englannin kielen oppiminen on esillä useassa osiossa tätä tutkielmaa, mutta Suomi-kuvan kohdalla merkittäväksi nousee suomen kieli. Oma äidinkieli oli ymmärrettävästi siirtolaisille tärkeä, ja Suomi-kuvassa suomen kieli korostui ”tuttuna ja turvallisena”. Esimerkiksi Matilda harmittelee jaetun kielen ja juttuseuran puutetta seuraavasti: ”Ei saa kuulla tuttua ääntä eikä ymmärä vieraan kieltä”,²⁶⁹ ja vertaa tilannettaan veljensä ja serkkunsa vastaavaan:

Kyllä heillä [Viktor ja Nikolai] on hauskeempaa ko heitä on kaksi. saavat aina jotain puhua keskenään mutta minä kun olen aivan yksin Suomea ei kukaan ymmärrä ja englannin kieltä en osaa²⁷⁰

²⁶⁵ Kirje 119, rulla 11: Matilda omaisilleen, 29.12.1906, New York.

²⁶⁶ Kirje 38, rulla 8: Mari äidilleen, 07.07.1909, Greenwich, Connecticut.

²⁶⁷ Kirje 40, rulla 8: Mari äidilleen, 30.09.1909, New York.

²⁶⁸ Kirje 130, rulla 11: Matilda enolleen, 27.06.1907, New York.

²⁶⁹ Kirje 116, rulla 11: Matilda omaisilleen, 10.07.1906, Atlantic, New Jersey.

²⁷⁰ Kirje 118, rulla 11: Matilda omaisilleen, 20.08.1906, Atlantic, New Jersey.

Kirjeiden Suomi-kuva vaihteli kirjoittajan mukaan, mutta joitain yhtäläisyyksiä on kuitenkin havaittavissa. Ensinnäkin käytännössä jokaiselle kirjoittajalle Suomi näyttäytyy eri asteisen koti-ikävänsä kautta, osalla kaipaus kohdistuu perheenjäseniin, toisilla tuttuihin paikkoihin, ja esimerkiksi muutoin Yhdysvalloissa viihtyvä Lauri kirjoittaa kaipaavansa ”Suomen tyttöä”.²⁷¹ Yhdessä koti-ikävänsä kanssa Suomi näyttäytyy siirtolaisille kuitenkin menneisyytenä, jonne palaaminen ei kaipauksesta huolimatta olisi varsinkaan taloudellisesti järkevää. Näiden lisäksi Suomi-kuvassa korostuvat läheiset ihmissuhteet, Suomeen jääneet perheenjäsenet ja sukulaiset. Suomi-kuva muotoutuukin pitkälti kodin käsitteen kautta, vaikka tämä idealistinen koti ei olisikaan enää saavutettavissa. Näiden ohella Suomi-kuvassa vaikuttaa luonto, ja erityisesti muistelun kohteiksi päätyvät tutut maisemat. Samalla korkeaan arvoon nousee myös tuttu ja tärkeä suomen kieli. Kaiken kaikkiaan Suomi näyttäytyy kirjeissä idealistisena menneisyyden kotina, jota vaivaavat kuitenkin köyhyys ja mahdollisuuksien puute, minkä vuoksi kotiinpaluu näyttäytyy monelle kirjoittajista hyvin epätodennäköisenä.

4.2 Kuvaukset Yhdysvalloista

Kuva, jonka siirtolaiskirjeet muodostavat Yhdysvalloista on monin tavoin vastakohta jo edellä esiteltyyn Suomikuvaan. Kun Suomi nähtiin menneisyytenä, näyttäytyi Yhdysvallat tulevaisuutena. Suomen huonot palkat vertautuvat Yhdysvaltojen parempiin tienesteihin, ja Yhdysvaltain ”ihmeet” korostuvat vastakohtana Suomen ”tutulle ja turvalliselle”. Näin ollen Suomikuva kertoo paljon Yhdysvaltain vastaavasta, ja samat teemat toistuvat molemmissa kuvauksissa. Yhdysvalloista muodostuvaa kuvaa hallitsee kuitenkin ensisijaisesti ristiriitaisuus: Esimerkiksi Lauri kertoo, että miesten asuntolassa ”Ruoka on parempi kuin Suomessa herroilla”²⁷² ja samaan aikaan Juho kirjoittaa seuraavasti:

kaukana siitä että tämä olisi kultala ja onnena kaikille miltei kaikki jotka työläisenä ja kieltä taitamattomana tänne saapuu saa kovaaki kokea²⁷³

Siirtolaisten kirjeiden muodostamassa kuvasta Yhdysvalloista keskeiseksi nousee kotoutuminen, eli tässä yhteydessä tapojen ja kielen oppiminen. Mainitsin jo aiemmassa luvussa englannin kielen oppimisen merkityksen menestymisen kannalta, ja kielitaito tarjosikin

²⁷¹ Kirje 155, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 30.11.1915, Lake Norden, Etelä-Dakota.

²⁷² Kirje 156, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 22.03.1916, Duluth, Minnesota.

²⁷³ Kirje 70, rulla 11: Juho, vastaanottaja luultavasti vaimo Miia, aika tuntematon, New York. Kirjeen alkuosa puuttuu.

siirtolaiselle suureksi osaksi ”avaimet yhteiskuntaan”. Kielitaitoa edelsi kuitenkin tutustuminen maan tapoihin ja käytäntöihin. Esimerkiksi Mari kuvaa tapojen ja kielen välistä suhdetta seuraavasti:

minä tunnen jo kaikki maan tavat että siitä olen iloinen nyt tulee kieli kysymykseen sitte tai täytyy oppia vaan kun se tulee siihen²⁷⁴

Kuten tässä lainauksessa Marilta – ja aiemmassa Juholta – näkyy, uuden kotimaan tavat ja kieli olivat edellytyksenä ” pärjäämiselle”. Kielen oppimisen lisäksi aineistoni siirtolaiset eivät erityisesti maininneet kirjeissään muita ongelmia kotoutumiselle, sillä kertomuksia esimerkiksi suurista kulttuurieroista ei ollut havaittavissa. Vieraaseen yhteiskuntaan sopeutumisessa merkittäviksi nousivat kielen lisäksi muut Yhdysvaltoihin muuttaneet ystävät ja sukulaiset. Kirjeissä mainitaan toistuvasti vierailuista tuttavien ja sukulaisten luona, ja esimerkiksi Viktor kertoi olevansa aiempaa tyytyväisempi saadessaan luokseen serkkunsa ja ystävänsä:

Nikolai ja [sukunimi] Juha kerkesivät tänne tistahtoon minä olin heitä vastassa asemalla Tilta [Matilda] oli jäänyt Nyvorkiin kyllä heitin matkka oli hyvin onistu [...] Torstaina he pääsivät töihin ovat nyt samassa työssä kuin minäkin. Kyllä se minulle on nyt paljon mukavampaa kun on kumppaneita Nikolai on samassa talossa sisällä kun minäkin ja makkaamme yhdessä [sukunimi] Juha on toisessa Poorti talossa kun ei ollu tilaa tässä talossa.²⁷⁵

Monen siirtolaiseksi lähtevän suunnitelmissa oli tulla Yhdysvaltoihin ensisijaisesti tienamaan parempaa elantoa.²⁷⁶ Tämän seurauksena on ymmärrettävää, että raha ja työnteko nousivat keskiöön myös kirjeissä. Kuten mainitsin jo aiemmissa luvuissa, kirjeet raportoivat muun muassa palkoista ja työpaikoista, sekä hyvistä ja huonoista ajoista. Naiset työskentelivät pääsääntöisesti kotiapulaisina, miehille oli tarjolla töitä erityisesti metsissä ja kaivoksissa. Muitakin tehtäviä oli kuitenkin tarjolla, ja esimerkiksi muutamaksi vuodeksi New Yorkiin asettunut Henry kertoo eri työpaikoistaan seuraavasti:

äiti kyselee mitä työtä minä teen, niin Äiti minä teen mitä kulloinkin sattuu, jo 2 kuuk. olen ollut maalarina joka on viimeinen ammattini. Sitte olen tehnyt piirustus työtä viime talvena ja

²⁷⁴ Kirje 40, rulla 8: Mari äidilleen, 30.09.1909, New York.

²⁷⁵ Kirje 80, rulla 11: Viktor isälleen, 10.06.1906, Manistique, Michigan.

²⁷⁶ Kero 2014, 42–43.

fiilarina ja sorvarina, olen ollut 1 k. k. fämpermanninakin joten täällä saa tehdä mitä kulloinkin sattuu saamaan.²⁷⁷

Vaikka palkat Suomeen verrattuna olivatkin hyvät, olivat elinkustannukset Yhdysvalloissa myös vastaavasti korkeammat. Tämä aiheutti osalle siirtolaisista huolia, jolloin säästäväisyys ja yksinkertainen elämä nousivat keskeisiksi arvoiksi. Siirtolaiset joutuivat asuinjärjestelyistä riippuen maksamaan joko vuokraa tai ”kortteeria”, johon sisältyi myös ruoka:

täällä [New York] on kaikki kallista minä maksan nykyisin daalan vuodokaudessa ylöspidostani ruoka yksinkertainen ilman kahvia ja huone on kyllä siisti, mutta ilman lämmityslaitteita²⁷⁸

täällä [Saint Paul, Minnesota] tehään samanlaista työtä kun Manistiqissakin palkka täällä on vähän parempi saamme nyt 2 taalaa 25 senttiä päivältä. ruoka ja kortteeri maksa 4 taalaa viikko²⁷⁹

Kuten aiemmista lainauksista on jo käynyt ilmi, elämä siirtolaisena ei usein ollut helppoa, varsinkaan alkuvaiheessa ilman kielitaitoa tai vakituista työtä. Osittain tämän vuoksi erityisesti alkuvaiheessa siirtolaisen elämä oli liikkuvaista, sillä töiden perässä kuljettiin pitkänkin matkan taa. Liikkuvuus korostui erityisesti naimattomilla nuorilla miehillä, jotka matkasivat töiden perässä, joskus jopa huhupuheiden pohjalta. Esimerkiksi Viktor kuvailee serkkunsa Nikolain liikkeitä paremman työn perässä:

Nikolain poies menoa en minä oikeen mitään syytä tierä hän kuulusteli ja uskoi semmottein kulkevaisten puheita kun ne kehuu kuin muualla on helpot työt ja hyvät palkat ja hän suuttus kerran työpomoon niin hän päätti että hän lähtee kyllä hän sovistukin kai saamaan hyvän työn ja palkka kans on parempi²⁸⁰

Lauri taas kertoo vaihtuvista työpaikoistaan seuraavasti:

Olen taas ollut heinäkuun alusta asti, täällä Etelä Dakodan valtiossa maanviljelystöissä. Ensinnä olin eräällä Ruotsalaisella farmarilla 2 kk. Palkka oli 3 ja 3 ½ dollaria päivältä ja vapaa ylöspito. [...] Nyt olen ollut Suomalaisella farmarilla. Ensinnä kyntämässä 1kk. kuukausipalkalla 50 dollaria kuussa. Työ oli helppoa, ei tarvinnut muuta kun auran päällä

²⁷⁷ Kirje 16, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille ja sisaruksille, 22.08.1910, New York.

²⁷⁸ Kirje 70, rulla 11: Juho, vastaanottaja luultavasti vaimo Miia, aika tuntematon, New York. Kirjeen alkuosa puuttuu.

²⁷⁹ Kirje 83, rulla 11: Viktor isälleen, 22.07.1906, Saint Paul, Minnesota.

²⁸⁰ Kirje 91, rulla 11: Viktor isälleen, 04.07.1907, Gary, Indiana.

istua. [...] Nyt olen viimeaikoina ollut maissin korjuussa olen tehnyt sitä urakalla. On siinäkin taas jo tullut tienattua 80–90 dollaria.²⁸¹

Yksittäisen suomalaisen siirtolaisen työnsaantiin vaikutti myös suomalaisten yleinen maine alueella. Suomalaiset siirtolaiset olivat huomattavan aktiivisia muun muassa työväenjärjestössä Industrial Workers of the World (IWW), järjestäen esimerkiksi lakkoja.²⁸² Aktiivinen osallistuminen lakkoihin heikensi kuitenkin suomalaisten mainetta työnantajien silmissä, ja esimerkiksi Lauri kertoo vaikeuksista seuraavasti:

Kyllä täällä Amerikassa ovat Suomalaiset pilanneet itseään puolue toiminnoillaan hyvin paljon viime aikoina kun ovat kulkeneet isoissa lakkohommissa etupäässä. Täällä on eräs entinen Suomalainen sotaväen Luutnantti joka [...] on täällä nyt ollut useita lakkoja johtamassa ja akitaattorina. Ei nyt kaikkiin isoin työmailhin pääse ollenkaan Suomalaiset. Noin 10 vuotta taaksepäin on Suomalaiset olleet parhaissa maineissa.²⁸³

Suomalaisia löytyi kuitenkin myös vastapuolelta, lakkorikkureista. Lauri kirjoittaa seuraavasti vuosien 1913–1914 ”Copper Country Strike:n”²⁸⁴ aikaan:

Misikaanissa [Michigan] kuparikaivoksilla on 15 000 miestä ollut lakossa lähes vuoden. [sukunimi, ei aineistoni Nikolai] Nikolai on siellä rikkurina eli niin kuin ne täällä nimittävät niitä skääpeiksi [scab] eli karvajaloiksi hänen kuvansakin oli äsken lapatossussa²⁸⁵ ja elämäkertansa. muut työläiset ovat pahoillaan kun ovat jo satoja tuhansia dollareita uhranneet lakkolaisten perheiden elättämiseen koittaneet siten tulevaisuuden etujaan valvoa ja pysyä vaatimuksiensa takana.²⁸⁶

Aineistoni siirtolaiset kirjoittivat kirjeissään lakoista ja niihin liittyvästä toiminnasta, mutta yhdessäkään kirjeessä ei mainita siirtolaisen omaa osallistumista kyseisiin lakkoihin. Edelliset lainaukset Laurin kirjeistä ovat ainoat, joissa lakkotoiminnasta puhutaan tarkemmin, muiden kirjoittajien kirjeissä lakot vain ”tapahtuvat”. Näissä kirjeissä lakko nähdään joko omaa työntekoa haittaavana tekijänä, tai sitten lakosta vain ilmoitetaan, ilman liittymäkohtaa siirtolaisen omaan elämään. On mahdollista, että järjestötoiminnasta ei joko haluttu kertoa

²⁸¹ Kirje 162, rulla 12: Lauri veljelleen Kaarlolle, 18.11.1917, Lake Norden, Etelä-Dakota.

²⁸² Kaunonen 2010, 105–134; Pinta 2017, 140–152.

²⁸³ Kirje 158, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 26.05.1916, Duluth, Minnesota.

²⁸⁴ Kaunonen 2010, 105–134.

²⁸⁵ Vuonna 1911 perustettu työväen satiirinen sanomalehti. Kaunonen 2010, 96–97.

²⁸⁶ Kirje 147, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 09.04.1914, Duluth, Minnesota.

kirjeiden vastaanottajille tai viranomaisille, tai sitten aineistoni siirtolaiset eivät yksinkertaisesti olleet läheisemmin tekemisissä työväenjärjestöjen tai lakkotoiminnan kanssa.

Työhön ja toimeentuloon liittyen kiinnostava aihe, josta lähes kaikki aineistoni siirtolaiset kirjoittivat, liittyi ”hyviin ja huonoihin aikoihin”, jotka yhdistyivät kirjeissä usein presidentinvaaleihin. Siirtolaiset raportoivat yleisestä työtilanteesta ja palkoista, ja toistelivat lauseita ”täällä on nyt hyvä aika” tai ”täällä on nyt huono aika.” Mielenkiintoista on kuitenkin se, etteivät nämä hyvät tai huonot ajat kovinkaan usein yhdisty suoraan itse siirtolaisen omaan tilanteeseen. Vain harvoissa kirjeissä ilmoitetaan huonoista ajoista, ja kerrotaan samalla työpaikan menettämisestä tai sen vaihtamisesta. ”Huonoja aikoja” saatettiinkin käyttää epäsuorana varoituksena mahdollisista vaikeuksista tulevaisuudessa:

Täällä on nyt ja on ollut syksystä asti hyvin huono aika että on kovin paljon työttömiä miehiä ja paljon on kun vaan työntää 3me päivää viikossa [sukunimi] Kallekin lähti tältä paikalta pois, kun vaan kans sai työntää 3me päivää viikos, hän otti maata mississipin valtiosta. Minulla on ollu joka päivä työtä tähän saakka ainakin. Minä olen ollu jo parin vuoren ajan muurarien työnjohtajana terästehtaan uunilla.²⁸⁷

Toisaalta hyviä aikoja ei kuitenkaan suoranaisesti käytetty apuna sukulaisten houkuttelemisessa siirtolaisiksi:

Kyllä nyt on hyvät ansion ajat Amerikassa. Metsätöissäkin maksetaan nyt 40 dollaria kuussa ja vapaa ylöspito. Töitä on hyvin paljon kaiken mukaisia.²⁸⁸

Aineistoni ainoat viittaukset politiikkaan Yhdysvalloissa liittyvät edellä mainittuihin presidentinvaaleihin. Kirjoittajista useampia nimeää presidentinvaaleja edeltävän vuoden epävarmaksi ja ”huonoksi ajaksi”. Erityisesti Viktor käsittelee aihetta useaan otteeseen, mutta myös muut kirjoittajat mainitsevat sen:

Olen minä toisinaan uhkaillu tämän talven aikana lähteä suomeen jos ainakin vaan tulee huono työ aika kun se tavallisesti on täällä Bresidentin vaalin etu vosi huonompi mutta ei se vielä siltä ainakaan näytä.²⁸⁹

Parhaimmillaan Henry innostui jopa kommentoimaan vaaleja:

²⁸⁷ Kirje 109, rulla 11: Viktor omaisilleen, 20.04.1914, Gary, Indiana.

²⁸⁸ Kirje 160, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 14.11.1916, Duluth, Minnesota.

²⁸⁹ Kirje 98, rulla 11: Viktor omaisilleen, 04.12.1911, Gary, Indiana.

Nyt on sitte taas Presidentin vaalit olleet ja Yhdysvaltain kansa on vaihtaneet puoluetta. Vaikka ei se siitä sen viisaammaksi tullut, kun vaan vaihtoivat itsensä toisen isännän käskettäväksi. Koska tämäkin kansa viisastuu niin paljon että valitsevat itsellensä Puoltajan eikä aina Sortajaa.²⁹⁰

Eräs toistuva kuvaus kirjeissä oli uuden ja ihmeellisen muuttuminen arjeksi. Erityisesti ajan kuluessa seuraavat lauseet ja niiden variaatiot alkavat toistua yhä useammin: ”aika täällä kans vaan menee ja on menny entistä hiljaista rataansa”²⁹¹ ja ”päivä menee toisensa jälkeen eteenpäin.”²⁹² Alkuvaiheessa ihmetystä aiheuttaneet asiat muuttuivatkin nopeasti arkipäiväisiksi, ja kielen oppimisen myötä elämä muuttui helpommaksi. Useampi kirjoittaja myös kertoi lähtönsä vuosipäivän aikoihin ajan kuluneen yllättävänkin nopeasti:

Tänään on sitte 10 vuotta siitä kun minä lähin sieltä koti Pitäjästä en sitä silloin osannut aavistaa että läksin näin pitkäksi aikaa mutta pian se aika van on mennyt kun sitä taaksepäin ajattelee.²⁹³

Käsittelen tätä arkistumista tarkemmin tulkintarepertuaari-luvussa. Vastakohtana arjelle Yhdysvallat näyttäytyi osalle siirtolaisista kuitenkin suorastaan seikkailuna. Esimerkiksi Pauli houkutteli veljeään siirtolaiseksi: ”on hauska, saada nahdä maailmaa vähän laajemmalti”²⁹⁴ ja Matilda kirjoitti kokemuksistaan seuraavasti:

Kyllä se on hyvin sukkela minulta, mutta kaikenlaista sitä saa kokea ja nähdä kun maailmalla matkustaa.²⁹⁵

Tällaista seikkailunhaluun viittaavaa tekstiä löytyy erityisesti nuorten, naimattomien miesten kirjeistä. Seikkailun lisäksi kirjeet korostivat Yhdysvaltain ”ihmeitä” ja eroja Suomeen. Ihmetystä aiheuttivat esimerkiksi halloweenin ja kiitospäivän juhlinta, ja kunnioitusta herättävät kuvaukset valtavista kaivoksista ja sadonkorjuuoperaatioista. Ihmeiden ja erojen suureellinen raportoiminen lisäsivät omalta osaltaan Yhdysvaltain houkutusta seikkailun kohteena:

²⁹⁰ Kirje 32, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 10.11.1912, Ironwood, Michigan. Presidentiksi valittiin Woodrow Wilson.

²⁹¹ Kirje 99, rulla 11: Viktor omaisilleen, 05.05.1912, Gary, Indiana.

²⁹² Kirje 35, rulla 8: Mari äidilleen, 13.04.1909, New York.

²⁹³ Kirje 111, rulla 11: Viktor omaisilleen, 09.05.1915, Gary, Indiana.

²⁹⁴ Kirje 59, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 22.06.1915, Anvil, Michigan.

²⁹⁵ Kirje 124, rulla 11: Matilda omaisilleen, 25.03.1907, New York.

amerikan suurimmat juhlatki sit jo on ohi Nimittäin kiitos-päivä. joulun ja uusi vuosi. jollain oli Helut ja hunnut niillä ihmisillä joita ei paina mitkään elämän surut ja huolet Naamio pukuista kansaa olit karut täynnä varsinkin eräänä juhlassa joulun edellä. Uunna vuonna taas soi torvet ja paukui pyssyn laukaukset koko vuorokauden myötäpänsä. Ettei voinut nukkua yöllä.²⁹⁶

Huhuna kerrotaan että sinne pitäisi otettamaan 15,000 työmiestä sitten kun se täydellä voimalla on käynnissä. Kyllä niistä laitoksista päättäen se voikin olla mahdollista. Sama yhtiö on myös rakennuttanut tavallisen kaupunkin sen tehtaan työmiesten ja herrojen asunnoita varten siihen lähistölle. Kyllä sitä rautaakin jonkun verran sentään täältä maan alta nostetaan näin keväällä lehdistä että tämän kesän aikana pitäisi näiltä seuduilta laivoilla lähetettävän vielä muihin sulimoihin 60,000,000 kuusikymmentä miljoonaa tonnia rautamultaa [...] Ennen on korkein määrä ollut yhtenä kesänä noin 40,000,000 tonnia²⁹⁷

Viimeisenä Yhdysvalloista muotoutuvaa kuvaa muokkaavana tekijänä nostan esille siirtolaisyhteisön, samoin kuin Suomi-kuvankin kohdalla. Yhdysvalloissa siirtolaiset olivat tekemisissä sekä omien sukulaistensa ja tuttaviansa kanssa, mutta myös laajemman suomalaisen siirtolaisyhteisön kanssa.²⁹⁸ Suomalaisista moni suuntasikin asumaan ”Finntowneihin”, suomalaisten siirtolaisten keskittymiin, joissa siirtolainen saattoi pärjätä pitkälti pelkällä suomen kielellä. Ensimmäiset näistä suomalaisten siirtolaisten keskittymistä syntyivät jo 1860-luvulla Minnesotaan ja Michiganiin, myöhempiä merkittäviä keskittymiä olivat muun muassa Duluth, Minneapolis ja Brooklynin kaupunginosa New Yorkissa.²⁹⁹ Aineistoni kirjoittajat mainitsevat kaikki nämä suomalaismeskittymät, ja myös muita pienempiä Finntowneja. Esimerkiksi Matilda kutsuttiin vierailemaan erääseen perheeseen Brooklynissä:

olin eräässä suomalaisessa perheessä se vaimo on porin maaseurakunnasta ja mies korpoosta ja siellä asui kaksi suomalaista poikaa ehkä Turun läänistä myös en suvainnut kysyä heiltä. no niin se oli sitte niin siisti ja hieno paikka että ihan. ja otettiin minut hyvin vastaan ja sitte siellä oli eräs soitto kone. hano eli monogrammi miksikä sitä kutsutaan niin sitä soitettiin. ja oli semmosta pientä hauskaa sitte. kain minä sinne menen vielä toisenki kerran³⁰⁰

²⁹⁶ Kirje 131, rulla 11: Matilda omaisilleen, 12.01.1908, New York.

²⁹⁷ Kirje 158, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 26.05.1916, Duluth, Minnesota.

²⁹⁸ Aineistoni kirjoittajat keskittyivät pääsääntöisesti suomalaisten siirtolaisten yhteisöön, ja maininnat muista siirtolaisryhmistä olivat melko harvinaisia. Yleisesti ottaen kaikkia muita kuin suomalaisia kutsuttiin ”toiskielisiksi”.

²⁹⁹ Alanen 2014, 58–69.

³⁰⁰ Kirje 120, rulla 11: Matilda serkulleen Antille, 01.01.1907, New York.

Lauri taas opiskeli Duluthissa suomalaisessa työväenopistossa [Finnish Work People's College]:

Minä olen nyt täällä Työväen Opistolla jonka kuva tässä on, aijon olla tällä maaliskuun loppuun asti, sitten menen Dakoddaan takaisin jos ei aika näillä seuduilla parane. Opettelen täällä Englannin kieltä osaksi muutakin. Oppilaita täällä on nyt kaikkiaan 127.³⁰¹

Siirtolaisyhteisö oli selkeästi aineistoni kirjoittajille tärkeä, sillä se tarjosi esimerkiksi apua työhaussa, viihdettä ja yleisiä neuvoja elämään Yhdysvalloissa.³⁰² Kirjeissä tämä näkyi runsaina mainintoina muista suomalaisista siirtolaisista, ja vain harvoina mainintoina yhdysvaltalaisista tai muista siirtolaisryhmistä.

Samalla kun Suomi näyttäytyy kirjeissä menneisyyden kaivattuna kotina, esiintyy Yhdysvallat tulevaisuuden mahdollisuuksien täyteenä seikkailuna. Tätä seikkailua varjostavat kuitenkin erilaiset vaikeudet, kielen oppimisesta työpaikan saantiin. Näin ollen ensisijaisen tärkeäksi nousi englannin kielen opettelu, minkä jälkeen elämä Yhdysvalloissa helpottui huomattavasti. Kielen ja tapojen oppimisen myötä siirtolainen pystyi myös integroitumaan osaksi yhteiskuntaa uudessa kotimaassaan, jolloin Yhdysvaltain ihmeet muuttuivat tutuiksi ja turvallisiksi. Tämä johtaa kaksijakoiseen kuvaan Yhdysvalloista: Yhdysvallat nähdään varsinkin siirtolaisuuden alussa seikkailuna ja mahdollisuuksien valtakuntana, kun taas ajan kuluessa siirtolaiset kotoutuvat, jolloin ihmeet muuttuvat arjeksi, ja siirtolaisuuden realiteetit rajoittavat haaveita. Molemmissa kuvauksissa Yhdysvallat nähdään kuitenkin taloudellisesti parempana vaihtoehtona kuin Suomi.

5. Tulkintarepertuaarit

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan kuvausten ympärillä vaikuttavia tulkintarepertuaareja. Kuten jo teoriaosiossa totesin, tulkintarepertuaarit ovat ”rakennuspalikoita”, joiden avulla puheessa konstruoidaan erilaisia versioita todellisuudesta. Tulkintarepertuaari rakentuu yleensä yhden tai useamman metaforan tai kielikuvan päälle, joita tunnistamalla repertuaarin läsnäolo

³⁰¹ Kirje 152, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 07.02.1915, Duluth, Minnesota. Kirje on kirjoitettu kirjoituskoneella työväenopiston tiedoilla varustetulle paperille.

³⁰² Viihdettä tarjosivat esimerkiksi erilaiset seurat, kuten raittiusseura Walon Leimu Rockportissa, Massachusettsissa. Walon Leimu julkaisi käsinkirjoitettua sanomalehteä *Walotarta*, joka sisälsi raittiusaatteen lisäksi vitsejä, pakinoita ja ”luunapeiksi” kutsuttuja sananparsia. Lehden lisäksi seura järjesti esimerkiksi juhlia, sekä teatteri- ja musiikkiesityksiä. Ks. esim. Salmi-Niklander 2017.

on mahdollista havaita.³⁰³ Aineistossani osa tulkintarepertuaareista erottui varsin helposti saman sanonnan toistumisena, kun taas toisissa repertuaari rakentui hajanaisemmin, toistuvien käsitteiden ja muotoilujen kautta. Havaitsin aineistossani yhteensä seitsemän voimakasta tulkintarepertuaaria: Suomi menneisyytenä, perhekeskeinen, kohtalo-, toivo paremmasta tulevaisuudesta, arki-, taloudellinen ja työn arvostamisen repertuaari.

Kirjeiden Suomikuviin liittyy erityisesti Suomi menneisyytenä -repertuaari, ja vastaavasti kuvauksiin Yhdysvalloista liittyvät toivorepertuaari, arkirepertuaari ja työn arvostamisen -repertuaari. Tulkintarepertuaareista perhekeskeinen repertuaari, kohtalorepertuaari ja taloudellinen repertuaari puolestaan toimivat molempien kuvausten ympärillä. Seuraavissa alaluvuissa esittelen repertuaarit ja havainnollistan niitä kirjeistä poimittujen lainausten avulla.

5.1 Suomi menneisyytenä

Suomeen liittyvistä tulkintarepertuaareista voimakkain on Suomi menneisyytenä -repertuaari, jossa Suomi yhdistyy kirjoittajan menneisyyteen ja lapsuuteen, ja jossa Suomi näyttäytyy enemmän tai vähemmän nostalgisena.³⁰⁴ Tämän repertuaarin yleisyys johtuu monessa tapauksessa siitä, että suomalaiset siirtolaiset jäivät Yhdysvaltoihin huomattavasti luultavammin kuin esimerkiksi eteläeurooppalaiset siirtolaiset, joista monelle siirtolaisuus oli kuin pitkä työmatka, jonka aikana oli tarkoitus ansaita mahdollisimman paljon rahaa. Tällöin siirtolaisuus oli tarkoituksellisesti vain väliaikaista.³⁰⁵ Tätä todistavat paluumuuttoluvut, sillä suomalaisista siirtolaisista vain noin 20 % palasi takaisin Suomeen, kun taas esimerkiksi kreikkalaisista ja italialaisista siirtolaisista paluumuuttajia oli jopa yli 40 %.³⁰⁶

Aineistoni kirjeisiin liittyvät kyselylomakkeet valottavat näiden siirtolaisten Suomesta lähdön syitä – ainakin siirtolaisten sukulaisten näkökulmasta³⁰⁷ – ja loppuelämää. Suurimmalla osalla lähdön syyksi on merkitty toive paremmasta elannosta, mutta syiksi on kirjattu myös muun muassa sukutilan jakaminen ja seikkailunhalu. Lomakkeen lopussa kysyttiin, jäikö siirtolainen

³⁰³ Wetherell & Potter 1988, 172–173; 1992, 90.

³⁰⁴ Ks. esim. Ritivoi 2002, 13–39 nostalgian eri määritelmille. Myös ruotsalaisissa siirtolaiskirjeissä on havaittu vastaava käsitys Ruotsista menneisyytenä. Kiinnostavasti Jennifer Atteberyn mukaan tällaista repertuaaria hyödynsivät myös siirtolaiset, jotka lopulta palasivat takaisin Ruotsiin. Attebery 2005, 71. Aineistoni kirjoittajilla en havainnut vastaavaa.

³⁰⁵ Ks. esim. Virtanen 1979, 68–69.

³⁰⁶ Ibid., 61–70.

³⁰⁷ Kyselylomakkeisiin kirjatut tiedot ovat peräisin siirtolaisten sukulaisilta, useampi vuosikymmen siirtolaiseksi lähtemisen jälkeen, joten tietoihin on hyvä suhtautua varauksella.

Yhdysvaltoihin, vai palasiko hän takaisin Suomeen. Aineistoni 20 kirjoittajasta 12 (60 %) jäi Yhdysvaltoihin, 5 (25 %) palasi Suomeen ja 3 (15 %) kohdalla tietoa ei ollut saatavilla.³⁰⁸ Palumuuton osalta aineistoni siirtolaiset vastaavat siis tilastollisia keskiarvoja.

Suomi näyttäytyi monelle aineistoni siirtolaisista menneisyytenä, sillä vain harva edes kirjoitti lopullisesta palaamisesta Suomeen. Moni suunnitteli vierailua Suomessa, mutta kirjoittajista vain yksi pääsi varmistetusti toteuttamaan vierailunsa.³⁰⁹ Vierailuhaaveet pysähtyivät monessa tapauksessa rahan puutteeseen, sillä varsinkin ensimmäisen maailmansodan alkaessa lippujen hinnat olivat huomattavan korkealla, eikä sota-aikana matkustaminen ylipäänsä ollut turvallista.³¹⁰ Usean viikon mittainen matka olisi luultavasti aiheuttanut siirtolaiselle myös taloudellisia ongelmia, sillä pitkä poissaolo mitä luultavimmin vaarantaisi työpaikan.³¹¹ Toisilla lähteminen taas ei onnistunut liian hyvän palkan vuoksi, sillä tällöin kirjoittaja jäi mieluummin Yhdysvaltoihin ansaitsemaan rahaa, kuin lähtisi lyhyelle vierailulle Suomeen.³¹² Osa siirtolaisista tiesikin jo lähtiessään, että paluu Suomeen olisi epätodennäköistä, joten näissä tilanteissa Suomi oli jo lähtökohtaisesti menneisyyttä.

Suomi menneisyytenä -repertuaari esiintyy voimakkaimmin erilaisissa Suomeen liittyvissä muisteluissa, esimerkiksi useampi kirjoittaja muistelee joulunviettoa Suomessa ja vertaa sitä jouluun Yhdysvalloissa. Esimerkiksi Pauli muisteli lapsuutensa jouluja Suomessa seuraavasti:

Jaa se on taas Joulukuusi ensi Lauvantaina, taidan mennä marinoitua Joulukuusi. Woin Jo kysyä minkä laista joulukuusi sulla oli oliko hauskaa? mitä sait joululahjaksi ja mitä ostit Sylville joululahjaksi jaa,a, niin ne ajat vierivät ja muuttuvat ennen kun me oltiin kaikki lapsia niin äitin ja isän piti ostaa paljon kaikkalaisia pieniä lahjoja meille, nyt on vain Sylvi enää pieni ja tuskin hänkään enää kaipaa mitään leluja. Oli se sentään silloin hauskaakin jokainen sai erillaisen lahjan ja vähän toinen oli pahoillaan kun toinen sai mukavamman lahjan minkä kuin toinen.³¹³

Toisena esimerkkinä tästä toistuvat muistelut ajasta perheen ja ystävien parissa. Kirjeissä tapahtuvan muistelun lisäksi siirtolaiset pyysivät kirjeiden vastaanottajilta myös konkreettisia

³⁰⁸ Yhdysvaltoihin jääneistä yksi henkilö kuoli jo aikarajaukseen sopivan kirjeenvaihdon aikana. Palanneiden kohdalla syyksi kirjattiin seuraavia: vanhuuden päivien vietto, kotitilan hoito, loukkaantuneen veljen tuominen Suomeen, eläkkeen saaminen ja tädiltä saatu talo.

³⁰⁹ Matilda vieraili Suomessa keväällä 1911, mikä selviää Suomesta lähetetystä kirjeestä. Kirje 134, rulla 11: Matilda enolleen ja serkuilleen, 28.03.1911, Yläne.

³¹⁰ Kero 1974, 172–173; 1996, 54–55.

³¹¹ Esimerkiksi kirje 60, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 21.08.1915, Anvil, Michigan.

³¹² Esimerkiksi kirje 108, rulla 11: Viktor omaisilleen, 30.11.1913, Gary, Indiana.

³¹³ Kirje 61, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 22.12.1915, Anvil, Michigan.

muistoesineitä. Siirtolaiset kyselivät aktiivisesti esimerkiksi valokuvia, sekä sukulaisistaan, perheenjäsenistään, että synnyinkodeistaan. Valokuvien ottamista varten jopa lähetettiin rahaa, ja Suomesta saatuja kuvia suurennettiin seinille. Moni näki minkä tahansa Suomesta saadun esineen arvokkaana ja parempana, esimerkiksi eräs lapsi vaali Suomesta lähetettyjä villasukkia aarteenaan:

siellä oli meille sanoma lehti kääro joiden sisältä löytyi Lailalle sievät villa sukat ja aivan sopivaiset kylläpä äiti kulta hyvin osaatte arvioida tuon ikäisen lapsen jalan suuruuden ja tiedättekö heti kun Laila ne näki pisti hän ne jalkaansa ja muut sukat eivät enään kelpaakkaan Täytyy vissiin yöllä salavihkaa ne pestä. sillä hän on jo pitänyt ne aivan likaseksi hän sanoo vaan Tämä on minun kaunis sukkani monet herttaiset kiitokset vaan teille äiti³¹⁴

Suomi menneisyytenä -repertuaarissa paluuta Suomeen ei pidetä kovin todennäköisenä. Kirjeissä toistuvat harmittelut siitä, kuinka Suomessa on vaikeaa tienata riittävä elanto ahkerallakaan työnteolla, ja vertailut Yhdysvalloissa maksettaviin parempiin palkkoihin. Siirtolaiset myös houkuttelevat muita sukulaisiaan töihin Yhdysvaltoihin, mikä parantaisi myös Suomeen edelleen jäävien sukulaisten taloudellista tilannetta:

kyllä se olisi parempi ellei[ettei] Pauli tulisi kotiin vaan hommais itsensä tanne päin samoin Isä ei kanntattais tulla kotiin laitamaan teitä surulliseksi jolsei saisikaan työtä mistään, me ajattelimme tästä viikko takaperin täällä että kuikka saisimme Isä ja Pauli tanne merelle sitte Aiti voisi paljon paremmin siellä Turussa³¹⁵

Usealla aineistoni siirtolaisella suunnitelmat Suomeen palaamisesta siirtyivät jatkuvasti eteenpäin, ja katosivat kirjeistä lopulta kokonaan. Paluun venymisen syyksi nimettiin usein raha, sillä hyvistä työpaikoista ja tienausmahdollisuuksista oli vaikea irrottautua. Osa kirjoittajista ilmoittikin suoraan, etteivät he enää palaa Suomeen töihin. Yksittäisillä kirjoittajilla Suomeen paluuta vaikeuttivat myös esimerkiksi sukuriidat.

Vietettyään lähes kymmenen vuotta Yhdysvalloissa Viktor pyysi isäänsä lähettämään Yhdysvaltoihin Suomeen aiemmin lähetetyt säästöt, ja ottamaan siitä itselleen muiston Viktorista. Tällaisen pyynnön jälkeen Viktorin paluu Suomeen vaikutti entistä epätodennäköisemmältä:

³¹⁴ Kirje 28, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 14.09.1912, Ironwood, Michigan.

³¹⁵ Kirje 43, rulla 8: Mari äidilleen, 06.05.1910, New York.

Jos te Taata olette niin hyvä ja nostatte sen rahan ja lähetätte tänne [...] Ottakaa te Taata siitä summasta vaivainne palkaksi (500) viisisataa markkaa itsellenne ja antakaa Antille, Miialle ja Alinalle kullekin (100) sata markka joulu tai uuden vuoren lahjaksi elikä muistoksi minulta.³¹⁶

Vuosien kuluessa ja paluuhaaveiden vähentyessä myös kirjeiden kirjoittamiseen uhkasi tulla pidempiaikaisia katkoja. Kirjeiden kirjoittajat harmittelivatkin jatkuvasti kirjoittamisen ”unohtumista”, erityisesti pidempään siirtolaisina olleilla unohtaminen oli toistuvaa:

Rakkaat Omaiseni! Nyt alan minä kirjottamaan teille jonkun rivin monesta ajasta ja lausun ensiksi hyvää päivää ja rakkaimmat tervehdykseni samalla pyydän anteeksi kun en ole ennen kirjottanu Syy siihen on ollu huolimattomuus ja se kans kun tänne tuli tapainpäivänä toisia suomalaisia ja se aika on menny niin ete ole tullu kirjetetuksi kun emme moneen aikaan olle nähnee ketään niin sitä on ollu kaikellaista juttua ja kyselyä.³¹⁷

Suomi siirtyi kirjeissä menneisyyttä kohti myös jo aiemmin mainittujen kotoutumisen ja integroitumisen kautta, ja tähän mahdollisesti liittyvän kirjevälin kasvamisen myötä. Säännöllisen kirjeenvaihdon aikana siirtolainen oli hyvin selvillä sukulaistensa elämästä ja lähtöpaikkansa tapahtumista, jolloin hän oli läheisemmin mukana sukulaistensa elämissä. Tämä näkyy kirjeissä esimerkiksi hyvinkin yksityiskohtaisina kysymyksinä ja neuvoina. Kirjevälin pidentyessä ja muuttuessa epäsäännöllisemmäksi siirtolainen ei enää ollut samalla tavalla ”kiinni” vanhassa elämässään Suomessa, mikä omalta osaltaan kasvatti henkistä välimatkaa Suomeen, ja siirsi Suomea osaksi siirtolaisen menneisyyttä. Tällaisessa tilanteessa kirjeissä kyseltiin yleisiä uutisia kotoa pikkutarkkojen kysymysten sijaan, sillä kirjoittajalla ei enää ollut samanlaista tietoa ja pääsyä sukulaistensa elämiin kuin aiemmin. Esimerkiksi Matilda on siirtolaisuutensa alussa vielä hyvinkin tietoinen sukulaistensa toimista ja kyselee tarkkoja kysymyksiä:

olikos täti järvisellä ja miten siellä voivat kaikki. oliko mamma jo terve ja onkos kallen kylki jo vallon terve. ja onkos väinö kasvanut pitemmäksi paljonki. ym. ja miten te sitte voitte. onkos enon jalat tullu pahemmaksi, ja sinnu alina viime talvena eli erellisenä t. oli piste toisen kainalon alla vieläkö se vaivaa vai onko jo Tauonnut. ja onkos antin olka pää jo lakannut vaivaamasta. ja onko täti vaan yhtäläinen. ja miten miija voi³¹⁸

³¹⁶ Kirje 110, rulla 11: Viktor isälleen ja sisaruksilleen, 15.11.1914, Gary, Indiana. Viktor jäi pysyvästi asumaan Yhdysvaltoihin.

³¹⁷ Kirje 87, rulla 11: Viktor omaisilleen, 13.01.1907, Gary, Indiana.

³¹⁸ Kirje 125, rulla 11: Matilda omaisilleen, 06.04.1907, New York.

Viktor puolestaan pyytää useamman siirtolaisvuoden jälkeen yleisesti tietoa ”vanhoista koti asioista”:

Muuta kirjottamista ei minulla taira olla koska ei tule mitään mieleen Vanhoja koti asioita sitä väliin mielellän lukis täällä, vaan teiltä näkyy olevan kans koko kirjottaminen unhottune³¹⁹

Suomi menneisyytenä -repertuaari oli vahvimmillaan jo pidemmän aikaa Yhdysvalloissa viettäneillä ja sinne kotoutuneilla siirtolaisilla. Varsinkin vasta Yhdysvaltoihin saapuneilla siirtolaisilla tilanne oli taas usein päinvastainen: heille Suomi näyttäytyi edelleen kotina, ja he pitivät tiukasti kiinni sosiaalisista verkostoistaan Suomessa. Tässä vaiheessa onkin hyvä huomioda se, että vaikka tietty tulkintarepertuaari olisi yleinen, ei se tarkoita, että jokainen kirjoittaja käyttää sitä teksteissään. Kirjoittajat hyödyntävät tulkintarepertuaareja vaihtelevasti tilanteen mukaan, ja jopa vastakkaisia repertuaareja on mahdollista löytää yhdestä tekstistä. Joissain tapauksissa repertuaarit myös lomittuvat ja jopa sekoittuvat keskenään. Kaikki kirjoittajat eivät myöskään hyödynnä jokaista tulkintarepertuaaria, vaikka monella nämä kaikki olivatkin havaittavissa.

Suomi menneisyytenä -repertuaarissa Suomi näyttäytyy siirtolaiselle siis nimensä mukaisesti menneisyytenä, jopa idealistisena lapsuudenkotina. Samaan aikaan tähän menneisyyden kotiin ei kuitenkaan joko voida, tai haluta palata, sillä idealistisen version lisäksi muistetaan köyhyys ja vähäiset mahdollisuudet, erityisesti verrattuna Yhdysvaltoihin. Suomalaisten siirtolaisten paluuprosentti olikin vain noin 20 %, matala verrattuna moniin muihin siirtolaisryhmiin. Repertuaarissa korostuvat muistelut Suomessa vietetystä ajasta, lapsuudesta sekä Suomeen jääneistä läheisistä. Suomi menneisyytenä -repertuaaria hyödynsivät eniten jo pidemmän aikaa Yhdysvalloissa asuneet siirtolaiset, jotka olivat jo ehtineet kotiutua uuteen kotimaahansa. Seuraavaksi siirryn käsittelemään siirtolaisten läheisiin ja arkeen liittyviä tulkintarepertuaareja.

5.2 Perhe ja arki

Toinen aineistossani voimakkaasti vaikuttava repertuaari on perhekeskeisen tulkintarepertuaari, jota esiintyy puhuttaessa sekä Suomesta että Yhdysvalloista. Tässä repertuaarissa korostuu perheeseen ja läheisiin liittyvä puhe, Suomi nähdään kotina erityisesti vielä Suomessa asuvien sukulaisten läpi, ja asioita perustellaan perheen tai suvun edun kautta.

³¹⁹ Kirje 98, rulla 11: Viktor omaisilleen, 04.12.1911, Gary, Indiana.

Suomeen liittyen repertuaari on erityisen voimakas vasta Yhdysvaltoihin saapuneiden siirtolaisten kirjeissä, joilla koti oli vielä kaikin puolin Suomessa. Ajan kuluessa ja perheen perustamisen jälkeen ”koti” alkoi viitata myös enemmän Yhdysvaltoihin. Konkreettisesti kotiutuminen tapahtui esimerkiksi Yhdysvaltain kansallisuuden kautta. Perhekeskeinen repertuaari on näin ollen kaksijakoinen. Yhtäältä perhekeskeisyys liittyy vielä Suomessa asuvaan sukuun, kun taas toisaalta keskeiseksi nousee oma perhe Yhdysvalloissa.

Perhekeskeisen tulkintarepertuaarin esiintymismuodot vaihtelevat eri kirjoittajien välillä, ja myös saman kirjoittajan kirjeiden välillä ajan kuluessa. Esimerkiksi yksin lähteneillä naisilla Marilla ja Matildalla perhekeskeisyys liittyy erityisesti sukulaisiin Suomessa, Marin kohdalla erityisesti äitiin ja sisaruksiin. Matilda taas kirjoittaa lähinnä enolleen ja serkuilleen. Molemmissa tapauksissa kirjoittajat ovat vuosienkin jälkeen edelleen vahvasti kiinni Suomessa asuvien sukulaistensa arjessa, jolloin kirjeissä korostuu kaipuu läheisten pariin, ja osallistuminen perhestrategioihin. Toisaalta taas yksin lähteneillä miehillä Laurilla ja Viktorilla perhekeskeinen puhe on huomattavasti vähäisempää. Viktorin kohdalla perhekeskeinen repertuaari nousee esiin voimakkaammin vasta ensimmäisen maailmansodan syttyessä, jolloin hän on huolissaan sukulaisistaan Suomessa. Perheellisten siirtolaisten kohdalla perhekeskeinen tulkintarepertuaari oli voimakkaampi, keskittyen erityisesti omaan perheeseen Yhdysvalloissa. Viktor saa ajan myötä tuotua vaimonsa ja lapsensa luoksensa, ja Henry taas perustaa perheen Yhdysvalloissa toisen suomalaisen siirtolaisen kanssa. Molempien kohdalla repertuaari kohdistuu omaan perheeseen Yhdysvalloissa, vaikka esimerkiksi Henry säilyttää myös läheiset suhteet äitiinsä ja sisaruksiinsa Suomessa.

Perhekeskeiseen repertuaariin kuului oleellisesti huolehtiminen perheestä ja suvusta Suomessa ja Yhdysvalloissa, sekä puheen tasolla että myös konkreettisesti. Suomeen suuntautuneista avuista merkittävin oli rahan lähettäminen. Välillä rahaa lähetettiin Suomeen omalle tilille, välillä taas suoraan sukulaisille käytettäväksi, ja suurin osa aineistoni siirtolaisista hyödynsi molempia keinoja. Rahatilanteen lisäksi siirtolaiset kantoivat myös huolta perheenjäsentensä terveydestä. Suomeen lähetettiin neuvoja ja toiveita paranemisesta, mutta myös konkreettista apua vaivoihin. Esimerkiksi Viktor luotti sähköän parantavaan voimaan:

Minä tilasin teitille semmottet sähkö anturat kun olen kuullut että ne ovat hyvät kivun parantajat koittakaa pitää niitä sen jälkeen kun ne neuvovat kun siinä on jälessä määrä tulla

käyttö ohjeet jos niistä vaan tunnette olevan jotain helpotusta niin kirjottakaa heti mitä ne vaikuttavat niin minä tilaan sitte vielä toisiakin³²⁰

Henry puolestaan pohti siskonsa silmien kuntoa:

Se on vaan ikävää kun pikku Sylvin silmät ovat niin kipeät kuka siellä nyt on parhain silmälääkäri, kun Blumgreeni on kuollut, kuten sanomasta luin. Toivon kuitenkin että hankkisitte hänelle lasit jotka sopivat hänen silmilleen, sillä luulen, että hänellä hyvin heikot silmät, eli synnynnäinen heikkous. sillä te olitte silloin hyvin huononäköinen, eikä isälläkään ole mitään erityisen vahvat silmät.³²¹

Siirtolaiset siis huolehtivat Suomeen jääneistä sukulaisistaan, mutta tämän lisäksi myös Yhdysvaltoihin saapuneet ystävät ja sukulaiset kuuluivat saman avun piiriin. Esimerkiksi Mimmi ja Henry majoittavat ystäväänsä Suomesta ja Viktor auttaa etsimään tuttavalleen työtä:

meillä asuu nyt myöskin Ella [sukunimi] Ja koitamme toimittaa hänelle paikkaa tähän likelle jos vaan on mahdollista³²²

Täällä on yksi suomalainen poika sairashuones joka on menettänyt oikean kätes aivan olkapäästä asti vapaata kyytiä ottaisa rautatiellä ja hän on rahaton ja eikä osaa puhua edes en tierä mikä hänelle tulee eteen minä olen aikunut hankkia sille jotain työtä myllystä kun hän sen verran paranee³²³

Tällainen avustusverkosto kuvaa hyvin siirtolaisuusverkostoja, jotka Thomas Faist määrittelee seuraavasti: ”*Siirtolaisverkostot* ovat kokoelma ihmisten välisiä siteitä, jotka yhdistävät muuttajia, aiempia muuttajia ja paikallaan pysyviä henkilöitä lähtö- ja kohdemaassa sosiaalisten suhteiden kautta, olivat ne sitten sukulaissuhteita, ystävyysuhteita tai muita heikompia sosiaalisia suhteita.”³²⁴ Verkostot yhdistävät erilaisia toimijoita sekä lähtö- että kohdemaassa, ja näin ollen tekevät siirtolaiseksi lähtemisestä helpompaa uusille tulijoille. Jos siirtolaiseksi haluavalla henkilöllä on jo sukulainen tai tuttava kohdemaassa, on lähteminen huomattavasti helpompaa, sillä parhaimmillaan tämä tarkoittaa sitä, että uudelle siirtolaiselle on kohdemaassa jo valmiina esimerkiksi asunto ja työpaikka. Aineistoni siirtolaisista

³²⁰ Kirje 104, rulla 11: Viktor omaisilleen, 03.09., vuosi tuntematon, Saint Paul, Minnesota. Muiden kirjeiden perusteella aika-arvio noin vuosi 1906.

³²¹ Kirje 26, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 10.03.1912, Van Buskirk, Wisconsin.

³²² Kirje 13, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 04.06.1910, New York.

³²³ Kirje 111, rulla 11: Viktor omaisilleen, 09.05.1915, Gary, Indiana.

³²⁴ Faist 2010, 152. Kursiivi alkuperäisessä, oma käännös. Tähän määritelmään olisi mahdollista lisätä myös tulevaisuuden muuttajat.

esimerkiksi Henryn ja Mimmin kautta Yhdysvaltoihin saapuivat Henryn sisko Mari ja veli Pauli, ja Viktor houkutteli luokseen kaksi serkkuaan ja ystävänsä, auttamalla heitä esimerkiksi majoittumisessa ja työnhaussa.

Perhekeskeisessä tulkintarepertuaarissa monella kirjoittajalla olikin tavoitteena saada tuotua oma perheensä tai lähisukulaisiaan luokseen Yhdysvaltoihin. Esimerkiksi Henry ja Mimmi toivoivat voivansa tuoda Henryn äidin ja sisarukset Yhdysvaltoihin, ja Viktor pohtii sopivaa ajankohtaa tuoda perheensä luokseen:

Minä toivoisin että saisin teidät pois sieltä suomesta mutta kun on niin vähän rahaa ja teitä on siellä vielä niin monta³²⁵

En minä tierä perheeni tuottamisesta tänne tänä suvena sentään taitaa tulla liika syksyksi tulee kylmät ja myrskyiset säät vissiin pian kun ei ole ennestään tullu hommattua taitaa olla parempi kuin orottaa toiseen suveen³²⁶

Tiettyjen kirjoittajien kirjeissä perhestrategiat saavat huomattavan roolin perhekeskeisen repertuaarin kautta. Hilka Helsti määrittelee perhestrategian Giovanni Leviä mukaillen ”monimutkaiseksi aineellisen, psykologisen, tunneperäisen ja poliittisen tuen verkostoksi, joka ylittää yhdessä asuvan perheyksikön rajat.”³²⁷ Kirjeiden avulla sukulaiset pitivät yllä suvun verkostoja ja loivat yhteisen turvaverkon, samalla vaikuttaen toistensa arkielämään. Jo pelkkä kirjeenvaihto itsestään voidaan nähdä perhestrategiana, sillä se mahdollistaa yhteydenpidon ja muiden strategioiden suunnittelun pitkienkin välimatkojen päästä.³²⁸

Esimerkiksi sisarukset Mari ja Henry käyttivät huomattavan osan kirjeistään perhestrategiointiin: he kommentoivat sisarustensa koulutusta ja työpaikkoja, suunnittelevat tuovansa osan perheen miehistä työskentelemään Yhdysvalloissa, ja kantavat huolta perheenjäsentensä terveydestä.

vai pojat käyvät kaikki koulua Gunnar paranna nyt itses koulussa vaan ja mamman poika menee vaan [epäselvä] luokka ja uuno käy koulua ja ensi syksyllä rippikouluun koitta pätä ullos nyt luokalta ja jonkun vuoden taka paaset tienaman rahaa Äidille³²⁹

³²⁵ Kirje 11, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 18.05.1910, New York.

³²⁶ Kirje 106, rulla 11: Viktor isälleen, aika tuntematon, Saint Paul, Minnesota. Muiden kirjeiden perusteella aika-arvio noin vuosi 1906.

³²⁷ Helsti 2006, 116–117; Levi 1992.

³²⁸ Helsti 2006, 146–147.

³²⁹ Kirje 40, rulla 8: Mari äidilleen, 30.09.1909, New York.

Minä toivoisin että saisin teidät pois sieltä suomesta mutta kun on niin vähän rahaa ja teitä on siellä vielä niin monta. Mutta Isän ja Paulin kannattaisi seilata täällä paremmin kun siellä sillä 40 taalaa ja toisissa 45 on rahaa Suomessa ja siitä he kumpikin voisivat lähettää puolelt Äidille ja kokoisivat sittekin vielä paljon itse.³³⁰

Perhestrategioihin liittyen perhekeskeinen tulkintarepertuaari nostaa esille 1900-luvun alun sukupuoli- ja perheroolit. Näissä rooleissa miehen oletetaan elättävän perheensä, kun taas vaimo huolehtii lapsista ja kodista. Ihanteellisesti nainen työskenteli – tai Marin tapauksessa ”palveli” – vain naimisiinmenoon asti, minkä jälkeen hän siirtyi huolehtimaan omasta taloudestaan.³³¹

Älkää olko minulle pahoissa että näin teidän tietämättä menin naimisiin, mutta minä en jaksaisi enään niin palvellakaan³³²

onhan ajat muuttuneet enhän enään palvele orjana vaan, olen omaava vapauden soini, ja on niin rauhaisaa ja hyvä olla kuin on löytänyt niin hyvän ja rakastettavan ystävän täältä vieraalta maalta³³³

Siirtymä työskentelemisestä oman talouden hoitoon nähtiinkin kirjeissä positiivisena asiana. Jokaista sulhasehdokasta ei kuitenkaan hyväksytty, ja kirjeissä käsiteltiin erikoisempiakin suhdekiemuroita:

Mutta tuo misicaanin suutari viktorinn entinen seuralainen kirjotti mulle että suomessa on kova sota kaatuu tuhansia rauta tiet on rikottu keisarin palatsi poltettu ym vaan eihän tuo kaikki liene totta [...] sitte se koetti uskottaa minua sillä että hän on kuullu että ruvetaan täältä maasta viemään poikia takasin sotaan mutta häntä ei ne saa että hänellä on täyret maan paperit. hän kirjotti että jos menisin hälle emännäksi niin onnen löytäisin. vaan en minä sentään luvannut mennä ja pojat vielä varottivat minua että älä luota sen puheisiin³³⁴

nyt meillä on jo aivan ero. minä sain siltä sitte niin pahan kirjeen etten olisi luullut, sillä koko ajan olen kirjottanut rehellisesti etten milloinkaan mene hänelle vaimoksi. Hän kirjotti että vaikka hän sai rukkaset minulta, niin hän on sentään ilonen ko hänel on oma koti että hän muka on vuokrannut 4jä huonetta ja ostanut mööpelit ja vakuttanut kaikki että ei tule

³³⁰ Kirje 11, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 18.05.1910, New York.

³³¹ Segalen 1986, 204–206, 217–218. Martine Segalen esittelee erilaisia perheroleja sekä talonpoikaisyhteisössä että työväenluokan parissa. Naisten työssäkäyntiin liittyen ks. esim. Tentler 1982.

³³² Kirje 48, rulla 8: Mari äidilleen, 24.02.1912, DeKalb, Illinois. Palvelemisella tarkoitetaan tässä yhteydessä kotiapulaisena toimimista.

³³³ Kirje 51, rulla 8: Mari äidilleen, 15.05.1912, Montreal, Wisconsin.

³³⁴ Kirje 118, rulla 11: Matilda omaisilleen, 20.08.1906, Atlantic, New Jersey.

vahinkolle jos palokin tulisi ja sitte hällä on muka rahaa vielä ja hyvä työ eikä ole naisista puutetta³³⁵

Tuttavapiirissä tapahtunut ero taas nosti esille vakuuttelua oman suhteen toimivuudesta. Mimmi vakuuttelee anopilleen miehensä Henryn ymmärtävän oman vastuunsa ja roolinsa perheen sisällä:

älkää nyt niin kovin hessua muistuttako ei hän meitä koskaan jättäisi niin kun se Lauri [sukunimi, ei aineistoni Lauri] on tehnyt kyllä hän pitää huolen Lailastaan ja minusta parhaansa mukaan. Meidän välimme on aivan Toisenlainen, kun semmoisten hetkeksi rakastuneitten, sillä mehän äiti kulta olemme lapsuuden ystävät ja kyllyksi ymmärrämme toinen toisemme tunteet yhdyssiteemme on todellinen rakkaus siitä rakas, äiti voitte käsittää mitä näillä muutamilla sanoilla tarkoitan.³³⁶

Tämä vakuuttelu nousee voimakkaasti esille muusta tekstistä, ja samalla korostaa perhekeskeisen repertuaarin läsnäoloa. Suomesta lähetetty, mahdollisesti viaton kysymys, kääntyy Mimmin vastauksessa syytökseksi, johon vastataan voimakkailla puolusteluilla. Tällaisessa kriisipisteessä tämä voimakkaasti muusta tekstistä eroava selonteko nouseekin puolustamaan perhekeskeisen tulkintarepertuaarin arvoja.³³⁷

Seuraavana tulkintarepertuaarina esittelen arkirepertuaarin, jonka myötä Yhdysvaltain uutuudenviehätys vaihtuu tottumisen ja kotoutumisen kautta normaaliin arkeen. Arkirepertuaarissa uusi ja ihmeellinen vaihtuvat tutuksi arjeksi, mikä tapahtuu muun muassa tapojen ja kielen oppimisen, pysyvän asuinpaikan, työn ja perheen kautta. Pääasiana repertuaarissa on rutiinin muodostuminen. Elämä määrittyy kirjeissä tasaiseksi muun muassa seuraavien toistuvien lauseiden kautta: ”samalla tavalla vaan eletään, kuin ennenkin”³³⁸ ja ”täällä olo menee kans vaan entiseen tapaansa.”³³⁹ Näitä lausumia esiintyy enemmän niillä kirjoittajilla, jotka ovat olleet siirtolaisina jo pidemmän aikaa, ja erityisesti heillä, joilla on pysyvä toimeentulo ja asuinpaikka.

Myös vähemmän aikaa siirtolaisina olleet kuitenkin hyödynsivät vastaavanlaisia arkea kuvaavia ilmaisuja, tosin vähemmissä määrin. Esimerkiksi Pauli kirjoittaa seuraavasti: ”täällä

³³⁵ Kirje 124, rulla 11: Matilda enolleen ja serkuilleen, 25.03.1907, New York.

³³⁶ Kirje 26, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 10.03.1912, Van Buskirk, Wisconsin.

³³⁷ Jørgensen & Phillips 2002, 125; Potter & Wetherell 1987, 168.

³³⁸ Kirje 10, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 21.02.1910, New York.

³³⁹ Kirje 105, rulla 11: Viktor omaisilleen, aika tuntematon, Saint Paul, Minnesota. Muiden kirjeiden perusteella aika-arvio noin vuosi 1906.

se aika menee ja voin jollainlailla ei niin mitään ikävääkään ole, eikä oikein hauskakan.”³⁴⁰ Nämä kolme lainausta kuvaavatkin hyvin arkea: elämä kulkee omalla painollaan ilman suuria ongelmia tai onnenpotkuja. Myös Matilda kuvaa elämäänsä New Yorkissa samalla tyyllillä: ”Tervehdys teille taaskin minulta, joka täällä, vieraan maan suur kaupunkissa päiviäni kuluttelen.”³⁴¹ ”Päivien kulutteleminen” onkin arkirepertuaaria parhaimmillaan.

Arkirepertuaari on havaittavissa kirjeissä toistuvasti taustalla siirtolaisen kertoessa elämästään. Matilda oppii kulkemaan New Yorkissa, Lauri tietää parhaan ja tuottoisimman työpaikan kullekin vuodenajalle, Viktorilla on pysyvä työpaikka työnjohtajana, ja siirtolaisista jokainen oppii hiljalleen englantia ja toimintatapoja Yhdysvalloissa. Muun muassa nämä asiat kertovat siirtolaisen tottumisesta uuteen ympäristöönsä, ja osoittavat sen, että siirtolaiselle syntyy oma rutiininsa ja arkensa, oli se sitten pysyvän työpaikan ja perheen, tai kulkemiseen tottumisen kautta.

Arkirepertuaari näkyy kirjeissä myös käsityksenä ajan nopeasta kulumisesta. Kirjoittajat mainitsevat jatkuvasti ajan kuluneen nopeasti, oli kyseessä sitten vuosi tai vuosikymmen. Tästä mainitaan erityisesti lähdön vuosipäivinä, mutta myös tervehdyksiin liittyvien kuulumisten kautta. Toisaalta kaikki kirjoittajat eivät mainitse lähtönsä vuosipäivää ollenkaan, tai ainakaan kyseiset kirjeet eivät ole säilyneet arkistoon asti. Seuraavissa lainauksissa Viktor kirjoittaa lähtönsä ensimmäisenä ja kymmenentenä vuosipäivänä:

Minä olen ollut jo vuoren tässä maassa ei se aika taaksepäin muistellen sentään pitkältä tunnu³⁴²

Tänään on sitte 10 vuotta siitä kun minä lähin sieltä koti Pitäjästä en sitä silloin osannut aavistaa että läksin näin pitkäksi aikaa mutta pian se aika van on mennyt kun sitä taaksepäin ajattelee.³⁴³

Ajan kulumisen näkyy kirjeissä myös muun muassa unohtuneita onnitteluna, esimerkiksi syntymäpäivän tai valmistumisen johdosta. Muun muassa Mari kirjoittaa unohtavansa ”kaiken” muutama vuosi siirtolaiseksi lähtönsä jälkeen, ja pyytelee anteeksi unohdettuja merkkipäiviä:

vai pääsi Sylvi ja gunnari ulos luokalla se oli minusta hauskaa, täällä unohtuu aivan kaikki kun, en ole muistanut että olette jo täytetty 47 vuotta ennen juhannusta onko se 47 vuotta

³⁴⁰ Kirje 59, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 22.06.1915, Anvil, Michigan.

³⁴¹ Kirje 124, rulla 11: Matilda omaisilleen, 25.03.1907, New York.

³⁴² Kirje 79, rulla 11: Viktor veljelleen Antille, 03.06.1906, Manistique, Michigan.

³⁴³ Kirje 111, rulla 11: Viktor omaisilleen, 09.05.1915, Gary, Indiana.

onnen minä toivotan kaikesta sydämestäni ja myöskin onnea 8san vuotiaalle siskolle, ja eikö Isä myös täytä samassa kuussa sitä en musta³⁴⁴

Toisaalta edes omien merkkipäivien muistaminen ei onnistunut jokaiselta, kuten Pauli kirjoittaa kirjeessään veljelleen:

Eilen oli syntymäpäiväni mutta sitäkin en huomannut ennenkuin tänään vasta, niin minä täytin luulemma 24 vuotta. Onnea sitte vaan syntymäpäiväni johdosta, eikö niin Uuno?³⁴⁵

Vaikka siirtolaiset tottuivatkin yleensä nopeasti uuteen ympäristöönsä, ei kaikki kuitenkaan ollut heille tuttua ja turvallista edes vuoden tutustumisen jälkeen. Tämän osoittaa esimerkiksi Matildan kirje:

On helatorstai ilta ja viime vuonna vietin tään päivän pohjan meren aalloilla, ja tänään olen harhaillut täällä neyorkin kaupunkissa. saa nährä missä ensi vuonna. Sanoin harhailin. niin minun piti mennä saltföriin sinne mistä siirtolaiset nousee maihin ja jossa on suomalais tyttöin siirtolaiskoti. Olen aina ennen mennyt ilma kaaralla eli juna suomen kielellä. niin ja nyt luulin olevani kyllin oppinut kulkemaan katu kaaralla. vaan miten olikaan niin jouruin kyllä föriin mutta niin kauvaksi oikeasta paikasta että kesti 25 minuuttia tulla takasin taas oikealle tielle. minua neuvottiin väärin mutta sitte kysyin poliisilta ja se neuvo oikeen ja ei ole enää hätää vaikka vähän eksyyki. kun voi jo puhua että saa kysyä.³⁴⁶

Kuten edellisestä lainauksesta näkyy, ongelmien edessä pelastajana toimi usein kielitaito. Olen huomioinut kielitaidon merkityksen jo aiemmissa luvuissa, mutta se on hyvä huomioda myös arkirepertuaarin kannalta. Englannin kielen oppiminen avasi siirtolaisille uusia ovia ja mahdollisti muun muassa paremman toimeentulon. Kielitaidon myötä myös aiemmin mahdottomat tehtävät – kuten neuvojen pyytäminen – muuttuivat mahdollisiksi, ja hiljalleen arkisiksi.

Englannin kielen hiipiminen siirtolaisten elämiin alkaa näkyä myös kirjeissä ”finglishin” myötä. Esimerkiksi keittiöapulainen kertoo työskentelevänsä ”kitsissä” [kitchen] ja sekatyöläinen harkitsee töitä ”mainissa” [mine]. Osa siirtolaisista alkoi hyödyntää finglishiä tai englantia jo alkuvaiheessa, kun taas toisilla nämä ilmaukset ovat hyvinkin vähäisiä. On myös mahdollista, että Suomeen lähetetyissä kirjeissä on pyritty välttämään vieraskielisiä sanoja,

³⁴⁴ Kirje 53, rulla 8: Mari äidilleen, 02.07.1912, Montreal, Wisconsin.

³⁴⁵ Kirje 59, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 22.06.1915, Anvil, Michigan.

³⁴⁶ Kirje 128, rulla 11: Matilda enolleen ja serkuilleen, 09.05.1907, New York.

joita kirjeen suomalaiset vastaanottajat eivät välttämättä ymmärtäisi ilman selitystä. Esimerkiksi Pauli tarjosi englanninkielisille sanoilleen käännöksen käyttäessään niitä ensimmäisen kerran: ”Kirjoita taas [epäselvä] kun kerkiät. (God nait) Hyvää Yötä.”³⁴⁷ Seuraavassa kirjeessä käännöstä ei enää kuitenkaan tarjottu uudellekaan ilmaisulle: ”terveysiä Isälle Äidille Laurille Gunnarille ja Sylville. Toivoo Weli Paul. Guud Nait. Faarvel.”³⁴⁸

Perhekeskeisessä repertuaarissa käsitellään siis perheen ja suvun sisäisiä asioita, ja laaditaan laajempia perhestrategioita. Repertuaari jakautuu kahteen osaan käsittelemään perhettä ja sukua sekä Suomessa että Yhdysvalloissa. Repertuaarissa toimintaa perustellaan perheen ja suvun edun kautta, ja se sopii hyvin yhteen siirtolaisuutta selittävän verkostoteorian kanssa. Arkirepertuaarissa taas Yhdysvaltain uutuudenviehätys ja siirtolaisuuden jännitys siirtyvät kohti tavallista arkea. Tämä tapahtuu kotiutumisen ja tottumisen kautta ajan kuluessa, jolloin aiemmin hämmennystä herättäneet ja vaikeat asiat muuttuvat tutuiksi, eikä niitä enää kyseenalaisteta. Seuraavaksi siirryn käsittelemään abstrakteja kohtaloon ja toivoon liittyviä tulkintarepertuaareja.

5.3 Kohtalo ja toivo paremmasta

Kirjeiden luomiin kuvauksiin sekä Suomesta että Yhdysvalloista liittyy vahvasti omaan osaansa tyytymisen kohtalorepertuaari. Tämä repertuaari yhdistyy enemmän tai vähemmän kaikkiin aineiston tulkintarepertuaareihin, ja lähes jokaisen kirjoittajan kirjeisiin. Tässä tulkintarepertuaarissa korostetaan vallitseviin olosuhteisiin tyytymistä sekä Suomessa, että siirtolaisena Yhdysvalloissa. Usko kohtaloon ja siihen, että ”kaikki tapahtuu niin kuin on tarkoitus” linkittyvät monella uskontoon ja ”jumalan suunnitelmaan”, johon ihmisen ei auta muu kuin sopeutua:

niin me hajemme täältä niin sanoen ruusuja ja kukkasia mutta niitä me ei löydä vaan surua mutta täytyy tyytyä onneensa sillä me ollaan kohtalon ohjattavana³⁴⁹

Paikan tiedän kussa kussa synnyin vaan kussa kuolen ja on viimeinen leposijani se on tietämätöntä. Vaan silti ei minun sitä tarvitse tietääkkä³⁵⁰

³⁴⁷ Kirje 60, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 21.08.1915, Anvil, Michigan.

³⁴⁸ Kirje 61, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 22.12.1915, Anvil, Michigan.

³⁴⁹ Kirje 37, rulla 8: Mari äidilleen, 30.06.1909, Greenwich, Connecticut.

³⁵⁰ Kirje 124, rulla 11: Matilda omaisilleen, 25.03.1907, New York.

Kohtalorepertuaarissa keskiöön nousevat uskonto ja jumala, jonka oletetaan huolehtivan siirtolaisista ja heidän omaisistaan. Tämä luottamus näyttäytyy esimerkiksi hyvin yleisessä kirjeen lopetusfraasissa ”Herran haltuun”, ja sen lukuisissa variaatioissa. Tässä yleisessä fraasissa kirjeen vastaanottajalle toivotaan kaikkea hyvää ja hänet jätetään ylemmän voiman suojelukseseen. Arkipäiväisten fraasien lisäksi jumalan ja kohtalon haltuun jätettiin myös suurempia kysymyksiä. Esimerkiksi Matilda jättää naimisiinmenonsa jumalan päätettäväksi, ja äärimmillään kohtalorepertuaari luo kuvaa siitä, että jopa siirtolaisen palaaminen Suomeen tai jääminen Yhdysvaltoihin jätetään kohtalon varaan.

Ehkä kerron teille tässä vieläkin uutta että aijon mennä nyt naimisiin jos esimerkiksi tunnosta toti tulee nimensä on Kaarl [sukunimi] ja kotosin jyvaskylästä ja työntää sellaisessa verstaassa jossa tehään rautatie vaunuja. Hän on vähän vanhempi minua, mutta uskon ja toivon että löydän hänessä miehen joka Tulisi pitämään huolen perhe oloista. Niin en tierä onko sitte onneksi eli onnettomuudeksi Mutta luotan jumalan johdatukseen että jos se ei ole ylhäisen isän tahto niin lahotkoon vieläkin kuten minun on monta kertaa jo ennenki käynyt toivo on minunki pettänyt minunki rinnassani sykkii toteutumattomat toiveet.³⁵¹

Kohtalorepertuaariin ja jumalan johdatukseen liittyi myös vahva usko viimeiseen kohtaamiseen taivaassa, mitä on havaittu myös esimerkiksi englantilaisten siirtolaisten kirjeissä.³⁵² Erityisesti uskonnollisemmat kirjoittajat uskoivat ja kirjoittivat näkevänsä läheisensä viimeistään kuoleman jälkeen taivaassa, jos maallinen tapaaminen ei enää olisi mahdollista. Jälleennäkeminen taivaassa nousee esiin erityisesti kuolemantapauksien ja sairastumisien äärellä, kuten seuraavassa lainauksessa Viktorilta:

Minun tekee kovin mieleni käyrä kotona että saisin vielä nährä teitin rakas isäni, mutta jos Jumala meidän Taivaallinen isämme on sen toisin määrännyt niin ollaan me tyytyväisiä, ja kärsiväisinä puuttuvaisina vartoo aikaa jolloin saamme kohrata toisemme iänkaikkisessa elämässä.³⁵³

Vastaava puhe nousee kuitenkin esille myös ilman erityistä syytä, kuten seuraavassa kirjeessä Matildalta:

³⁵¹ Kirje 130, rulla 11: Matilda omaisilleen, 27.06.1907, New York.

³⁵² Gerber 2006, 120–121.

³⁵³ Kirje 109, rulla 11: Viktor omaisilleen, 20.04.1914, Gary, Indiana.

ajattelin tai toivoin vielä kerran saavani tavata tässä elossa vaan vaanenko enää ketään teistä nährä se on tietämätöntä. mutta minä toivon kuitenkin ja jos toivoni täällä ei enää toteutuisi niin taivaassa tavataan toisemme³⁵⁴

Kohtalorepertuaarin voi nähdä yhtä aikaa sekä lohduttavana että passivoivana. Repertuaari aktivoituu erityisesti huonojen uutisten äärellä, ja varsinkin kuolemantapaukset Suomessa täyttävät kirjeet kohtalopuheella:

niin Se sydän nyt jo on kylmänä, joka minuakin kurjaa maailman kulkijain usein lohrutti. Kun matkan murheet ja elämän kovat kohtalot mua painostivat. ja siitä minulla on hauska kun hän vielä viimeisinä elämänsä ilta hetkinä oli yläneellä ottamassa äiriltäni viimeiset jäähyväiset. josta kiitos ylhäiselle isälle joka johtaa ihmis lasten polkuja niin siellä kuin täällä. Minä Tuskin näen kirjottaa kun silmäni ovat vettä täynnä en tiedä miksi minulla on niin ikävä kun kuitenkin meidän kaikkien täytyy kuolla ja hyvä että saamme kuolla. siinä tapauksessa että kuolema tulee meille voitoksi ja uureksi elämäksi Taivaan ilossa. mitäpä se täällä maailmassa on muuta kuin suru kipu ja kuolema niin.³⁵⁵

Kuoleman koskettaessa puhe kohtalosta voi olla lohduttavaa; vaikka siirtolainen olisi ollut perheensä luona Suomessa, ei tapahtuneeseen olisi kuitenkaan voinut vaikuttaa. Samalla usko siitä, että siirtolaisen kohtalo ja tarkoitus oli olla valtameren toisella puolella, eikä kuolevan sängyn vieressä, saattoi monella helpottaa välimatkan aiheuttamaa syyllisyyden tunnetta läheisen kuollessa. Lohduttavan vaikutuksen lisäksi kohtalorepertuaari saattoi myös toisaalta toimia passivoivana tekijänä. Repertuaari, joka korostaa omaan osaansa tyytymistä, ja jossa kaikki liitetään jumalan tahtoon saattaa estää siirtolaisen oman aktiivisuuden olosuhteidensa parantamisessa. Jos kaikki nähdään jo ennalta määrättyinä, on turha yrittää itse vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. Repertuaari ei kuitenkaan laajemmin esiintynyt aivan näin äärimmäisenä, ja ylipäänsä voi sanoa, että olivathan siirtolaiset jo tehneet kohtaloonsa vaikuttavan päätöksen lähtemällä siirtolaisiksi.

Samira Saramo on analysoinut omaa aineistoani hieman tuoreempia suomalaisten siirtolaisten surunvalittelukirjeitä, ja löytänyt vastaavia mainintoja elämän katoavaisuudesta ja kuoleman

³⁵⁴ Kirje 117e, rulla 11: Matilda omaisilleen, kesä 1906, luultavasti Atlantic City, New Jersey. Aika- ja paikka-arvio perustuvat muihin Matildan kirjeisiin. Kirjeen alkuosa puuttuu.

³⁵⁵ Kirje 127, rulla 11: Matilda enolleen ja serkuilleen, 15.04.1907, New York.

vääjäämättömyydestä. Saramon mukaan kuolemantapaukset pakottavatkin siirtolaiset kohtaamaan oman kuolevaisuutensa.³⁵⁶ Tämä taas aktivoi kohtalorepertuaarin kirjeissä:

Nikolai on sitte kans jo kuollut niinkon tierätte niin se on ihmisen elämä ettei sitä voi kuskata nuoruuteen eikä hyvään terveyteen kun on aika kuolla niin ei sille mikään voi tämä elämä on vaan katoavainen³⁵⁷

Seuraavana repertuaarina esittelen toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaarin, joka liittyy voimakkaimmin kuvauksiin Yhdysvalloista, ja kiteytyy seuraavaan toistuvaan sanontaan: ”toivossa on hyvä elää.”³⁵⁸ Tämä sanonta esiintyi suoraan muutamalla kirjoittajalla, ja muilla se oli havaittavissa suuremman tekstiaineiston lävitse. Repertuaaria määrittelevät usko ja toivo paremmasta tulevaisuudesta Yhdysvalloissa, vaikka ajoittain siirtolainen kohtasikin vaikeampia aikoja. Toivorepertuaaria olisi mahdollista kutsua myös tulevaisuuden tulkintarepertuaariksi, ja se toimii pitkälti Suomi menneisyytenä -repertuaarin jatkona. Näin ollen repertuaarin nimeksi muotoutui ”toivo paremmasta tulevaisuudesta”. Repertuaarissa Yhdysvallat näyttäytyy siirtolaisen tulevaisuutena vaikeuksista huolimatta, samaan aikaan kun Suomi nähdään menneisyytenä. Useaan otteeseen aineistossa samassa kirjeessä voidaan esimerkiksi harmitella nykyistä tilannetta, mutta samalla kuitenkin uskoa parempaan tulevaisuuteen:

Nämä ensi kirjeeni on ollu surun voittosia sillä se tuntuu perin oudolta kunnei käsitä puhetta ja kaikki on aivan toisin mihin ennen on tottunu mutta nyt se jo näyttää alkavan mennä ja toivon että löytäisin mahdollisuuden vielä hyvänkin jos vaan terveys on normaali.³⁵⁹

Kyllä täällä olisi ehkä hyvät toimeentulo mahdollisuudet mutta sen vuoksi sanoin kuvaamattoman vaikeaa kunnei osaa maan kieltä mutta se on ainoa lohdutus että kaikki tänne miltei puhumattomana tulee ja perästä voiton päivä koittaa.³⁶⁰

Täällä paikain on nykyään hyvin huononlaista työn suhteen ehkä joka paikassakin americassa. Niin että Lailakaan ole nyt pitkään aikaan voinut lähettää Mummolleen kaffe rahaa mutta kyllä kai tästä taasen ajat parantuvat jotta Lailakin taas soisi muistaa kilttiä Isoäitiään³⁶¹

³⁵⁶ Saramo 2018, 63.

³⁵⁷ Kirje 109, rulla 11: Viktor omaisilleen, 20.04.1914, Gary, Indiana.

³⁵⁸ Esimerkiksi kirje 26, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 10.03.1912, Van Buskirk, Wisconsin.

³⁵⁹ Kirje 73, rulla 11: Juho serkulleen Alinalle, 15.03.1916, Connecticut.

³⁶⁰ Kirje 72, rulla 11: Juho vaimolleen Miialle, 11.12.1915, New York.

³⁶¹ Kirje 23, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 21.–22.01.1911, Van Buskirk, Wisconsin.

Jennifer Attebery on havainnut vastaavaa uskoa tulevaisuuteen myös ruotsalaisten siirtolaisten kirjeissä. Ruotsalaiset siirtolaiset näkivät Ruotsin menneisyyden kotina – samalla tavalla kuin suomalaiset käsittivät Suomen – ja Yhdysvallat tulevaisuutena. Atteberyn mukaan ruotsalaiset siirtolaiset jopa viittasivat useasti Yhdysvaltoihin ”vapaana maana”.³⁶² Omassa aineistossani vastaavia mainintoja ei kuitenkaan esiintynyt, vaikka Yhdysvallat nähtiinkin tulevaisuuden kannalta parempana paikkana kuin Suomi.

”Toivossa on hyvä elää” sanonnan lisäksi repertuaaria kuvaa hyvin Juhon edellisen katkelman ”perästä voiton päivä koittaa.” Hetkittäiset vaikeudet, kuten työttömyyden tai sairauden voittaa lopulta usko ja toivo paremmasta tulevaisuudesta, minkä kautta vaikeuksista on mahdollista selvitä. Kuten Juho edellisissä lainauksissa, myös muut kirjoittajat näkevät kielitaidon ja ”maan tavat” edellytyksenä menestymiselle. Esimerkiksi Mimmi luottaa siihen, että vasta Yhdysvaltoihin saapunut Mari tulee pärjäämään mainiosti, kunhan vain oppii maan tavat: ”Syksyllä hänen kyllä jo kelpaa oleskella kun oppinut maan Tapoihin.”³⁶³ Moni siirtolainen oli myös maahan saapuessaan varma siitä, että onnistuu pian tienaamaan runsaasti rahaa ja myös kykenee lähettämään sitä Suomeen. Esimerkiksi Nikolai uskoo, että saa pian maksettua velkansa: ”täällä on hyvä maksaa kolme ja puolen taalan viikolt minä luulen et kyl minä velkani pian maksaa saan.”³⁶⁴ Toivon taustalla saattoi kuitenkin vaikuttaa – hieman pessimistisesti ajatellen – David A. Gerberin esittämä ajatus siitä, että siirtolaiset halusivat varjella kirjeissään omaa mainettaan. Epäonnistumista ei välttämättä haluttu myöntää, vaan korostettiin toivoa paremmasta tulevaisuudesta, jolloin siirtolainen ei itse – olosuhteiden uhrina – joutuisi arvostelun kohteeksi.³⁶⁵

Kuten jo mainitsin, toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaari voidaan nähdä jatkona Suomi menneisyytenä -repertuaarille. Tähän liittyvät erityisesti repertuaarin sisältämät siirtolaisten tulevaisuudensuunnitelmat. Tehdäkseen suunnitelmia tulevaisuudesta Yhdysvalloissa, siirtolaisilla täytyi olla toivoa ja uskoa omasta pärjäämisestään. Kirjoittajien suunnitelmat vaihtelivat suurista tienesteistä omaan maatilaan, ja osa elätteli myös toiveita vierailusta Suomessa, sukulaistensa tuomisesta Yhdysvaltoihin tai Yhdysvaltain

³⁶² Attebery 2007, 96–97.

³⁶³ Kirje 4, rulla 8: Mimmi Henryn äidille, 08.06.1909, Greenwich, Connecticut.

³⁶⁴ Kirje 82, rulla 11: Nikolai, vastaanottaja tuntematon, 26.06.1906, paikka tuntematon. Paikka luultavasti Manistique, Michigan. Paikka-arvio tehty Nikolain kanssa asuneen Viktorin kirjeiden pohjalta.

³⁶⁵ Gerber 2006, 109, 182–183.

kansalaisuudesta. Oman maatilán, tai ”farmin” hankkiminen oli aineistossani melko yleinen toive. Tämä ei kuitenkaan ollut yksinkertaista tai riskitöntä, kuten Henry ja Viktor kirjoittavat:

Sen vaan voin sanoa, että farmilla ei elämä luonnistanut kun ei ollut raha, sillä alku on aina kovempi. Kun mettästä pitäis maata puhdistaa niin tarvitsee olla rahaa, että voi sen aikaa elää, kun sitä hakkaa ja juuret ylös kiskoo. *Rahaa*, niin sitä ei ollut joten täytyi muuttaa kaupunkiin ja mennä muille työhön, että sitä saa ja kun nyt onnistuin saamaan pysyväsén työn, niin eiköhän sitä ala taas tulla.³⁶⁶

Kävin minä [sukunimi] Kallen kanssa syys suvella viskonsinin ja Monttanán valtioissa maita katsomassa. Monttanás voís saada maata ilmaseksi ja nii olís hyvää viljelysmaata, mutta toisina vuosina on liika kuiva kun ei ole tarpeeksi saretta.³⁶⁷

Kaiken kaikkiaan toivorepertuaari oli repertuaareista voimakkaimpia, ja se esiintyi käytännössä jokaisen kirjoittajan kirjeissä, tosin joissain tapauksissa vain taustalla. Siirtolaisten (kirje)elämä ei kuitenkaan ollut pelkästään sokeaa toivoa, sillä myös epätoivoa oli havaittavissa. Esimerkiksi Viktor kirjoitti surressaan tätinsä kuolemaan seuraavasti: ”niin se toivo useasti pettää ja mielikuvitukset raukee tyhjään.”³⁶⁸

Kohtalorepertuaarissa korostuu siis tyytyminen ennalta määrättyyn kohtaloon, joka nähdään kristinuskon vaikutuksesta usein jonkinasteisena ”jumalan suunnitelmana”. Kohtalorepertuaari aktivoituu erityisesti kuolemantapausten äärellä, jolloin siirtolaiset joutuivat kohtaamaan oman kuolevaisuutensa, ja mahdollisuuden siitä, etteivät he enää palaisi Suomeen sukulaistensa luo. Toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaari yhdistyy lähinnä Yhdysvaltoihin liittyvään puheeseen, ja sen keskiössä toimii usko ja toivo paremmasta tulevaisuudesta Yhdysvalloissa, ei niinkään Suomessa. Repertuaarille ominaista on usko hyvästä tulevaisuudesta, jopa vaikeuksienkin keskellä. Samassa kirjeessä saatetaankin harmitella vallitsevia olosuhteita, ja silti pitää yllä toivoa paremmasta. Seuraavassa luvussa siirryn käsittelemään viimeisiä tulkintarepertuaareja, joiden keskiössä ovat raha ja työnteke.

³⁶⁶ Kirje 28, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 14.09.1912, Ironwood, Michigan.

³⁶⁷ Kirje 108, rulla 11: Viktor omaisilleen, 30.11.1913, Gary, Indiana. Aineistoni perusteella yksikään kirjoittajista ei hankkinut itselleen omaa maatilaa, ainakaan tutkimani kirjeenvaihdon aikana.

³⁶⁸ Kirje 89, rulla 11: Viktor omaisilleen, 28.04.1907, Gary, Indiana.

5.4 Talous ja työn arvostus

Viimeisinä kirjeiden sisältäminä repertuaareina esittelen kaksi työntekoon liittyvää tulkintarepertuaaria: taloudellisen repertuaarin ja työn arvostamisen -repertuaarin. Taloudellisessa repertuaarissa keskeiseksi nousee rahan ansaitseminen ja säästäminen työn kautta. Repertuaarin mukaan tarkoituksena on tienata mahdollisimman paljon rahaa, usein tiettyä kohdetta varten, mutta joissain tapauksissa myös ilman tarkkaa ilmoitettua päämäärää. Kirjeissä ilmoitettuja päämääriä olivat esimerkiksi oman maatilalan tai talon ostaminen, tai rahan tienaaaminen ja palaaminen Suomeen. Suunnitelmat saattoivat myös vaihtua nopeasti toisiin, sillä esimerkiksi ensimmäinen maailmansota vaikeutti sekä matkustamista että rahaliikennettä, jolloin varsinkin paluusuunnitelmat Suomeen oli järkevintä unohtaa. Taloudellinen repertuaari oli yleinen kaikilla aineistoni kirjoittajilla, mutta se korostui erityisesti yksin lähteneillä nuorilla miehillä, jotka saattoivat alun perinkin lähteä siirtolaiseksi taloudellisten intressien motivoimina.

Kirjeissä käsitellyt taloudelliseen repertuaariin liittyvät aiheet vaihtelivat kirjoittajasta toiseen, mutta joitain yhtäläisyyksiä oli myös havaittavissa. Ensinnäkin lähes jokaisella kirjoittajalla oli tavoitteenaan saada mahdollisimman hyvä palkka työstään, minkä toteuttamiseen käytettiin erilaisia keinoja: esimerkiksi kotiapulaisena työskennellyt Matilda selvitti mahdollisuuksiaan parempaan palkkaan työnvälitystoimistosta ja kyseli palkkatasosta muilta suomalaisilta siirtolaisilta, erilaisia metsä- ja maataloustöitä tehnyt Lauri kulki vuodenaikojen mukaan työstä toiseen etsien parhaiten maksavaa työpaikkaa, ja lähinnä rakennustöitä tehnyt Viktor taas pyrki etenemään urallaan korkeampaan asemaan saman yhtiön sisällä.

Toisena yhteisenä aiheena voi nähdä puheen siitä, vastaako tehty työ siitä saatua palkkaa. Kirjoittaessaan työstään siirtolaiset kirjoittavat toistuvasti siitä, onko työ helppoa, vai vaikeaa ja raskasta, ja yhdistävät nämä tiedot suoraan työstä saatuun palkkaan. Helppo, mutta matalapalkkainen työ hyväksytään ainakin väliaikaisesti, samoin raskas mutta hyväpalkkainen työ. Raskasta, vaarallista ja huonopalkkaista työtä tehtiin vasta viimeisenä vaihtoehtona, jos muuta ei ollut saatavilla. Esimerkiksi Matilda kokee työnsä turhan raskaaksi, mutta pyrkii vielä jatkamaan saatuaan palkankorotuksen:

minä olen ollut muutto mielellä. tykkään että mulla on toisinaan liika raskasta, mutta mulle ylennettiin taas yksi taala niin ehkä koitan vielä vähän ajanki.³⁶⁹

Henry taas viihtyy helpossa työpaikassaan, vaikka palkka onkin matala:

olen jo 2si viikkoa ollut piirustus konttoorissa en saa muuta kun 10 taalaa viikossa nyt ensin, mutta ei ole raskas työkään eikä myös *paskasta*³⁷⁰

Kirjeissä siirtolaiset punnitsivat työn hyvä ja huonoja puolia, ja vertasivat niitä työstä saatavaan palkkaan. Tällä tavoin taloudellinen tulkintarepertuaari auttoi myös määrittelemään sen, millainen on siirtolaiskontekstissa ”hyvä työpaikka”. Vastaavaa puhetta työn ja palkan suhteesta on havaittu myös esimerkiksi ruotsalaisissa siirtolaiskirjeissä samalta aikakaudelta.³⁷¹

Vaikka korkeat tienestit tai niiden tavoittelu olivatkin toistuva teema kirjeissä, otti jokunen kirjoittaja myös kantaa tähän ”rahan ylivaltaan”. Taloudellinen repertuaari korostaakin kohtuutta; tuhlaamista ei pidetä hyväksyttävänä, muttei myöskään rahanahneutta. Esimerkiksi Henry kirjoittaa seuraavasti harmitellessaan köyhän äitinsä tilannetta Suomessa:

Kyllä tämä yhteiskunta on niin nurinkurisella kannalla ettei sitä tohdi ajatella rahalla on niin suuri voima ettei enään vähällä pärjää ollenkaan mutta kyllä tässä sentään muitten mukana keikkuu niin kauan kun elääkin niin minä olen tuuminut, kun kumminkin yhtä tyhjänä saa tästä maailmasta mennä pois kun on tullutkin eipä ne raha pohatatkaan saa niitä miljooniaan mukaansa vaikkapa heidän mielensäkin tekisi.³⁷²

Vaikka tulot olivatkin kirjeissä keskeisessä osassa, joutuivat siirtolaiset huomioimaan niiden vastapainona myös kustannukset. Palkat Yhdysvalloissa olivat Suomessa maksettavia palkkoja korkeampia, mutta myös elinkustannukset olivat Yhdysvalloissa korkeammalla tasolla. Esimerkiksi Mari ja Juho kuvaavat kustannuksia ja palkkaansa seuraavasti:

ostimme [...] minule valkosen lenninkin ja alma hameen ja se maksoi lähes 4 taalaa ja kyllä täällä raha menee kun rupee ostaman jotan en minä mitään juuri tarvitsekaan ostaa täyy olla nuka vaan³⁷³

³⁶⁹ Kirje 123, rulla 11: Matilda omaisilleen, 21.02.1907, New York.

³⁷⁰ Kirje 6, rulla 8: Henry äidilleen, 02.09.1909, New Rochelle, New York.

³⁷¹ Attebery 2007, 71–72.

³⁷² Kirje 33, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 19.12.1912, Ironwood, Michigan.

³⁷³ Kirje 39, rulla 8: Mari äidilleen, 16.08.1909, Greenwich, Connecticut.

tämä palkka on rahaa ainoastaan siinä tapauksessa että saa sitä säästöön ja sitte vaihtaa sen kotimaiseksi rahaksi³⁷⁴

Juho kuvaakin tilannetta hyvin: Yhdysvaltain kontekstissa siirtolaisten tienestit eivät välttämättä olleet kovinkaan suuria, mutta Suomeen lähetettynä rahan arvo oli huomattava. Tämän seurauksena taloudellinen tulkintarepertuaari keskittyy pitkälti sekä rahan lähettämiseen Suomeen, että säästämiseen, johon edellinen lainaus Marilta viittaakin. Nostin esille mahdolliset säästökohteet jo aiemmin, ja taustalla vaikuttavat arvot ja motivaatio nousevat hyvin esiin Matildan kirjoittaessa enolleen:

Tietysti sitä on teillä kuin minulla vastoin käymisensä ja leipänne yhtä raskaan työn takana kuin työ kansan yleensä minä kunnioitan teitä Eno että olette ajallanne valvonut ja säästänyt joten olette turvattuna vanhuudessanne³⁷⁵

Taloudellisen repertuaarin arvopohjana toimii siis säästäväisyys, mikä olikin tuona aikakautena monella tapaa elintärkeää. Säästäväisyys nousi esiin joko pakon sanelemana, kuten aiemmissa lainauksissa, tai suunnitelmallisena, esimerkiksi säästötilin avaamisena. Muun muassa Henry ja Mimmi joutuivat säästökuurille pienten tulojen takia:

Täällä paikkakunnalla on huonot palkat ulosmenoja ei ole kovin paljon mutta sisään tulot ovat sitte myöskin pienet [...] se on niin vähän kun 3 henkinen perhe syö kuin vaatteiden suhteen olemme niin yksinkertaiset kun mahdollista.³⁷⁶

Pauli puolestaan uskoi onnistuvansa säästämisessä parhaiten pankin avulla:

Olen hiljakkain mennyt yhteen sellaiseen niin kuin säästöpankkiin, johon pitää maksaa joka kuukausi 5 taalaa sitte 11 vuoden ja 3 kuukauden päästä saan siitä 1000 (tuhane) taalaa. En minä osaakkan muuten paljon säästää rahoja mutta jos voisin tuon 5 taalaa maksaa sen ajan niin olis hyvä.³⁷⁷

Taloudellisessa repertuaarissa säästäväisyys nousee korkeimmaksi arvoksi, ja vastaavaa esiintyy myös ruotsalaisten siirtolaisten kirjeissä. Esimerkiksi Jennifer Attebryn mukaan ”rahasta kirjoitetaan tyypillisesti asiana, jota on tarkoitus säästää tai lähettää, mutta ei

³⁷⁴ Kirje 70, rulla 11: Juho, vastaanottaja luultavasti vaimo Miia, aika tuntematon, New York. Kirjeen alkuosa puuttuu.

³⁷⁵ Kirje 129, rulla 11: Matilda enolleen, aika ja paikka tuntematon. Paikka luultavasti New York, joulun aikaan. Paikka-arvio tehty muiden kirjeiden pohjalta. Kirjeen alkuosa puuttuu.

³⁷⁶ Kirje 25, rulla 8: Henry ja Mimmi Henryn äidille, 22.01.1912, Van Buskirk, Wisconsin.

³⁷⁷ Kirje 59, rulla 8: Pauli veljelleen Uunolle, 22.06.1915, Anvil, Michigan.

kuluttaa.”³⁷⁸ Tämän ajatusmaailman kautta säästäväisyyden vastakohta, tuhlaaminen, käsitetään lähestulkoon syntinä. Ainoat hyväksyttävät käyttötavat rahalle ovatkin siis taloudellisen repertuaarin mukaan joko säästäminen tai kotiin lähettäminen, poikkeuksina vain välttämättömimmät ostokset ja mahdolliset säästökohteet. Esimerkiksi Matilda arvostele tuhlaavaista elämää seuraavasti:

Olen siitä varma että onnellisempienki ihmisten valtaa usein muukalaisuus mieli Vaikka sitä rahaa täällä ansaitsevat mutta kyllä se toisen kautta luisuu ulos varsinki niiden jotka tahtovat nautinnon himoissa vaeltaa ja elää elämän koreudessa.³⁷⁹

Kuten jo aiemmin mainitsin, taloudellisen repertuaarin keskiössä toimii säästäväisyyden lisäksi rahan lähettäminen Suomeen. Rahaa lähetettiin Suomeen pääasiassa kolmesta eri syystä: pankkiin kasvattamaan korkoa, sukulaisille lahjaksi tai avustukseksi, tai kattamaan siirtolaisen kuluja Suomessa. Näistä kahta ensimmäistä käytettiin toistuvasti, kolmatta hieman harvemmin. Lähetystyypistä riippumatta rahalähetykset olivat merkittävä aihe kirjeissä. Kirjoittaja joko ilmoitti lähettävänsä rahaa samoihin aikoihin kirjeen kanssa tai kirjeen sisässä, kertoi milloin rahaa olisi mahdollista lähettää (usein esimerkiksi seuraavana palkkapäivänä), tai esitti syyn sille, miksi rahan lähetys ei kyseisellä hetkellä olisi mahdollista. Esimerkiksi Viktor lähettää kuukauden palkan sairaalle isälleen, jotta tämä voisi palkata itselleen apuvoimia,³⁸⁰ kun taas Henry ei kykene tiettyä ajankohtana avustamaan sukulaisiaan Suomessa: ”tahtoisin niin mielelläni auttaa vaan en voi. Oma suu kun on lähempänä.”³⁸¹ Tämä lainaus Henryltä on poikkeuksellisen suorapuheinen kuvaus siirtolaisen taloudellisesta tilanteesta, joka vain harvoin esitettiin aineistossani näin synkkänä, vaikka vaikeuksista kirjoitettiin.

Taloudellisen repertuaarin kautta kirjeissä keskusteltiin sekä pienistä että suurista muutoksista. Repertuaarin avulla siirtolaiset neuvottelivat kirjeidensä vastaanottajien kanssa suuristakin kysymyksistä, sillä sen kautta oli yksinkertaista oikeuttaa toimiaan ja suunnitelmiaan: esimerkiksi rahanpuutteen kautta oli ymmärrettävää vaihtaa työ- tai asuinpaikkaa, ja olla lähettämättä rahaa tai matkalippua, kun taas ”hyvien tienestien” kautta oli helppo perustella suunniteltua pidempää siirtolaisaikaa, tai jopa pysyvää jäämistä Yhdysvaltoihin. Näin ollen

³⁷⁸ Attebery 2007, 20. Oma käännös.

³⁷⁹ Kirje 132, rulla 11: Matilda enolleen ja serkuilleen, 1908, tarkempi aika tuntematon, New York.

³⁸⁰ Kirje 74, rulla 11: Viktor isälleen, 17.10.1905, Manistique, Michigan.

³⁸¹ Kirje 9, rulla 8: Henry äidilleen, 09.01.1910, New York.

voin todeta, että taloudellinen repertuaari oli sekä yleinen, että myös jopa koko aineistoni vaikutusvaltaisin tulkintarepertuaari.

Toinen työhön liittyvä tulkintarepertuaari, ja viimeinen aineistostani esiin noussut repertuaari on työn arvostamisen -tulkintarepertuaari. Tässä repertuaarissa työnteko itsessään nousee arvokkaaksi, ja työttömyys nähdään pahimmillaan epäonnistumisena. Repertuaarissa palkka, eli työstä saatu tulo ei näyttäydy keskeisenä, vaan tärkeintä on itse työnteko. Esimerkiksi seuraavissa lainauksissa Mimmi ja Viktor korostavat työnteon merkitystä:

minun Isältänikin on se [”rinnan alus vaiva”] loppunut ja hänelläkin oli se 20 vuotta mutta nyt ei ole enään vanhoilla päivillä ollut ollenkaan. hän on nytténkin oikein erittäin terve tekee joka päivä metsässä työtä.³⁸²

Kyllä tässä työssä on miehiä kahren saran paikolle niitä menee joka päivä poies ja joka päivä tulee toisia sisan paljo pannaan jo poies kun ovat laiskoja³⁸³

Ensimmäisessä lainauksessa Mimmi puhuu isästään, joka vielä vanhuudessaankin työskentelee ahkerasti joka päivä, ja toisessa Viktor arvostelee laiskoja työntekijöitä työpaikallaan, samalla korostaen omaa pysyvää asemaansa. Näissä lainauksissa näkyvät työn arvostamisen kaksi tärkeintä osa-aluetta: jokapäiväinen työskentely ja ”joutilaana olon” välttely.

Kirjeissä mainitaan useaan otteeseen jokapäiväinen työnteko. Esimerkiksi Mari kirjoittaa äidilleen seuraavasti: ”Mieheni myös on terve ja käy työssä joka päivä.”³⁸⁴ Mahdollinen selitys näille toistuville maininnoille löytyy esimerkiksi Viktorin kirjeestä, jossa hän kertoo oman työtilanteensa lisäksi laajemmin vallitsevasta ”huonosta ajasta”:

Täällä on nyt ja on ollut syksystä asti hyvin huono aika että on kovin paljo työttömiä miehiä ja paljo on kun vaan työntää 3me päivää viikossa [sukunimi] Kallekin lähti tältä paikalta poies, kun vaan kans sai työntää 3me päivää viikos, hän otti maata mississipin valtiosta. Minulla on ollu joka päivä työtä tähän saakka ainakin. Minä olen ollu jo parin vuoren ajan muurarien työnjohtajana terästehtaan uunilla.³⁸⁵

Viktor kertoo itse työskentelevänsä joka päivä, verraten omaa tilannettaan tuttavaansa, jolle töitä oli riittänyt vain kolmelle päivälle viikossa. ”Työskentelen joka päivä” -maininnoilla

³⁸² Kirje 32, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 10.11.1912, Ironwood, Michigan.

³⁸³ Kirje 87, rulla 11: Viktor omaisilleen, 13.01.1907, Gary, Indiana.

³⁸⁴ Kirje 56, rulla 8: Mari äidilleen, 09.09.1912, Montreal, Wisconsin.

³⁸⁵ Kirje 109, rulla 11: Viktor omaisilleen, 20.04.1914, Gary, Indiana.

siirtolainen pystyi siis vakuuttamaan kirjeen vastaanottajalle tulevansa toimeen, heikomman toimeentulon ajoista huolimatta. Suurimmassa osassa kirjeistä joissa tätä mainintaa esiintyy, ei kuitenkaan Viktorin tavoin kerrota laajemmasta erityisen huonosta ajasta. Näin ollen nämä maininnat voi nähdä joko yleisenä varmisteluna siitä, että siirtolaisella on pysyvä työpaikka ja toimeentulo, tai laajemmin ahkeran työnteon arvostuksena. Esimerkiksi Lauri kertoo työskennelleensä tauotta: ”Minä olen myös tehnyt töitä aivan yhteen mittaan olisi kyllä nyt sievonen summa jos härmän rahaksi vaihtaisi.”³⁸⁶

Työntekoon, erityisesti jokapäiväiseen sellaiseen, liittyy kirjeissä vahvasti terveys. Kuten olen jo aiemmassa luvussa esittänyt, terveys oli merkittävä teema siirtolaiskirjeissä ajan realiteetteihin perustuen, sekä yleisesti, että omassa aineistossani. Yleisten terveydentilan liittyvien kertomusten, toivomusten ja kyselyjen lisäksi terveys linkittyi aineistossani vahvasti myös työntekoon, kuten esimerkiksi aiempi lainaus Marilta osoittaa. Kirjeissä puhutaan sekä siirtolaisen omasta terveydentilasta, joka joko mahdollistaa tai estää työnteon, mutta myös itse työn terveellisyydestä. Esimerkiksi Lauri kirjoittaa loukanneensa kätensä, mikä esti hetkellisesti työnteon:

Minulle sattui sellainen vahinko kun loukkaantui käteni jota olen nyt sairastanut noin 1kk. olen pari kertaa yrittänyt sillä työntää vaan se on yhtenä päivänä aina vaivaantunut niin ettei ole voinut pitemmälle jatkaa nyt se on taas parempi ja ostin sellaiset nahkaremmit joilla voi tukea ranteet. On ollut siitä jo ainakin 50–60 taalan vahinko kun laskee sen työajan ja joutilaan ylöspidon. Ei tullut silloin heti mennyksi lääkärille joten olisi voinut vaatia komppanialta kipurahoja. Nyt niillä olisi hyvä puolustus siinä kun en ole lääkärin hoitoa siihen ottanut. Pidän sen alkuun ensin vähäpätöisempänä.³⁸⁷

Mimmi taas kertoo Henryn uudesta, vähemmän terveydelle haitallisesta työpaikasta:

Olemme jo 3ta k. olleet asumassa täällä kaupungissa ja hessulle onnistui pysyväinen työ niin että me tulemme ehkä täällä nyt olemaankin isomman aikaa hän sattui saamaan työtä yhdestä rautakaupasta. Siinä on sitte liikuntaa väliin joutuu myymään ja väliin taas viemään ostettuja tavaroita ihmisille ja hevonen on myös hoidettavana. Tämä työ on kyllä terveellisempi kun että seistä jossain verstaassa ja hengittää rauta tomua keuhkoihinsa.³⁸⁸

³⁸⁶ Kirje 155, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 30.11.1915, Lake Norden, Etelä-Dakota.

³⁸⁷ Kirje 146, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 26.02.1914, Duluth, Minnesota.

³⁸⁸ Kirje 28, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 14.09.1912, Ironwood, Michigan.

Näiden katkelmien lisäksi kirjeissä kerrotaan muun muassa työpaikan menettämisestä sairastumisen takia, ja jopa huomattavan vaarallisista työpaikoista ja niissä tapahtuneista onnettomuuksista. Yksipuolisen kirjeenvaihdon kohdalla täytyy ottaa kuitenkin huomioon se, että ei ole mahdollista tietää, mitä kaikkea siirtolaiset jättivät kertomatta kirjeissään. Esimerkiksi David A. Gerber on pohtinut asiaa englantilaisten siirtolaisten kohdalla, ja mainitsee mahdollisina poisjätettyinä aiheina muun muassa hankaluudet työsaannissa, ja vaikeudet ylipäänsä.³⁸⁹ Samoja kaikuja oli havaittavissa myös omassa aineistossani.

Työn arvostamisen -tulkintarepertuaari korostaa nimensä mukaisesti työnteon tärkeyttä. Näin ollen työttömänä olo nähtiin negatiivisena asiana, joka tuli hoitaa mahdollisimman nopeasti kuntoon. Sama tosin pätee lähestulkoon kaikissa muissakin ryhmissä ja ajanjaksoissa. Esimerkiksi Viktor kirjoittaa serkkunsa lähteneen etsimään parempia töitä muualta, ja jopa saaneen parempipalkkaisen paikan. Kyseisessä paikassa töitä riittäisi kuitenkin vain kesälle, joten talvella Nikolai joutuisi olemaan ”jouten”:

Nikolain poies menoa en minä oikeen mitään syytä tierä hän kuulusteli ja uskoi semmottein kulkevaisten puheita kun ne kehuu kuin muualla on helpot työt ja hyvät palkat ja hän suuttus kerran työpomoon niin hän päätti että hän lähtee kyllä hän sovistukin kai saamaan hyvän työn ja palkka kans on parempi kun tässä mutta ei sitä työtä ole mutkun suvella että jos sattuu niin täytyy olla talvella jouten³⁹⁰

Henry taas joutui perustelemaan äidilleen, miksi rahan lähettäminen ei kyseisellä hetkellä ollut mahdollista:

enhän voi tietä kuinka kauvan vielä saan olla laiskana joten en tahdo lähettää viimeisiä centtiäni ennenkuin saan työtä ja työnsaanti on hyvin vaikea tätä nykyä täällä Neyorkissa³⁹¹

Lainauksista ensimmäinen käyttää työttömyydestä ilmaisua ”olla jouten”, ja toinen ”laiskana olemista”. Molemmat ilmaisut ovat merkitykseltään negatiivisia, ja erityisesti ”joutenoloa” hyödynnetään useammissa kirjeissä. Kirjeissä, joissa jatkuva työntekeä esitetään ihanteena, on vaikeaa käsitellä työttömyyttä. Useimmissa tapauksissa työttömyydelle esitetään selkeä syy – esimerkiksi sairastuminen – ja asiasta ilmoitetaan kirjeellä vasta, kun tilanne on jo selvitetty, kuten Juho seuraavassa katkelmassa: ”ehtisin olla jo kipeäki muutaman päivän että menetän

³⁸⁹ Gerber 2006, 8, 97–98.

³⁹⁰ Kirje 91, rulla 11: Viktor isälleen, 04.07.1907, Gary, Indiana.

³⁹¹ Kirje 5, rulla 8: Henry äidilleen, 26.07.1909, New York.

työpaikkani mutta oli onni sentään, sain kohta toisen.”³⁹² Näin ollen Henryn määrittämättömän pitkä ”laiskana olo” on aineistoni kirjeille epätyypillistä.

Taloudellista repertuaaria hyödynnettiin hyvin runsaasti, ja sitä voisi kutsua jopa kaikista merkittävimmäksi repertuaariksi tässä aineistossa. Taloudellisen repertuaarin alle asettuvat puhe palkasta, työpaikoista ja säästämisestä, ja sen avulla oli mahdollista perustella useita erilaisia toimia hyvinkin vakuuttavasti. Työn arvostamisen -repertuaarissa keskeistä on itse työnteko. Repertuaarissa pidetään arvokkaana työn itsensä lisäksi jatkuvaa työntekoa ja terveyttä, kun taas työttömyys nähdään erittäin vakavana häirtana, jonka käsitteleminen kirjeissä on vaivalloista ja kiusallista.

6. Faktan tuottaminen

Viimeisessä analyysiluvussa siirryn kolmanteen tutkimuskysymykseeni, ja tarkastelen aineistoni sisältämiä faktuaalistamisen keinoja. Keskityn vain kahteen aineistoni mielenkiintoisimpaan tulkintarepertuaariin. Erittelen siis toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaarissa ja kohtalorepertuaarissa käytettyjä faktuaalistamisen keinoja ja faktuaalistamisstrategioita. Aloitan esittelemällä nämä keinot tulkintarepertuaarien pohjalta, minkä jälkeen analysoin tarkemmin kahdessa katkelmassa hyödynnettyjä keinoja. Lopuksi käsittelem faktuaalistamista toivo- ja kohtalorepertuaarien kannalta, keräten yhteen molemmissa repertuaareissa eniten hyödynnettyjä keinoja.

6.1 Tulkintarepertuaarien faktualisointi

Teorialuvussa mainitsin Kirsi Juhilan faktuaalistamisstrategiat (itse todettuun vetoamisen strategia, asiantuntijuusstrategia, vaihtoehdottomuusstrategia, kvantifoiva strategia ja sosiaaliin normeihin tukeutuva strategia),³⁹³ sekä Derek Edwardsin ja Jonathan Potterin esittelemät faktuaalistamisen keinot (tämän analyysin kannalta merkittävimpinä kategorian oikeutus, ääri-ilmaisut, konsensus, narratiivi, yksityiskohtainen kuvailu ja systemaattinen epämääräisyys).³⁹⁴ Aineistostani hahmottelemistani tulkintarepertuaareista oli mahdollista

³⁹² Kirje 72, rulla 11: Juho vaimolleen Miialle, 11.12.1915, New York.

³⁹³ Juhila 2016, 151–173.

³⁹⁴ Potter 1992, 160–163.

havaita jokainen strategia ja keino, mutta keskityn tässä luvussa niistä voimakkaimpiin. Yksittäisistä keinoista erityisen voimakkaasti esiin nousivat kategorian oikeutus ja ääri-ilmaisut. Vähemmän käytettyjä, mutta silti yleisiä olivat konsensus, narratiivi ja yksityiskohtainen kuvailu. Strategioista kaikki viisi olivat kohtalaisen yleisiä, ja niitä esiintyi vaihtelevasti eri kirjoittajilla ja kirjeissä.

Kategorian oikeutus, itse todettuun vetoamisen strategia ja asiantuntijuusstrategia liittyvät teksteissä hyvin vahvasti toisiinsa. Kategorian oikeutuksella viitataan puhujan – tai kirjoittajan – kuuluvan tiettyyn ryhmään, minkä kautta kyseisellä henkilöllä on pääsy tiettyihin tietoihin, ja sisäpiirillisyyden kautta suurempi auktoriteetti puhua asiastaan.³⁹⁵ Siirtolaiskirjeiden kohdalla tällaisena erityisen voimakkaana kategoriana toimivat siirtolaiset, joilla oli omakohtaista kokemusta siirtolaisuudesta, toisin kuin kotiin jääneillä sukulaisilla. Kategorioita olisi toki muitakin, mutta tässä tapauksessa siirtolaisryhmään kuuluminen on ymmärrettävästi parhaiten esillä. Tälle keinolle hyvin läheisenä toimivat itse todettuun vetoamisen strategia ja asiantuntijuusstrategia. Näissä molemmissa viitataan tietoon, johon kuulijalla tai vastaanottajalla ei ole pääsyä.³⁹⁶ Itse todettuun vetoaminen on siirtolaiskirjeissä luonnollisesti keskeistä, sillä kirjeen vastaanottajalla ei ollut omakohtaista tietoa elämästä Yhdysvalloissa. Esimerkiksi seuraavassa tulevaisuuttaan pohtivassa katkelmassa Viktor hyödyntää kyseistä strategiaa:

Olen minä toisinaan uhkaillu tämän talven aikana lähteä suomeen jos ainakin vaan tulee huono työ aika kun se *tavallisesti* on täällä Bresidentin vaalin etu vosi huonompi mutta ei se vielä siltä ainakaan näytä. ja jos hyvää aikaa piisaa niin ei sunkaan sitä sitte malta lähteä.³⁹⁷

Presidentin vaaleja edeltävä vuosi on siis ”tavallisesti” huonompi, mutta tilanne ei vielä vaikuta Viktorin mukaan pahalta. Tämä tieto ei oletettavasti ollut kirjeen vastaanottajille itsestäänselvyys, vaan se perustuu Viktorin omiin tietoihin siirtolaisena, tosin osa tiedoista voi hyvinkin olla peräisin esimerkiksi sanomalehdestä. Tällä ei kuitenkaan ole väliä, sillä tiedot toimitetaan siirtolaisryhmään kuuluvan auktoriteetilla. Itse todettuun vetoamisen strategiassa

³⁹⁵ Ibid., 160.

³⁹⁶ Juhila 2016, 151–157, 170–173.

³⁹⁷ Kirje 98, rulla 11: Viktor omaisilleen, 04.12.1911, Gary, Indiana. Olen merkinnyt tämän luvun kirjelainauksiin kursiivilla merkittävimpiä ääri-ilmaisuja ja ehdottomuutta kuvaavia sanoja.

kuitenkin keskeistä on itse *todettu*, ei itse koettu, sillä faktuaalistamisen kannalta kertojan on parempi toimia sivustakatsojana, kuin aktiivisena toimijana.³⁹⁸

Edellisessä katkelmassa Viktor hyödyntää myös asiantuntijuusstrategiaa, jossa vedotaan joko omaan tai ulkopuoliseen asiantuntijuuteen.³⁹⁹ Tulkintarepertuaarien asiantuntijuus vetoaa lähinnä siirtolaisuuteen, mutta esimerkiksi Lauri hyödyntää kirjeissään myös sekä Suomessa että Yhdysvalloissa hankkimaansa koulutusta. Itse todettuun vetoamisen strategia ja asiantuntijuusstrategia olivat erityisen vaikuttavia toivo paremmasta tulevaisuudesta - repertuaarissa, sillä toivorepertuaarin maailma sijoittui pitkälti Yhdysvaltoihin ja tietoon, johon kirjeiden vastaanottajilla ei ollut pääsyä. Ulkopuolisena auktoriteettina repertuaareissa käytetään lähinnä jumalaa, johon vedotaan erityisesti kohtalorepertuaarin äärellä:

se on mulle hauskaa että janne osui olla myöskin teillä hänen viimeisenä elämänsä iltana. aivan kuin minun puolestani. ottamassa viimeiset tervehdykset hänen sykkivältä sydämeltään. joka nyt jo on *ijäksi* tauonnut. [...] ja siitä minulla on hauska kun hän vielä viimeisinä elämänsä ilta hetkinä oli yläneellä ottamassa äiriltäni viimeiset jäähyväiset. josta kiitos ylhäiselle isälle joka johtaa ihmis lasten polkuja niin siellä kuin täällä.⁴⁰⁰

Tässä kohtalorepertuaarin katkelmassa Matilda luottaa jumalan johdatukseen ja kiittää jumalaa tätinsä kuolemaan liittyvistä olosuhteista. Olihan jumala järjestänyt useita sukulaisia kuolevan tädin luo tuona viimeisenä iltana, vaikkei Matilda itse voinutkaan olla paikalla. Jumala toimii tässä katkelmassa – ja myös monessa muussa Matilda kirjeessä – auktoriteettina, joka vahvistaa viestiä, ja jota vastaan on turha argumentoida.

Seuraava repertuaareissa esiintyvä strategia, vaihtoehdottomuusstrategia oli havaittavissa molemmissa repertuaareissa, mutta erityisesti se vaikutti kohtalorepertuaarissa. Vaihtoehdottomuusstrategiassa puheessa rakentuu vain yksi mahdollinen todellisuus ja pääte piste, sillä puheessa tietyt asiat johtavat vääjäämättömästi toisiin.⁴⁰¹ Aineistoni kirjeissä tämä näkyy erityisesti erilaisina ”täytymisinä” ja ”joutumisina”. Esimerkiksi seuraavassa katkelmassa Mari perustelee ”onneensa tyytymistä”:

³⁹⁸ Juhila 2016, 154; Edwards & Potter 2005, 249–253. Ks. myös Gilbert & Mulkay 1984, 55–57, empiirinen repertuaari.

³⁹⁹ Juhila 2016, 170–173.

⁴⁰⁰ Kirje 127, rulla 11: Matilda enolleen ja serkuilleen, 15.04.1907, New York. Kursiivi lisätty.

⁴⁰¹ Juhila 2016, 157–161.

niin me hajemme täältä niin sanoen ruusuja ja kukkasia mutta niitä me ei löydä vaan surua mutta *täytyy* tyytyä onneensa sillä me ollaan kohtalon ohjattavana⁴⁰²

Viktor puolestaan saa Yhdysvaltain kansalaisuuden hakemisen kuulostamaan ainoalta järkevältä toimelta:

Minä olen tuuminu mennä ottamaan Amerikan kansalaiseksi aikomus paperit jos *joutuisin* kumminkin pitemmältä täällä olemaan niin niistä olis joskus hyötyä jos lähtis suomenki ja eikä oliska siellä hyvä olla niin pääsen esteettä takasin kyllä ne maksavat ensimmäiset parin taalan paikalle mutta jos ei niitä ota niin *ei ole koskaan* toivo päästä täyrek kansalaisek täällä.⁴⁰³

Kuten edeltävistä lainauksista on jo käynyt ilmi, repertuaareissa toistuvat erilaiset ehdottomuudet ja ääri-ilmaisut. Esimerkiksi sanat ”kaikki”, ”aina”, ”tietysti”, ynnä muut vastaavat sanat vahvistavat viestiä, ja saavat sen kuulostamaan faktuaaliselta.⁴⁰⁴ Esimerkiksi seuraava toivorepertuaarin katkelma Juholta saa voimansa ääri-ilmaisuista: ”se on *ainoa* lohdutus että *kaikki* tänne miltei puhumattomana tulee ja perästä voiton päivä koittaa.”⁴⁰⁵ Muita repertuaareissa hieman vähemmän käytettyjä Edwardsin ja Potterin esittelemiä faktuaalistamisen keinoja ovat konsensus, narratiivi ja yksityiskohtainen kuvailu. Faktuaalistamisen keinona konsensus luo kuvaa yhteisesti hyväksytystä tilanteesta, josta kaikki voivat olla samaa mieltä.⁴⁰⁶ Narratiivissa taas kerrotaan tarinaa, joka saa väitteen kuulostamaan todelta, ja yksityiskohtainen kuvailu pyrkii lisäämään totuusarvoa tarkkojen yksityiskohtien kautta.⁴⁰⁷

Viimeiset kaksi faktuaalistamisstrategiaa, kvantifoiva strategia ja sosiaalisiin normeihin tukeutuva strategia, esiintyvät repertuaareissa hajanaisemmin. Kvantifoiva strategia perustuu lukuihin; numeroihin ja sanallisiin määreisiin.⁴⁰⁸ Aineistossani kvantifoiva strategia toimii kuitenkin lähinnä tukena esimerkiksi asiantuntijuusstrategialle, joka saa lukujen kautta lisävahvistusta. Strategioista viimeinen, sosiaalisiin normeihin tukeutuva strategia perustuu

⁴⁰² Kirje 37, rulla 8: Mari äidilleen, 30.06.1909, Greenwich, Connecticut. Kursiivi lisätty.

⁴⁰³ Kirje 106, rulla 11: Viktor isälleen, aika tuntematon, St. Paul, Minnesota. Muiden kirjeiden perusteella aika-arvio noin vuosi 1906. Kursiivi lisätty.

⁴⁰⁴ Edwards & Potter 1992, 162–163; Juhila 2016, 149. Ks. myös Pomerantz 1986, jossa esitellään tarkemmin ääri-ilmaisujen eri käyttömahdollisuuksia.

⁴⁰⁵ Kirje 72, rulla 11: Juho vaimolleen Miialle, 11.12.1915, New York. Kursiivi lisätty.

⁴⁰⁶ Edwards & Potter 1992, 163; Horton-Salway 2001, 156–157.

⁴⁰⁷ Edwards & Potter 1992, 161–162.

⁴⁰⁸ Juhila 2016, 161–164.

nimensä mukaisesti sosiaalisiin normeihin.⁴⁰⁹ Sitä esiintyi toivorepertuaarissa vähäisesti, mutta kohtalorepertuaarissa viittauksia sosiaalisiin normeihin oli havaittavissa enemmän. Molemmissa repertuaareissa oli näkyvillä normeja joita kirjoittajat hyödynsivät, esimerkiksi heikomman auttaminen, perheen yhdessäolo ja velanmaksu, jotka kuitenkin jäivät enemmän tai vähemmän irrallisiksi.

Seuraavaksi erittelen tarkemmin kahden eri kirjekatkelman sisältämiä faktuaalistamisen keinoja ja strategioita. Ensimmäinen katkelma hyödyntää useita eri keinoja, ja havainnollistaa hyvin sen, miten ne kietoutuvat toisiinsa tekstissä. Tässä tulevaisuutta suunnittelevassa toivorepertuaarin katkelmassa Viktor kertoo toisista suomalaisista siirtolaisista, jotka eivät ole oppineet englantia, ja kuvailee oman kielitaitonsa takaamia parempia mahdollisuuksia tulevaisuudessa:

Sinä kysyt että eikö minun tule päivät hyvin pitkäksi vieraskielisten joukossa ei se mitään pitkää ole sentään eikä ne mitään laita yrmää kyllä ne minun kanssani ovat hyvin ystävällisiä Nyt minä jo sentään ymmärränkin paljon mitä puhutaan ja vähä osaan itekki puhua kyllä niitä on *paljo* suomalaisia kun ovat ollee 4jä viis vuotta amerikassa eikä osaa *senkään vertaa* puhua maan kieltä kun minä nyt kun ovat *aina* suomalaisten joukossa etteivät joutu *koskaan* puheesta tekemiseen kyllä se sen puolesta on *paljo parempikin* kun saa oppia puhumaan voi päästä joskus jos pitemmältäkin *joutuis* täällä olemaan helpommille töille ja saara parempaa palkkaa.⁴¹⁰

Tässä selonteossa on mahdollista havaita lähestulkoon kaikkia esittelemiäni faktuaalistamisen muotoja. Tarkastelen ensin yksittäisiä keinoja, minkä jälkeen siirryn laajempiin strategioihin. Ensimmäisenä katkelmasta on helppo havaita ääri-ilmaisuja. Osa suomalaisista siirtolaisista viettää aikaansa ”aina” muiden suomalaisten seurassa, eivätkä he joudu ”koskaan” puhumaan tai opettelemaan englantia. Viesti korostuu vahvojen sanamuotojen kautta ja Viktor vertaa omaa vähäistä kielitaitoaan tähän täydelliseen kielitaidon puutteeseen, jolloin vähäinenkin taito vaikuttaa huomattavasti paremmalta.

Selonteossaan Viktor esittää narratiivin, kertomuksen, joka kohooa Juhilan termiin edistystarinaksi.⁴¹¹ Tarinan mukaan Viktor oppii hiljalleen englannin kieltä, viihtyy jo ”vieraskielisten” seurassa, ja tulevaisuudessa, paremman kielitaidon myötä hän tulee

⁴⁰⁹ Ibid., 165–170.

⁴¹⁰ Kirje 79, rulla 11: Viktor veljelleen Antille, 03.06.1906, Manistique, Michigan. Kursiivi lisätty.

⁴¹¹ Juhila 2016, 164. Ks. myös Gergen 1988, 99–100.

pärjäämään ja ansaitsemaan aiempaa paremmin. Samalla tarina jakaa varoittavan esimerkin; suomalaiset siirtolaiset, jotka eivät koskaan opi maan kieltä, eivät tule pärjäämään, eivätkä koskaan kohoa menestystarinoiksi Viktorin rinnalle.

Viimeisenä merkittävänä yksittäisenä keinona katkelmassa on havaittavissa kategorian oikeutus. Kyseisessä katkelmassa vaikuttaa siirtolaiskategorian lisäksi opitun englannin kielen avaama kategoria. Kielitaidon myötä Viktor pääsee uudella tavalla osaksi yhteiskuntaa. Samaan aikaan katkelmassa on havaittavissa pientä ylemmyyden tuntoa suhteessa siirtolasiin, jotka eivät ole oppineet kieltä. Heidän kanssaan Viktor jakaa siirtolaiskategorian, mutta kielitaidon myötä Viktor on siirtynyt eteenpäin.

Kuten jo aiemmin totesin, kategorian oikeutukseen liittyvät vahvasti sekä asiantuntijuusstrategia että itse todettuun vetoamisen strategia, jotka tässäkin katkelmassa toimivat yhdessä. Viestiä perustellaan erityisesti oman asiantuntijuuden ja kokemuksien kautta, sillä väitteille joidenkin suomalaisten kielitaidottomuudesta, tai kielitaidon myötä paremmasta tulevaisuudesta ei tarjota muita perusteita. Selonteon alkuosan minä-muotoisesta puheesta – ”kyllä ne minun kanssani ovat” ja ”vähä osaan itekki puhua” – siirrytäänkin vakuuttelussa objektiivisen tarkkailijan passiiviin: ”kyllä se sen puolesta on paljo parenpikin kun saa oppia puhumaan”.

Kvantifoiva strategia näyttäytyy tässä katkelmassa lähinnä muita keinoja tukevana. Viktor käyttää toistuvasti sanaa ”paljon” vahvistamaan viestiään; siirtolaisina on paljon suomalaisia jotka eivät osaa puhua englantia, puhumaan oppiminen on kielitaidottomuutta paljon parempi vaihtoehto, ja Viktor itse ymmärtää jo paljon puhetta. Vastapainona tälle hän osaa kuitenkin puhua vain ”vähän”. Viimeisenä kvantifoivana keinona Viktor käyttää tarkempia lukuja, jotka tässä yhdistyvät muihin epätarkempiin määreisiin: ”*paljo suomalaisia kun ovat ollee 4jä viis vuotta amerikassa eikä osaa senkään vertaa*”.⁴¹²

Viimeinen katkelmassa merkittävä strategia, vaihtoehtottomuusstrategia, valottaa mahdollista taustaa tälle kielen oppimiseen liittyvälle selonteolle: jos Viktor *joutuisi* jäämään Yhdysvaltoihin pidemmäksi aikaa, kielitaito mahdollistaisi paremmat elinolosuhteet. Kielen oppiminen muotoutuu siis ainoaksi järkeväksi toimintamalliksi, ainakin Viktorin tilanteessa. Samaan aikaan kielitaidon myötä saadut paremmat tulot ja olosuhteet kuitenkin ruokkivat todennäköisyyttä jäädä pysyvästi Yhdysvaltoihin. Tämä katkelma olisi siis mahdollista nähdä

⁴¹² Kursiivi lisätty.

ensimmäisinä perusteluina Yhdysvaltoihin jäämiselle, vaikka diskursiivinen psykologia ei pyrikään tekemään tällaisia spekulatioita.⁴¹³ Veljen kysymyksestä ja ”vieraskielisten” seurassa selviytymisestä siirrytään nopeasti pitkäaikaiseen siirtolaisuuteen, ja tulevaisuus Yhdysvalloissa näyttäytyy tiettyjen reunaehtojen kautta Viktorin kannalta positiivisena. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan faktuaalistamisen keinoja Matildan kirjoittamassa kohtalorepertuaarin katkelmassa:

Ehkä kerron teille tässä vieläkin uutta että aijon mennä nyt naimisiin jos esimerkiksi tunnosta toti tulee nimensä on Kaarl [sukunimi] ja kotosin jyvaskylästä ja työntää sellaisessa verstaassa jossa tehrään rautatie vaunuja. Hän on vähän vanhempi minua, mutta uskon ja toivon että löydän hänessä miehen joka Tulisi pitämään huolen perhe oloista. Niin en tierä onko sitte onneksi eli onnettomuudeksi Mutta luotan jumalan johratukseen että jos se ei ole ylhäisen isän tahto niin lahotkoon vieläkin kuten minun on *monta kertaa jo ennenki* käynyt toivo on minunki pettänyt minunki rinnassani sykkii toteutumattomat toiveet.⁴¹⁴

Tässä katkelmassa Matilda pohtii mahdollista avioliittoa, ja kertoo aiemmin kariutuneista haaveistaan. Katkelma hyödyntää useita eri faktuaalistamisen keinoja ja strategioita, kuten aiempi lainaus Viktoriltakin, mutta hieman eri painotuksilla. Ensimmäisinä keinoina Matildan tekstistä nousevat esiin sekä yksityiskohtainen kuvailu, että systemaattinen epämääräisyys. Matilda kertoo yhtä aikaa tarkkoja tietoja mahdollisesta sulhasestaan (nimi, kotipaikkakunta, työpaikka), ja samalla jättää hyvin paljon kertomatta: mies on *vähän* vanhempi, ja Matilda *toivoo* miehen olevan kunnollinen.⁴¹⁵ Samaan aikaan myös koko naimisiinmeno jää hieman epävarmaksi: ”jos esimerkiksi tunnosta toti tulee” ja ”Niin en tierä onko sitte onneksi eli onnettomuudeksi” saavat naimisiinmenon vaikuttamaan kohtalaisen epätodennäköiseltä, ja tätä vielä vahvistetaan katkelman lopussa muistuttamalla aiemmista peruuntuneista suunnitelmista: ”lahotkoon vieläkin kuten minun on *monta kertaa jo ennenki* käynyt”.

Yksityiskohtainen kuvailu lisää selonteon faktuaalisuutta nimensä mukaan kuvailemalla asiaa yksityiskohtaisesti, mutta tietyissä tilanteissa myös epämääräisyys voi toimia faktuaalistavana keinona.⁴¹⁶ Sally Wigginsin mukaan epämääräisyys korostuu silloin, kun puhuja haluaa vähentää omaa panostaan tilanteessa, eikä näyttäa turhan kietoutuneelta siihen.⁴¹⁷ Edellisessä

⁴¹³ Wiggins 2017, 5.

⁴¹⁴ Kirje 130, rulla 11: Matilda omaisilleen, 27.06.1907, New York. Kursiivi lisätty. Kyselylomakkeen mukaan Matilda meni naimisiin Yhdysvalloissa toisen suomalaisen siirtolaisen kanssa, mutta muita tietoja ei ole saatavilla. Tämän avioliittosuunnitelman toteutumisesta ei siis ole varmuutta.

⁴¹⁵ Kursiivi lisätty.

⁴¹⁶ Edwards & Potter 1992, 162.

⁴¹⁷ Wiggins 2017, 161–162.

kirjelainauksessa Matilda siis jo valmiiksi ”irrottaa” itseään tilanteesta, ja valmistautuu jo etukäteen avioliittosuunnitelmien mahdolliseen kariutumiseen.

Seuraavaksi katkelmasta nousee esiin sosiaalisiin normeihin tukeutuva strategia. Sosiaalisten normien kannalta avioliitto nähtiin erityisesti tuona aikana arvostettuna asiana, ja samaan aikaan avioliittoaikeiden kariutuminen taas negatiivisena. Näin ollen Matilda varautuu kirjeessään molempiin vaihtoehtoihin. Yhtäältä Matilda näkee sulhasehdokkaassaan miehen, joka ”Tulisi pitämään huolen perhe oloista”, ja toisaalta samaan aikaan Matilda varautuu suunnitelmien murenemiseen epämääräisellä puheella. Varautumisena voidaan nähdä myös asiantuntijuusstrategian hyödyntämisen. Matilda vetoaa katkelmassaan jumalan johdatukseen, ja asettaa lopulta koko avioliiton toteutumisen jumalan haltuun. Tästä taas siirrytään nopeasti vaihtoehtottomuusstrategiaan, jonka kautta avioliittoaikeiden kariutuminen näyttäytyy lähes vääjäämättömänä. Vaihtoehtottomuusstrategian kannalta katkelmassa tapahtuu käänös aktiivin minä-muodosta passiiviin, jolloin puhuja muuttuu aktiivisesta tekijästä tekemisen kohteeksi, jolle asiat – tai tässä tilanteessa mahdollinen avioliitto – tapahtuvat.⁴¹⁸ Näillä keinoilla Matilda siis pitää itsensä tilanteen ulkopuolella, ja on näin ollen vapaa avioliittosuunnitelmaan tai sen toteutumiseen liittyvistä syytöksistä, vastuusta ja häpeästä, toisin sanoen repertuaarin mukaisesti kohtalon ohjattavana.

Muita keinoja ja strategioita on katkelmassa hyödynnetty hyvin vähän. Kvantifoiva strategia ja itse todettuun vetoava strategia saavat katkelmassa hyvin minimaaliset roolit, eikä muita yksittäisiä keinojakaan ole hyödynnetty merkittävästi.

Tämän luvun lopuksi kerään yhteen toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaarissa ja kohtalorepertuaarissa eniten hyödynnettyjä faktuaalistamisen keinoja. Toivorepertuaarissa korostuivat erityisesti kategorian oikeutus, asiantuntijuusstrategia ja itse todettuun vetoamisen strategia. Tämä on ymmärrettävää, sillä toivorepertuaarin alle asettuu lähinnä puhetta Yhdysvalloista ja tulevaisuudesta siellä. Nämä luonnollisesti ovat aiheita, joihin kirjeiden vastaanottajilla ei ollut samanlaista pääsyä kuin siirtolaisilla, jolloin nämä faktuaalistamisen keinot korostuivat. Näiden kolmen keinon lisäksi toivorepertuaarissa esiintyi myös kaikkia muita aiemmin mainittuja keinoja ja strategioita, vaihtelevasti eri kirjoittajien teksteissä. Esimerkiksi Viktor hyödyntää muita enemmän kvantifoivaa strategiaa, samalla kun Lauri

⁴¹⁸ Ibid., 169–170.

pohjaa vahvasti asiantuntijuuteen ja itse todettuun, esiintyen asiantuntijana asiassa kuin asiassa: ”Minä olen ulkopuolella asiaa. Mutta [...]”⁴¹⁹

Molemmat repertuaarit hyödynsivät ääri-ilmaisuja ja ehdottomuuksia, kuten ”kaikki”, ”aina” ja ”tietysti” tasaisesti. Samoin myös yksityiskohtaista kuvailua ja systemaattista epämääräisyyttä käytettiin toistuvasti. Yleisesti ottaen molemmissa repertuaareissa hyödynnettiin kaikkia esittelemiäni faktuaalistamisen keinoja ja erityisesti strategioita hieman eri painotuksin.

Kohtalorepertuaarissa merkittävimmit keinoiksi nousivat vaihtoehdottomuusstrategia, ja joissain määrin sosiaalisiin normeihin tukeutuva strategia. Vaihtoehdottomuus liittyy kohtalorepertuaarissa erityisesti kuoleman vääjäämättömyyteen, mutta myös työntekoon. Esimerkiksi Mimmi ja Lauri kirjoittavat seuraavasti kohtaloonsa tyytymisestä ja työnteosta: ”*kaikkea* sitä kyllä *joutuu* tekemään mitä vaan milloinkin saa”⁴²⁰ ja ”Kyllä täällä Amerikassa saa kansa työmaillakin *kaikellaista* kurjuuttakin kärsiä, mutta ei sitä *aina* auta, kun *täytyy* vaan kärsiä vastukset.”⁴²¹ Kuten jo aiemmin mainitsin sosiaalisiin normeihin tukeutuvan strategia kohdalla, tämä strategia esiintyi repertuaareissa melko hajanaisesti. Kohtalorepertuaarin kohdalla sen merkitys oli suurempi, mutta edelleenkin hieman epätasainen. Pääasiallisesti kohtalorepertuaarissa vaikuttivat perheen yhdessäolon ja läheisyyden normit, mutta näiden lisäksi oli havaittavissa useita eri normeja, jotka liittyivät esimerkiksi vaatimattomuuteen, kasvatukseen ja perherooleihin. Erilaisia normeja hyödynnettiin siis huomattavissa määrin, mutta hyvin hajanaisesti.

7. Yhteenveto

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut 1800- ja 1900-lukujen vaihteen suomalaisten siirtolaiskirjeiden kuvauksia Suomesta ja Yhdysvalloista, analysoinut kirjeiden sisältämiä tulkintarepertuaareja, ja esitellyt keinoja, joiden avulla kyseisiä tulkintarepertuaareja on faktuaalistettu. Olen keskittynyt pääasiassa laajimpiin kirjekokonaisuuksiin aineistossani, joten erityisesti aktiivisimmat kirjoittajat Henry, Mimmi, Mari, Viktor, Matilda ja Lauri ovat olleet keskeisiä hahmoja tutkielmassani. Analyysini on liikkunut laajemman tason suurista linjoista

⁴¹⁹ Kirje 159, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 21.07.1916, Duluth, Minnesota.

⁴²⁰ Kirje 28, rulla 8: Mimmi ja Henry Henryn äidille, 14.09.1912, Ironwood, Michigan. Kursiivi lisätty.

⁴²¹ Kirje 160, rulla 11: Lauri veljelleen Kaarlolle, 14.11.1916, Duluth, Minnesota. Kursiivi lisätty.

kohti pienempää ja rajatumpaa aineistoa. Analyysi lähti liikkeelle koko siirtolaiskirjeaineistoni laajuudesta teemojen erittelystä, minkä jälkeen siirryin tarkastelemaan kuvauksia Suomesta ja Yhdysvalloista hieman rajatummalla aineistolla, keskittyen aktiivisimpien kirjoittajien ja kirjoittajaryhmien kirjeisiin. Tämän jälkeen analyysi tarkentui näihin kuvauksiin liittyviin tulkintarepertuaareihin. Lopulta tarkastelin faktualisointia yksittäisten repertuaarien kannalta, kahden lyhyen tekstikatkelman kautta.

Kirjeiden kuvaukset Suomesta maalasivat Suomea idealistiseksi menneisyyden kodiksi, johon moni kaipasi, mutta samaan aikaan tuoreessa muistissa olivat kotimaan köyhyys ja vähäiset mahdollisuudet. Usealla kirjoittajalla Suomi-kuva määrittyikin negatiiviseksi juuri taloudellisten aspektien kautta, eikä paluu Suomeen näyttänyt kovin todennäköiseltä. Yllättäen myös kuva muista suomalaisista siirtolaisista muotoutui kirjeissä huomattavan negatiiviseksi. Positiivisempi kuva Suomesta muotoutui lähinnä siirtolaisille tärkeiden ihmissuhteiden kautta. Kaipuu perheen ja sukulaisten pariin esiintyi kirjeissä voimakkaana, ja kodin käsite muotoutuikin pitkälti näiden läheisten ihmissuhteiden kautta. Näiden lisäksi kuvausten Suomi määrittyi tutuksi ja turvalliseksi, esimerkiksi jaetun kielen ja tutun ympäristön kautta.

Kuva Yhdysvalloista näyttäytyi kaksijakoisena. Yhtäältä Yhdysvallat nähdään mahdollisuuksien valtakuntana, jossa erityisesti taloudelliset mahdollisuudet ovat lukemattomia. Toisaalta siirtolaiset joutuivat myös kärsimään köyhyydestä, Yhdysvaltain mittakaavassa heikoista palkoista ja kielitaidottomuuden tuomista ongelmista. Molempien kuvausten kautta Yhdysvallat näyttäytyi kuitenkin taloudellisesti Suomea parempana vaihtoehtona. Yhdysvalloista muotoutuvassa kuvassa elää vahvasti myös ainainen toivo paremmasta ja usko siihen, että tulevaisuus Yhdysvalloissa tulisi joka tapauksessa olemaan parempi kuin se voisi koskaan olla Suomessa. Näiden lisäksi Yhdysvallat näyttäytyy kirjeissä sekä seikkailuna, että arkisena uutena kotimaana, riippuen maassa vietetystä ajasta ja kotiutumisen asteesta.

Kaiken kaikkiaan on mahdollista sanoa, että Suomi-kuvaa luotiin kirjeissä yhdessä vastaanottajien kanssa, esimerkiksi muisteluiden kautta, ja erityisesti läheisten ihmissuhteiden vaikutuksen alla. Kuva Yhdysvalloista taas rakentui kokonaan siirtolaisten omille kokemuksille ja tiedoille, sillä Suomessa asuvilla läheisillä ei ollut näihin samanlaista pääsyä eikä yhteyttä.

Tulkintarepertuaarien tutkiminen avaa mahdollisuuksia sen ymmärtämiseen, millä tavoin siirtolaiset hahmottivat maailmaa ympärillään, merkityksellistivät ja konstruoivat sitä. Samalla

diskursiivisessa psykologiassa puhe ymmärretään toimintana, ja repertuaareilla muun muassa perustellaan erilaisia toimia. Aineistossani esiintyi yhteensä seitsemän voimakasta tulkintarepertuaaria, joita oli havaittavissa vaihtelevasti kaikkien kirjoittajien kirjeissä: Suomi menneisyytenä -repertuaari, arkirepertuaari, perhekeskeinen repertuaari, kohtalorepertuaari, toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaari, taloudellinen repertuaari ja työn arvostamisen -repertuaari. Näistä Suomikuviin yhdistyy erityisesti Suomi menneisyytenä -repertuaari, ja taas kuvauksiin Yhdysvalloista liittyvät toivorepertuaari, arkirepertuaari ja työn arvostamisen -repertuaari. Perhekeskeinen repertuaari, kohtalorepertuaari ja taloudellinen repertuaari toimivat kaikki molempien kuvausten ympärillä.

Suomi menneisyytenä -repertuaarissa Suomi näyttäytyy siirtolaisen kannalta menneisyytenä ja lapsuudenkotina, jonne paluuta ei kuitenkaan nähdä varsinkaan taloudellisesti järkevänä. Tämän repertuaarin jatkona voi nähdä toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaarin, jossa pidetään yllä uskoa ja toivoa paremmasta tulevaisuudesta Yhdysvalloissa. Toivorepertuaari yhdistyy myös kohtalorepertuaariin, jossa siirtolainen asettaa elämänsä ja tulevaisuutensa kohtalon haltuun, usein vedoten ”jumalan suunnitelmaan”. Perhekeskeisessä repertuaarissa keskitytään perheeseen ja sukuun liittyvään puheeseen, ja erilaisia toimia perustellaan perheen edun kautta. Perherepertuaarin lisäksi myös taloudellinen repertuaari on vahvasti toiminnallinen, ja sen avulla toimia perustellaan taloudellisten seikkojen kautta. Arkirepertuaarissa uusi ja jännittävä elämä Yhdysvalloissa muuttuu arjeksi tottumisen ja kotoutumisen kautta, jossa myös työn arvostamisen repertuaari avustaa, korostaen jokapäiväisen työnteon merkitystä ja paheksuen toimetttömyyttä.

Aineistossani selkeimmin vaikuttaneita tulkintarepertuaareja olivat taloudellinen repertuaari ja toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaari. Näitä repertuaareja esiintyi määrällisesti eniten, ja ne korostuivat voimakkuudellaan muista repertuaareista. Näillä, kuten muillakin, repertuaareilla muun muassa jäsennetään yksilön maailmankuvaa, sekä mahdollistetaan ja perustellaan erilaisia toimia. Siirtolainen saattoi esimerkiksi perustella toimintaansa – tässä tapauksessa vaikkapa Yhdysvaltoihin jäämistä – taloudellisella ja toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaareilla, normalisoida tilannettaan arki- ja työn arvostamisen -repertuaareilla, poistaa itseltään vastuun kohtalorepertuaarilla, ja samalla pitää yhteyttä Suomeen perhekeskeisellä ja Suomi menneisyytenä -repertuaareilla.

Faktuaalistamisstrategioita ja -keinoja käytetään lujittamaan edellä mainittuja repertuaareja antamalla niille huomattava totuusarvo, samalla tavoin kuin muussakin kielenkäytössä.⁴²² Tarkastelin analyysissäni pääasiassa kohtalo- ja toivo paremmasta tulevaisuudesta - repertuaareihin liittyviä faktuaalistamisen keinoja, keskittyen erityisesti kahteen katkelmaan. Havaitsin aineistossani kaikkia Kirsi Juhilan määrittelemiä faktuaalistamisstrategioita: itse todettuun vetoamisen strategia, asiantuntijuusstrategia, vaihtoehdottomuusstrategia, kvantifoiva strategia ja sosiaalisiin normeihin tukeutuva strategia, sekä useita Derek Edwardsin ja Jonathan Potterin esittelemiä faktuaalistamisen keinoja: kategorian oikeutus, ääri-ilmaisut, konsensus, narratiivi, yksityiskohtainen kuvailu ja systemaattinen epämääräisyys. Tutkituissa katkelmissa ja repertuaareissa käytettiin vaihtelevasti kaikkia eri keinoja ja strategioita, mutta keskeisiksi strategioiksi nousivat erityisesti asiantuntijuusstrategia, vaihtoehdottomuusstrategia ja itse todettuun vetoamisen strategia, merkittäviä hyödynnettyjä keinoja taas olivat ääri-ilmaisut, kategorian oikeutus ja systemaattinen epämääräisyys.

Vaikka siirtolaisuutta ja siirtolaiskirjeitä on tutkittu runsaasti, diskurssianalyysiä ei ole erityisemmin hyödynnetty kirjeiden tutkimuksessa. Onnistuin löytämään vain David A. Gerberin jo aiemmin mainittuja tutkimuksia kirjeiden diskursseista, samalla kun muut diskurssianalyttiset siirtolaiskirjetutkimukset loistivat poissaolollaan. Näin ollen tutkielmani on tuore näkökulma tutkittuun aiheeseen. Yleisesti ottaen siirtolaiskirjeiden tulkintarepertuaarien tutkiminen lisää ymmärrystä itse siirtolaisista, ja heidän kommunikaatiostaan läheistensä kanssa kirjeiden välityksellä. Koska muita tulkintarepertuaareja käsitteleviä tutkimuksia siirtolaiskirjeistä ei kuitenkaan ole tehty, tuloksiani ei ole mahdollista vertailla muihin vastaaviin tutkimuksiin. Tulkintarepertuaarien kaikuja on kuitenkin mahdollista havaita muissa tutkimuksissa. Olen esimerkiksi vertaillut kirjeideni tulkintarepertuaareja ja merkittäviä teemoja useaan otteeseen muun muassa Gerberin ja Jennifer Attebryn tutkimuksiin englantilaisista ja ruotsalaisista siirtolaiskirjeistä. Esimerkiksi Gerberin tutkimuksessa voi havaita kohtalorepertuaarin läsnäolon,⁴²³ ja Attebryn tutkimissa kirjeissä taas on nähtävissä useampaakin omasta aineistostani esiin noussutta tulkintarepertuaaria: taloudellinen repertuaari, toivo paremmasta tulevaisuudesta -repertuaari, ja lähtömaa menneisyytenä -repertuaari.⁴²⁴ Suomalaisissa ja muissa siirtolaiskirjeissä esiintyy myös runsaasti jaettuja teemoja. Kuten omassa aineistossani, myös muissa siirtolaiskirjeissä

⁴²² Juhila 2016, 146–147.

⁴²³ Gerber 2006.

⁴²⁴ Attebery 2005; 2007.

siirtolaiset kirjoittivat muun muassa työstä, läheisistään ja kirjeenvaihdosta, yleisesti ottaen elämistään.⁴²⁵ Näin ollen voi sanoa, etteivät aineistoni kirjeet eroa suuresti muista siirtolaiskirjeistä, ainakaan yleisimpien teemojen kohdalla. Tarkka vertailu tulkintarepertuaarien kannalta vaatisi kuitenkin muita vastaavia tutkimuksia. Tässä tilanteessa voin sanoa, että – olivat tulkintarepertuaarit sitten jaettuina tai eivät – tulkintarepertuaarien tutkiminen on kuitenkin uusi tapa jäsentää ja ymmärtää siirtolaiskirjeiden sisältöä.

Diskurssianalyysin ja aineistoni kannalta täytyy vielä lopuksi ottaa huomioon havaintojen yleistettävyyden. Suomesta lähti ennen ensimmäistä maailmansotaa siirtolaisiksi Pohjois-Amerikkaan noin 300 000 henkeä, ja tässä tutkielmassa olen tarkastellut heistä 20:n kirjoittamia kirjeitä, jotka ovat sattuneet säilymään jälkipolville. Näin ollen havaintojani ei voida varmuudella yleistää laajemmin, sillä nämä kyseiset tulokset pätevät varmasti vain näihin henkilöihin ja tähän aineistoon. Tutkielman tulokset tarjoavat kuitenkin mahdollista osviittaa muistakin kirjeistä, ja olisikin mielenkiintoista testata näitä ja muitakin tulkintarepertuaareja laajemmalla siirtolaiskirjeaineistossa, sekä suomalaisissa että muissa kirjeissä. Muita mahdollisia ja kiinnostavia jatkotutkimuskohteita siirtolaiskirjeiden parissa olisivat esimerkiksi identiteetin ja subjektipositioiden muodostuminen, valtaan liittyvät diskurssit ja sukupuolen rakentuminen siirtolaiskirjeissä.

⁴²⁵ Ks. esim. Zempel 1991; Gerber 2000; Markelis 2006; Attebery 2007; Ishiguro 2015.

Lähdeluettelo

Aineisto

Turun yliopisto, Yleinen historia. Siirtolaisuushistorian kokoelma, Kirjekokoelma.

Siirtolaiskirjekokoelma, rulla no. 8. Varsinais-Suomi, Maaria VIII – Mynämäki I (mikrofilmi). Kirjeet no. 1–68.

Siirtolaiskirjekokoelma, rulla no. 11. Varsinais-Suomi, Pyhämaa XI – Pöytyä VII (mikrofilmi). Kirjeet no. 69–160.

Siirtolaiskirjekokoelma, rulla no. 12. Varsinais-Suomi, Pöytyä VII – Sauvo I (mikrofilmi). Kirjeet no. 161–174.

Elektroniset lähteet

Immigration History Research Center, University of Minnesota 2020: America Letters (Finnish). Saatavissa: <http://ihrca.dash.umn.edu/dil/letters/america-letters-finnish/> Viitattu 02.03.2020.

Siirtolaisuusinstituutti 2020: Arkisto. Saatavissa: <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/aineistot/arkisto/> Viitattu 23.01.2020.

The National Bureau of Economic Research (NBER) 2020: US Business Cycle Expansions and Contractions. Saatavissa: <https://www.nber.org/cycles/> Viitattu 23.01.2020.

Tilastokeskus 2018: Väestönkehitys vuosina 1749–2050. Saatavissa: <https://www.stat.fi/org/tilastokeskus/vaestonkehitys.html> Viitattu 10.10.2018.

Tutkimuskirjallisuus

Alanen, Arnold R. 2014: ”Finnish Settlements in the United States: ”Nesting Places” and Finntowns”. Teoksessa Auvo Kostiainen (toim.) *Finns in the United States: A History of Settlement, Dissent, and Integration*. East Lansing: Michigan State University Press, 55–74.

Anderson, Benedict 2006 [1983]: *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Uusittu painos. Lontoo: Verso.

Arango, Joaquin 2010: "Explaining Migration: A Critical View". Teoksessa Steven Vertovec (toim.) *Migration*. Vol. I. Lontoo: Routledge, 97–114.

Attebery, Jennifer 2005: "Swedish America in the Rocky Mountain West, 1880–1917: Folkloric Perspectives on the Immigrant Letter", *Scandinavian Studies* 77 (1): 53–84.

Attebery, Jennifer 2007: *Up in the Rocky Mountains: Writing the Swedish Immigrant Experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Barton, David & Nigel Hall 2000: "Introduction". Teoksessa David Barton & Nigel Hall (toim.) *Letter Writing as a Social Practice*. Studies in Written Language and Literacy 9. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1–14.

Brown, Susan K., James Bachmeier & Frank D. Bean 2009: "Trends in US Immigration". Teoksessa John Higley, John Nieuwenhuysen & Stine Neerup (toim.) *Nations of Immigrants: Australia and the USA Compared*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 42–55.

Brubaker, Rogers 2002: "Ethnicity Without Groups", *European Journal of Sociology* 43 (2): 163–189.

Burr, Vivien 2015: *Social Constructionism*. 3. painos. Lontoo: Routledge.

Chiavetta, Eleonora 2012: "Fanny to William: A Critical Discourse Analysis Approach to the Letters of Frances Leonora Macleay". Teoksessa Marina Dossena & Gabriella Del Lungo Camiciotti (toim.) *Letter Writing in Late Modern Europe*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 89–103.

Clack, George, Alonzo L. Hamby & Mildred Sola Neely 2009: *Outline of U.S. History*. Uusittu painos. New York: Nova Science Publishers.

Dahinden, Janine 2016: "A Plea for the 'De-Migranticization' of Research on Migration and Integration", *Ethnic and Racial Studies* 39 (13): 2207–2225.

Dalbello, Marija 2018: "Threshold Text and the Metaphysics of Writing". Teoksessa Pertti Anttonen, Cecilia af Forselles & Kirsti Salmi-Niklander (toim.) *Oral Tradition and Book*

Culture. Studia Fennica Folkloristica 24. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 146–167.

Daniels, Roger 1990: *Coming to America: A History of Immigration and Ethnicity in American Life*. New York: HarperPerennial.

Dehaan, Kathleen A. 2010: "Negotiating the Transnational Moment: Immigrant Letters as Performance of a Diasporic Identity", *National Identities* 12 (2): 107–131.

Del Lungo Camiciotti, Gabriella & Marina Dossena 2012: "Introduction". Teoksessa Marina Dossena & Gabriella Del Lungo Camiciotti (toim.) *Letter Writing in Late Modern Europe*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1–12.

Dublin, Thomas 2014: "Introduction". Teoksessa Thomas Dublin (toim.) *Immigrant Voices: New Lives in America, 1773–2000*. Urbana: University of Illinois Press, 1–24.

Edwards, Derek 1997: *Discourse and Cognition*. Lontoo: Sage Publications.

Edwards, Derek & Jonathan Potter 1992: *Discursive Psychology*. Lontoo: Sage Publications.

Edwards, Derek & Jonathan Potter 2005: "Discursive Psychology, Mental States and Descriptions". Teoksessa Hedwig te Molder & Jonathan Potter (toim.) *Conversation and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press, 241–259.

Elliott, Bruce S., David A. Gerber & Suzanne M. Sinke 2006: *Letters Across Borders: The Epistolary Practices of International Migrants*. New York: Palgrave Macmillan.

Elspaß, Stephan 2012: "Between Linguistic Creativity and Formulaic Restriction: Cross-Linguistic Perspectives on Nineteenth-Century Lower Class Writers' Private Letters". Teoksessa Marina Dossena & Gabriella Del Lungo Camiciotti (toim.) *Letter Writing in Late Modern Europe*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 45–64.

Faist, Thomas 2010: "The Crucial Meso-Level". Teoksessa Steven Vertovec (toim.) *Migration*. Vol. I. Lontoo: Routledge, 146–175.

Gerber, David A. 2000: "Epistolary Ethics: Personal Correspondence and the Culture of Emigration in the Nineteenth Century", *Journal of American Ethnic History* 19 (4): 3–23.

Gerber, David A. 2005: "Acts of Deceiving and Withholding in Immigrant Letters: Personal Identity and Self-Presentation in Personal Correspondence", *Journal of Social History* 39 (2): 315–330.

rr, David A. 2006: *Authors of Their Lives: The Personal Correspondence of British Immigrants to North America in the Nineteenth Century*. New York: New York University Press.

Gergen, Mary M. 1988: "Narrative Structures in Social Explanation". Teoksessa Charles Antaki (toim.) *Analysing Everyday Explanation: A Casebook of Methods*. Lontoo: Sage Publications, 94–112.

Gilbert, G. Nigel & Michael Mulkay 1984: *Opening Pandora's Box: A Sociological Analysis of Scientists' Discourse*. New York: Cambridge University Press.

Haldórsdóttir, Erla Hulda 2014: "Elämä kirjeissä: Miten representoida jo representoitua elämää". Suomentanut Heini Hakosalo. Teoksessa Heini Hakosalo, Seija Jalagin, Marianne Junila & Heidi Kurvinen (toim.) *Historiallinen elämä: Biografia ja historiantutkimus*. Historiallinen arkisto 141. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 172–185.

Hall, Stuart 1992: "The West and the Rest: Discourse and Power". Teoksessa Stuart Hall & Bram Gieben (toim.) *Formations of Modernity*. Cambridge: Polity Press, 275–332.

Helsti, Hilka 2006: "'Rakkaat omaiset': Heikkilän sisarusten kirjeet ja perhestrategiat 1901–1919". Teoksessa Hilka Helsti, Laura Stark & Saara Tuomaala (toim.) *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1101. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 110–168.

Hepburn, Alexa & Sally Wiggins (toim.) 2007a: *Discursive Research in Practice: New Approaches to Psychology and Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hepburn, Alexa & Sally Wiggins 2007b: "Discursive Research: Themes and Debates". Teoksessa Alexa Hepburn & Sally Wiggins (toim.) *Discursive Research in Practice: New Approaches to Psychology and Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–28.

- Hoffman, Angela & Merja Kytö 2019: "Varying Social Roles and Networks on a Family Farm: Evidence from Swedish Immigrant Letters, 1880s to 1930s", *Journal of Historical Sociolinguistics* 5 (2): ei sivunumeroita.
- Horton-Salway, Mary 2001: "The Construction of M.E.: The Discursive Action Model". Teoksessa Margaret Wetherell, Stephanie Taylor & Simeon J. Yates (toim.) *Discourse as Data: A Guide for Analysis*. Lontoo: Sage Publications, 147–188.
- Ishiguro, Laura 2015: "'How I Wish I Might Be Near': Distance, Emotion, and the Epistolary Family in Late Nineteenth-Century Condolence Letters". Teoksessa Karen Dubinsky, Adele Perry & Henry Yu (toim.) *Within and Without the Nation: Canadian History as Transnational History*. Toronto: University of Toronto Press, 212–227.
- Jokinen, Arja 2016: "Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen". Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 337–368.
- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen 2016: "Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet". Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 25–50.
- Jolly, Margaretta & Liz Stanley 2005: "Letters As/Not a Genre", *Life Writing* 2 (2): 91–118.
- Juhila, Kirsi 2016: "Miten tarinasta tulee tosi? Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa". Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 145–178.
- Juhila, Kirsi & Eero Suoninen 2016: "Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä". Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 445–463.
- Jussila, Osmo 2004: *Suomen suuriruhtinaskunta 1809–1917*. Helsinki: WSOY.
- Jørgensen, Marianne & Louise J. Phillips 2002: *Discourse Analysis as Theory and Method*. Lontoo: Sage Publications.

Karni, Michael G., Olavi Koivukangas & Edward W. Laine 1988: *Finns in North America: Proceedings of Finn Forum III, 5–8 September 1984, Turku, Finland*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Kaunonen, Gary 2010: *Challenge Accepted: A Finnish Immigrant Response to Industrial America in Michigan's Copper Country*. East Lansing: Michigan State University Press.

Kauranen, Kaisa 2013: ”Mitä ja miksi kansa kirjoitti”. Teoksessa Lea Laitinen & Kati Mikkola (toim.) *Kynällä kyntäjät: Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1370. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 19–54.

Kero, Reino 1969: ”The Background of Finnish Emigration”. Teoksessa Ralph J. Jalkanen (toim.) *The Finns in North America: A Social Symposium*. Hancock: Michigan State University Press, 55–62.

Kero, Reino 1974: *Migration from Finland to North America in the Years Between the United States Civil War and the First World War*. Turku: Turun Yliopisto.

Kero, Reino 1980: *The Finns in North America: Destinations and Composition of Immigrant Societies in North America before World War I*. Turun Yliopiston Julkaisuja 150, sarja B. Turku: Turun Yliopisto.

Kero, Reino 1986: *Suomen siirtolaisuuden historia osa I: Pohjois-Amerikkaan suuntautuneen siirtolaisuuden tausta, määrä, rakenne, kuljetusorganisaatio ja sijoittuminen päämääräalueelle*. Turun yliopiston historian laitos, julkaisuja no 10. Turku: Turun yliopisto.

Kero, Reino 1990: ”Finns in the New Sweden Colony”. Teoksessa Auvo Kostiainen (toim.) *Finnish Identity in America*. Turku: Turun Historiallinen Yhdistys, 1–12.

Kero, Reino 1996: *Suureen Länteen: Siirtolaisuus Suomesta Yhdysvaltoihin ja Kanadaan*. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 1. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Kero, Reino 2014: ”Migration from Finland to North America”. Teoksessa Auvo Kostiainen (toim.) *Finns in the United States: A History of Settlement, Dissent, and Integration*. East Lansing: Michigan State University Press, 41–53.

Klein, Herbert S. 2004: *A Population History of the United States*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kostiainen, Auvo 1978: *The Forging of Finnish-American Communism, 1917–1924: A Study in Ethnic Radicalism*. Migration Studies C4. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Kostiainen, Auvo 1990: ”Delaware as a Symbol of Finnish Immigration”. Teoksessa Auvo Kostiainen (toim.) *Finnish Identity in America*. Turku: Turun Historiallinen Yhdistys, 49–70.

Kostiainen, Auvo 2014a: ”Interest in the History of Finnish Americans”. Teoksessa Auvo Kostiainen (toim.) *Finns in the United States: A History of Settlement, Dissent, and Integration*. East Lansing: Michigan State University Press, 13–25.

Kostiainen, Auvo 2014b: ”The Delaware Colonists and Their Heritage”. Teoksessa Auvo Kostiainen (toim.) *Finns in the United States: A History of Settlement, Dissent, and Integration*. East Lansing: Michigan State University Press, 29–37.

Kuparinen, Eero (toim.) 1985: *Maitten ja merten takaa: Vuosisata suomalaisia siirtolaiskirjeitä*. Turku: Turun historiallinen yhdistys.

Lahtinen, Anu, Maarit Leskelä-Kärki, Kirsi Vainio-Korhonen & Kaisa Vehkalahti 2011: ”Kirjeiden uusi tuleminen”. Teoksessa Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.) *Kirjeet ja historiantutkimus*. Historiallinen Arkisto 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9–27.

Laitinen, Lea & Taru Nordlund 2012: ”Performing Identities and Interaction through Epistolary Formulae”. Teoksessa Marina Dossena & Gabriella Del Lungo Camiciotti (toim.) *Letter Writing in Late Modern Europe*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 65–88.

Leino-Kaukiainen, Pirkko 2011a: ”’Nyt lasken minä pännäni tämä viherjäisen paperin päälle’: Nuoren sotilaan kirjeitä 1800-luvun lopulta”. Teoksessa Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.) *Kirjeet ja historiantutkimus*. Historiallinen Arkisto 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 194–219.

Leino-Kaukiainen, Pirkko 2011b: "Postin kulku Suomessa". Teoksessa Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.) *Kirjeet ja historiantutkimus*. Historiallinen Arkisto 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 238–240.

Levi, Giovanni 1992: *Aineeton perintö: Manaajapappi ja talonpoikaisyhteisö 1600-luvun Italiassa*. Suomentaneet Kaisa Kinnunen & Elina Suolahti. Helsinki: Tutkijaliitto.

Longacre, Robert E. 1992: "The Discourse Strategy of an Appeals Letter". Teoksessa William C. Mann & Sandra A. Thompson (toim.) *Discourse Description: Diverse Linguistic Analyses of a Fund-Raising Text*. Amsterdam: J. Benjamins Publishing Company, 109–130.

Lyons, Martyn 2013: "A New History from Below? The Writing Culture of European Peasants, c. 1850–c. 1920". Teoksessa Anna Kuismin & M. J. Driscoll (toim.) *White Field, Black Seeds: Nordic Literacy Practices in the Long Nineteenth Century*. Studia Fennica Litteraria 7. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 14–29.

Lähteenmäki, Olavi 1986: "Paratiisin etsintää ja pettymyksiä: Siirtolaiskirjeitä Etelä-Amerikasta Suomeen". Teoksessa Eero Kuparinen (toim.) *Maitten ja merten takaa: Vuosisata suomalaisia siirtolaiskirjeitä*. Turku: Turun historiallinen yhdistys, 136–155.

Markelis, Daiva 2006: "'Every Person Like a Letter': The Importance of Correspondence in Lithuanian Immigrant Life". Teoksessa Bruce S. Elliott, David A. Gerber & Suzanne M. Sinke (toim.) *Letters Across Borders: The Epistolary Practices of International Migrants*. New York: Palgrave Macmillan, 107–123.

Massey, Douglas S., Joaquin Arango, Graeme Hugo, Ali Kouaouci, Adela Pellegrino & J. Edward Taylor 1993: "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", *Population and Development Review* 19 (3): 431–466.

Moch, Leslie Page 1996: "The European Perspective: Changing Conditions and Multiple Migrations, 1750–1914". Teoksessa Dirk Hoerder & Leslie Page Moch (toim.) *European Migrants: Global and Local Perspectives*. Boston: Northeastern University Press, 115–140.

Nugent, Walter 1996: "Demographic Aspects of European Migration Worldwide". Teoksessa Dirk Hoerder & Leslie Page Moch (toim.) *European Migrants: Global and Local Perspectives*. Boston: Northeastern University Press, 70–89.

- Parker, Ian 2002: *Critical Discursive Psychology*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Pietilä, Juhani 1999: "The Pietilä Family in Australia". Teoksessa Olavi Koivukangas & Charles Westin (toim.) *Scandinavian and European Migration to Australia and New Zealand: Proceedings of the Conference Held in Stockholm, Sweden, and Turku, Finland June 9–11, 1998*. Migration Studies C13. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 301–306.
- Pietiäinen, Jukka-Pekka 1988: *Suomen postin historia I*. Helsinki: Posti- ja telelaitos.
- Pilli, Arja 1986: "Suomalainen lehdistö Pohjois-Amerikassa: Silta vanhasta kotimaasta uuteen". Teoksessa Keijo Virtanen, Arja Pilli & Auvo Kostiainen, *Suomen siirtolaisuuden historia, osa III: Sopeutuminen, kulttuuritoiminta ja paluumuutto*. Turku: Turun yliopisto, 54–122.
- Pinta, Saku 2017: "The Wobblies of the North Woods: Finnish Labor Radicalism and the IWW in Northern Ontario". Teoksessa Peter Cole, David Struthers & Kenyon Zimmer (toim.) *Wobblies of the World: A Global History of the IWW*. Lontoo: Pluto Press, 140–155.
- Pomerantz, Anita 1986: "Extreme Case Formulations: A Way of Legitimizing Claims", *Human Studies* 9 (2): 219–229.
- Portes, Alejandro & József Böröcz 2010: "Contemporary Immigration: Theoretical Perspectives on Its Determinants and Modes of Incorporation". Teoksessa Steven Vertovec (toim.) *Migration*. Vol. I. Lontoo: Routledge, 39–61.
- Potter, Jonathan & Derek Edwards 2001: "Discursive Social Psychology". Teoksessa Howard Giles & W. Peter Robinson (toim.) *The New Handbook of Language and Social Psychology*. Chichester: Wiley, 103–118.
- Potter, Jonathan & Margaret Wetherell 1987: *Discourse and Social Psychology*. Lontoo: Sage Publications.
- Ravenstein, E. G. 1885: "The Laws of Migration", *Journal of the Statistical Society of London* 48 (2): 167–235.
- Ritivoi, Andreea Deciu 2002: *Yesterday's Self: Nostalgia and the Immigrant Identity*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Salmi-Niklander, Kirsti 2017: "Writers and Listeners of Walotar: Exploring the Oral-Literary Traditions of the Finnish Community in Rockport, Massachusetts", *Folklore Fellows Network* 50: 9–20.

Saramo, Samira 2018: "'I have such sad news': Loss in Finnish North American Letters", *The European Journal of Life Writing* 7: 53–71.

Saussure, Ferdinand de 1983: *Course in General Linguistics*. Kääntänyt Roy Harris. Lontoo: Duckworth.

Segalen, Martine 1986: *Historical Anthropology of the Family*. Kääntäneet J. C. Whitehouse & Sarah Matthews. Cambridge: Cambridge University Press.

Semmingsen, Ingrid 1962: "Emigration and the Image of America in Europe". Teoksessa Henry Steele Commager (toim.) *Immigration and American History: Essays in Honor of Theodore C. Blegen*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 26–54.

Stanley, Liz 2004: "The Epistolarium: On Theorizing Letters and Correspondences", *Auto/Biography* 12 (3): 201–235.

Suoninen, Eero 1997: "Selonteot ja oman toiminnan ymmärrettäväksi tekeminen", *Sosiologia* 34 (1): 26–38.

Suoninen, Eero 2016a: "Mistä on perheenäidit tehty? Haastattelupuheen analyysi". Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 107–143.

Suoninen, Eero 2016b: "Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen". Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 229–247.

Taylor, Stephanie 2001: "Locating and Conducting Discourse Analytic Research". Teoksessa Margaret Wetherell, Stephanie Taylor & Simeon J. Yates (toim.) *Discourse as Data: A Guide for Analysis*. Lontoo: Sage Publications, 5–48.

Tentler, Leslie Woodcock 1982: *Wage-Earning Women: Industrial Work and Family Life in the United States, 1900–1930*. Oxford: Oxford University Press.

Tommila, Päiviö 2008: *Suomen autonomian synty 1808–1819*. Helsinki: Edita.

Vehkalahti, Kaisa 2011: ”Opitut tunteet, kerronnan kaavat: Kirjeet 1900-luvun alun koulukotikasvatuksessa”. Teoksessa Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.) *Kirjeet ja historiantutkimus*. Historiallinen Arkisto 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 220–237.

Vertovec, Steven 2010: ”General Introduction”. Teoksessa Steven Vertovec (toim.) *Migration*. Vol. I. Lontoo: Routledge, 1–8.

Virrankoski, Pentti 2012: *Suomen historia: Maa ja kansa kautta aikojen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Virtanen, Keijo 1979: *Settlement or Return: Finnish Emigrants (1860–1930) in the International Overseas Return Migration Movement*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Virtanen, Keijo 1986: ”Siirtolaisten paluu kotimaahan”. Teoksessa Keijo Virtanen, Arja Pilli & Auvo Kostiainen, *Suomen siirtolaisuuden historia, osa III: Sopeutuminen, kulttuuritoiminta ja paluumuutto*. Turku: Turun yliopisto, 259–292.

Virtanen, Keijo 2014: ”The Return Migration of Finns from North America”. Teoksessa Auvo Kostiainen (toim.) *Finns in the United States: A History of Settlement, Dissent, and Integration*. East Lansing: Michigan State University Press, 263–271.

Virtaranta, Pertti 1988: ”Considerations on American Finnish, Particularly Its Vocabulary”. Teoksessa Michael G. Karni, Olavi Koivukangas & Edward W. Laine (toim.) *Finns in North America: Proceedings of Finn Forum III, 5–8 September 1984, Turku, Finland*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 320–327.

Virtaranta, Pertti 1992: *Amerikansuomen sanakirja: A Dictionary of American Finnish*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Virtaranta, Pertti, Hannele Jönsson-Korhola, Maisa Martin & Maija Kainulainen 1993: *Amerikansuomi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Wetherell, Margaret & Jonathan Potter 1988: ”Discourse Analysis and the Identification of Interpretative Repertoires”. Teoksessa Charles Antaki (toim.) *Analysing Everyday Explanation: A Casebook of Methods*. Lontoo: Sage Publications, 168–183.

Wetherell, Margaret & Jonathan Potter 1992: *Mapping the Language of Racism: Discourse and the Legitimation of Exploitation*. New York: Columbia University Press.

Wiggins, Sally 2017: *Discursive Psychology: Theory, Method and Applications*. Lontoo: Sage Publications.

Wimmer, Andreas & Nina Glick Schiller 2003: "Methodological Nationalism, the Social Sciences, and the Study of Migration: An Essay in Historical Epistemology", *International Migration Review* 37 (3): 576–610.

Zempel, Solveig 1991: *In Their Own Words: Letters from Norwegian Immigrants*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Liitteet

Liite 1. Kirjoittajaesittelyt

Kirjoittajaesittelyt aineiston aktiivisimmista kirjoittajista. Tiedot esittelyjä varten on saatu kirjeistä ja kirjeiden mukana kerätyistä kyselylomakkeista.

Henry & Mimmi:

Henry (Henri, Hesse, Heikki) lähti Turusta vuonna 1905. Ennen siirtolaisuutta Yhdysvalloissa Henry työskenteli ilmeisesti merimiehenä, ja aineiston ensimmäinen kirje onkin vasta vuodelta 1908. Viimeinen kirje on lähetetty vuonna 1912. Syiksi Henryn lähdölle Suomesta on kirjattu seuraavat: ”katsomaan parempaa palkkaa, halu nähdä maailmaa.” Henry työskenteli vaihtelevasti sekatyömiehenä New Yorkissa, Wisconsinissa ja Michiganissa. Henry meni naimisiin toisen suomalaisen siirtolaisen, Mimmin kanssa vuonna 1909, ja tämän jälkeen suurin osa kirjeistä on kirjoitettu yhteistyössä. Henryltä ja Mimmiltä on säilynyt 30 kirjettä. Henry ja Mimmi saivat tyttären, Lailan, vuonna 1910. Kirjeet on osoitettu Henryn äidille ja joissain tapauksissa sisaruksille. Henry ja Mimmi jäivät pysyvästi Yhdysvaltoihin, ja kyselylomakkeen mukaan Henry kuoli Yhdysvalloissa 1950-luvulla.

Henryn sisaruksista Mari ja Pauli saapuivat myös siirtolaisina Yhdysvaltoihin. Tämä perhe oli selkeästi aineistoni köyhin, ja Henry ja Mari yrittivät toistuvasti houkutella isäänsä ja veljeään Paulia töihin Yhdysvaltoihin, ja suunnittelivat tuovansa myös äitinsä ja loput sisaruksensa Yhdysvaltoihin. Sekä Henryn että Marin kirjeenvaihto heidän äitinsä kanssa päättyi vuonna 1912, joten on mahdollista, että he saivat tuotua loput perheestään Atlantin yli.

Mari:

Mari lähti Turusta vuonna 1909 veljensä Henryn tulevan vaimon Mimmin luo. Lähdön syyksi oli ilmoitettu seuraava: ”työ ja olosuhteet paremmat.” Mari työskenteli kotiapulaisena New Yorkissa, New Jerseyssä ja Connecticutissa, kunnes meni naimisiin toisen suomalaisen siirtolaisen kanssa vuonna 1912. Naimisiinmenon jälkeen Mari asui Illinoisissa ja Wisconsinissa. Aviomies John ei osallistunut kirjeiden kirjoittamiseen. Mari ja John saivat

tyttären, Elman vuonna 1912. Paulin kirjeiden mukaan he saivat vielä toisenkin tyttären joko vuonna 1913 tai 1914. Marin ensimmäinen kirje on vuodelta 1909, ja viimeinen vuodelta 1912, samoin kuin Henryllä. Marilta on säilynyt 22 kirjettä. Mari kirjoitti äidilleen ja muutamia kertoja kirjeissä puhuteltiin myös Suomeen jääneitä sisarusia. Kyselylomakkeen mukaan Mari jäi Yhdysvaltoihin ja kuoli siellä 1950-luvulla.

Pauli:

Pauli lähti Turusta vuonna 1912 veljensä Henryn luo. Lähdön syiksi oli ilmoitettu seuraavat: ”paremmat ansiot, veli lähetti lipun.” Paulin ensimmäinen säilynyt kirje on vuodelta 1914 ja viimeinen vuodelta 1915. Paulilta on säilynyt 4 kirjettä. Kaikki Paulin kirjeet on osoitettu Suomeen jääneelle veljelle Uunolle. Pauli työskenteli veljensä Henryn kanssa samassa verstaassa Michiganissa, ilmeisesti tehden puutöitä. Kyselylomakkeen mukaan Pauli meni naimisiin amerikkalaisen naisen kanssa vuonna 1945 ja jäi Yhdysvaltoihin.

Lauri:

Lauri lähti Pöytyältä vuonna 1913. Lähdön syyksi oli ilmoitettu seuraava: ”Syntymätilan jako (myynti).” Laurin ensimmäinen kirje on vuodelta 1913. Tämä kirjeenvaihto oli ainoa, jossa kirjeitä lähetettiin vielä aineistorajaukseni (vuoden 1917 loppu) jälkeenkin. Tämän tutkielman kannalta viimeinen kirje Laurilta on siis vuodelta 1917, vaikka kirjeenvaihto jatkuikin vielä pidemmälle. Laurilta on säilynyt yhteensä 17 kirjettä. Lauri toimi sekatyömiehenä vaihtelevissa töissä, pääasiassa maanviljelyn parissa, mutta hän teki myös metsä- ja kaivostöitä usealla eri paikkakunnalla Minnesotassa ja Etelä-Dakotassa. Lauri kirjoitti kaikki kirjeensä veljelleen Kaarlolle. Laurin seurana Yhdysvalloissa, enemmän tai vähemmän samoissa töissä, oli veli Nestori, jolta ei kuitenkaan ole säilynyt yhtään kirjettä. Kyselylomakkeen mukaan Lauri palasi takaisin Suomeen vuonna 1958, ”saadessaan eläkettä”.

Viktor & Elsa:

Viktor lähti Pöytyältä vuonna 1905 tuttavansa luo Yhdysvaltoihin. Viktorin vaimo Elsa ja kaksi lasta jäivät Suomeen, ja lähtivät vasta vuonna 1908. Lähdön syyksi oli ilmoitettu seuraava: ”Siinä toivossa, että siellä olisi ollut paremmat mahdollisuudet kuin täällä.” Viktorin ensimmäinen kirje on vuodelta 1905 ja viimeinen vuodelta 1915. Viktorilta ja Elsalta on säilynyt 38 kirjettä. Viktor kirjoitti kirjeitä isälleen, siskoilleen ja veljelleen, mutta yleensä kirje oli osoitettu laajemmin ”omaisille.” Vaimolle lähetettyjä kirjeitä ei ole säilynyt. Perheen yhdistymisen jälkeen kirjeenvaihdossa on mukana myös joitain Elsan kirjoittamia lyhyitä kirjeitä, jotka on osoitettu Viktorin sukulaisille. Viktor työskenteli sekalaisissa töissä, lähinnä metsä- ja rakennustöissä Michiganissa, Minnesotassa ja Indianassa. Viktor vakiintui jo vuonna 1906 Indianaan, jossa hän yleni kirjeenvaihdon aikana muurarien työnjohtajaksi terästehtaan uunilla. Kyselylomakkeen mukaan Viktor jäi perheineen asumaan Yhdysvaltoihin, ja kuoli siellä 1950-luvulla. Viktorin serkut Matilda, Nikolai ja Juho saapuivat myös Yhdysvaltoihin, osittain Viktorin avustuksella.

Matilda:

Matilda lähti Yläneeltä vuonna 1906 serkkunsa Viktorin luo Yhdysvaltoihin yhdessä veljensä Nikolain kanssa. Lähdön syyksi oli ilmoitettu seuraava: ”Toimeentuloa etsimään.” Matilda työskenteli kotiapulaisena New Jerseyssä ja New Yorkissa. Ensimmäinen kirje on vuodelta 1906 ja viimeinen vuodelta 1914, viimeisinä kaksi kirjettä joissa ilmoitetaan Nikolain kuolemasta. Matildalta on säilynyt 24 kirjettä. Matilda osoitti kirjeensä vanhemmilleen ja sisaruksilleen, sekä enonsa perheelle, joille kirjoittamista hän suosi. Jokunen kirje on myös osoitettu serkuille. Kyselylomakkeen mukaan Matilda meni Yhdysvalloissa naimisiin toisen suomalaisen siirtolaisen kanssa, ja myös yhdessä kirjeessä pohdittiin avoliittoa. Tarkempaa tietoa tästä ei kuitenkaan ole saatavissa. Kyselylomakkeen mukaan Matilda palasi Suomeen ”viettämään vanhuuden päiviänsä”, mutta vuotta ei ilmoiteta.

Nikolai:

Nikolai lähti Yläneeltä vuonna 1906 serkkunsa Viktorin luo Yhdysvaltoihin yhdessä siskonsa Matildan kanssa. Ensimmäinen kirje on vuodelta 1906 ja viimeinen vuodelta 1914. Nikolailta

on säilynyt vain 4 kirjettä Matildan ja Viktorin kirjeiden joukossa, eikä hänen kirjeisiinsä liittyvää kyselylomaketta ole olemassa. Lisää tietoa Nikolaista on ollut saatavilla Matildan ja Viktorin kirjeissä, sillä he raportoivat myös Nikolain kuulumisista sukulaisilleen. Nikolai työskenteli sekalaisissa töissä esimerkiksi metsä- ja rakennustöissä osittain yhdessä Viktorin kanssa, muun muassa Ohiossa, Michiganissa, Minnesotassa ja Indianassa. Nikolai osoitti kirjeensä vanhemmilleen ja sisaruksilleen, sekä enonsa perheelle. Nikolai kuoli vuonna 1914 Minnesotassa.

Juho:

Juho lähti kyselylomakkeen mukaan Helsingistä (alun perin Yläneeltä) vuonna 1905 siskonsa Matildan luo Yhdysvaltoihin (Matilda lähti vasta vuonna 1906, joten lomakkeen tiedot ovat tässä kohtaa ristiriitaiset). Ennen matkaa Yhdysvaltoihin Juho työskenteli ainakin Tukholmassa ja Osllossa (Kristiania). Lähdön syyksi oli ilmoitettu seuraava: ”Täällä levotonta. Aikomuksena perustaa koti sinne.” Juhon vaimo Miia ja lapsi jäivät Suomeen odottamaan matkaa Yhdysvaltoihin, tai Juhon paluuta Suomeen. Juho palasikin Suomeen vuonna 1920, kun ”Tätinsä Erika [sukunimi] tarjosi taloaan.” Ensimmäinen varmasti Yhdysvalloista kirjoitettu kirje on vuodelta 1915, tätä edeltävät kaksi kirjettä Tukholmasta ja Oslosta. Viimeinen kirje Yhdysvalloista on vuodelta 1916, minkä lisäksi aineistossa on yksi kirje New Yorkista ilman päivämäärää tai vuotta. Juholta on siis säilynyt 5 kirjettä. Juho osoitti kirjeensä vaimolleen, enolleen, tädilleen ja serkuilleen.